

MUHASEBE FİNANS VERGİ VE DENETİM ARAŞTIRMALARI

EDİTÖR:

Dr. Öğr. Üyesi Bülent YILDIZ

YAZARLAR:

Doç. Dr. Alpaslan YAŞAR

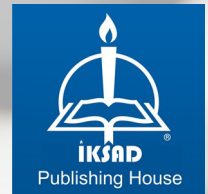
Dr. Öğr. Üyesi Ali ANTEPLİ

Dr. Öğr. Üyesi Bülent YILDIZ

Dr. Öğr. Üyesi Sevil ŞİN

Dr. Öğr. Üyesi Yakup ASLAN

Arş. Gör. Melek AKSU

MUHASEBE FİNANS VERGİ VE DENETİM ARAŞTIRMALARI

EDİTÖR:

Dr. Öğr. Üyesi Bülent YILDIZ

YAZARLAR:

Doç. Dr. Alpaslan YAŞAR
Dr. Öğr. Üyesi Ali ANTEPLİ
Dr. Öğr. Üyesi Bülent YILDIZ
Dr. Öğr. Üyesi Sevil ŞİN
Dr. Öğr. Üyesi Yakup ASLAN
Arş. Gör. Melek AKSU

Copyright © 2019 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
distributed or transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or
mechanical methods, without the prior written permission of the publisher,
except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other
noncommercial uses permitted by copyright law. Institution Of Economic
Development And Social
Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TURKEY TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E mail: iksadyayinevi@gmail.com

www.iksad.net

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications – 2019©

ISBN: 978-625-7029-62-9

Cover Design: Özlem KAYA

December / 2019

Ankara / Turkey

Size = 16 x 24 cm

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRDEN

ÖNSÖZ

Dr. Öğr. Üyesi Bülent YILDIZ

(1 – 2)

BÖLÜM 1

KREDİLERE İLİŞKİN TFRS 9 ÇERÇEVESİNDE BELİRLENEN DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜNE UYGULANAN DENETİM PROSEDÜRLERİNİN BDS 701 KİLİT DENETİM KONULARI KAPSAMINDA İNCELENMESİ

Doç. Dr. Alpaslan YAŞAR

(3 – 20)

BÖLÜM 2

TÜRKİYE’DE DAVRANIŞSAL FİNANS KONUSUNDA YAYINLANMIŞ AKADEMİK ÇALIŞMALAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA (2005-20019 ARASI LİTERATÜR TARAMASI)

Dr. Öğr. Üyesi Bülent YILDIZ

(21 – 62)

BÖLÜM 3

ŞİRKETLERİN İSLAMİ KİMLİĞİ HİSSE SENEDİ GETİRİSİNİ ETKİLER Mİ? ENDEKS ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Arş. Gör. Melek AKSU

(63 – 83)

BÖLÜM 4

YEŞİL MUHASEBE

Dr. Öğr. Üyesi Yakup ASLAN

(85 – 98)

BÖLÜM 5

MUHASEBE MUHAZAFAKÂRLIĞI-İHTİYATLILIK

Dr. Öğr. Üyesi Yakup ASLAN

(99 – 113)

BÖLÜM 6

SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI AÇISINDAN EĞİTİM VE ÖĞRETİM KURUMLARI KAZANÇ İSTİSNASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Sevil ŞİN

(115 – 143)

BÖLÜM 7

TÜRKİYE’DE MUHASEBE STANDARTLARININ GELİŞİMİ

Dr. Öğr. Üyesi Ali ANTEPLİ

(145 – 167)

ÖNSÖZ

Son iki yüzyılda, bilim ve teknoloji alanında yaşanan büyük değişim ve ilerleme insan hayatının her alanına yansımış, eğitimden sağlığa, ulaşımdan haberleşmeye, üretimden pazarlamaya birçok alanda baş döndürücü gelişmeler yaşanmıştır. Bilginin ön plana çıktığı bu dönemde bireyler, işletmeler, kurumlar veya araştırmacılar bilgiye sahip olma çabalarının yanında elde ettikleri bilgiyi teknolojik imkânları da kullanarak bir ürüne veya çıktıya dönüştürmeyi başarmışlardır. Sosyal Bilimler alanında yaşanan gelişmeler bu sürecin dışında kalmamış, iktisat, maliye, muhasebe, finans, vergi ve denetim alanlarında da önemli gelişmeler yaşanmıştır. Geçmişten günümüze araştırmacı, akademisyen ve bilim insanlarının çalışmaları, yaşanan değişim ve gelişmelere ışık tutmanın yanında, bu değişimin önemli bir dinamiği olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda yedi bölümden oluşan bu kitapta araştırmacılar, sosyal bilimler alanında muhasebe, finans, vergi ve denetim konularında emeklerini ortaya koyarak literatüre kattı yapmayı amaçlamışlardır.

Kitabın birinci bölümünde kredilere ilişkin değer düşüklüğü kilit denetim konusuna uygulanan denetim prosedürlerinin benzerlik ve farklılıkları ortaya konulurken, ikinci bölümde son 15 yılda davranışsal finans konusunda Türkiye’de yayınlanmış akademik çalışmalar üzerine bir araştırma yer almıştır. Kitabın üçüncü bölümünde, finansal piyasalarda endeks etkisi anomalisinin varlığı ile işletmelerin İslami kimliklerinin hisse getirilerini etkileyip etkilemediği araştırılmış, dördüncü bölümde ise çevresel etkilerin

işletmelerce muhasebeleştirilmesinin 6nemi 6zerine “yeşil muhasebe” konusu ele alınmıştır. Kitabın beşinci b6l6m6nde, muhasebe sistemi i6erisinde muhafazak6rlık ve ihtiyatlılık konusu araştırılmış, altıncı b6l6mde “eğitim ve 6đretim kurumları kazanç istisnası” sosyal devlet anlayışı açısından değerlendirmiştir.

Bu eserin ortaya 6ıkmasında emeiği ge6en, başta değerli yazarlarımız olmak 6zere, İKSAD yayınevine ve 6alışanlarına teşekk6rlerimi sunarım.

Edit6r
Dr. 6đr. 6yesi B6lent YILDIZ
Aydın, 2019

BÖLÜM 1

**KREDİLERE İLİŞKİN TFRS 9 ÇERÇEVESİNDE
BELİRLENEN DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜNE UYGULANAN
DENETİM PROSEDÜRLERİNİN BDS 701 KİLİT DENETİM
KONULARI KAPSAMINDA İNCELENMESİ**

Doç. Dr. Alpaslan YAŞAR¹

---

¹ Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İşletme Fakültesi,
İşletme Bölümü, Adana, Türkiye. ayasar@atu.edu.tr

GİRİŞ

Bilindiği üzere, bağımsız denetimde şeffaflığın sağlanmasında denetim raporunun iletişim değerinin olması önem taşımaktadır. Bu durum, denetçi raporunun iletişim değerini arttırmaya yönelik düzenlemeler yapılmasını gerektirmiştir. Bu kapsamda, Türkiye’de 09/03/2017 tarihinde, ‘BDS 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi Standardı’ yayımlanmış ve 01/01/2017 tarihinde ve sonrasında başlayan hesap dönemlerinin denetiminde Borsa İstanbul (BİST) şirketlerinde uygulanmaya başlanmıştır. Belirlenen kilit denetim konusuna uygulanan denetim prosedürlerine ilişkin değerlendirmelerin açık bir şekilde denetim raporları vasıtasıyla açıklanmasının, şeffaflığı artırması beklenmektedir.

Bu çalışmanın amacı, bankaların ve özel finans kurumlarının denetçi raporlarında BDS 701 kapsamında bildirilen kilit denetim konularından, kredilere ilişkin TFRS 9 ‘Finansal Araçlar’ standardı çerçevesinde belirlenen değer düşüklüğü kilit denetim konusuna hangi denetim prosedürlerinin uygulandığını ortaya koymaktır. Bu amaçla, Borsa İstanbul (BİST)’da bankalar ve özel finans kurumları sektöründe yer alan 13 şirketin 2018 yılı bağımsız denetim raporları içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Dolayısıyla, söz konusu kilit denetim konusunun denetim raporlarında belirtilmesinde hangi denetim prosedürlerinin ne kadar uygulandığı ortaya konulmuştur. Bu çalışmanın, önceki çalışmalardan farklı olarak, kredilere ilişkin değer düşüklüğü kilit denetim konusuna uygulanan denetim prosedürlerinin

benzerlik ve farklılıkları ortaya koymak suretiyle, literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Bu çerçevede; ikinci bölümde, BDS 701 kapsamında kilit denetim konularının bağımsız denetçi raporunda bildirilmesi açıklanmıştır. Üçüncü bölümde, çalışmanın literatür taramasına yer verilmiştir. Araştırmanın yöntemi dördüncü bölümde açıklanmıştır. Araştırma bulgularına beşinci bölümde yer verilmiştir. Son bölümde ise, çalışmanın sonuçları belirtilmiştir.

2. BDS 701 Kapsamında Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi

BDS 701 *Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi Standardı*, 01/01/2017 tarihinde ve sonrasında başlayan hesap dönemlerinin denetiminde uygulanmak üzere 09/03/2017 tarihinde yayımlanmıştır. Söz konusu standardın amacı; yürütülen denetime ilişkin olarak daha fazla şeffaflık sağlanması suretiyle denetçi raporunun iletişim değerinin artırılmasıdır (BDS 701, md. 2). Bu kapsamda, denetçinin amaçları; kilit denetim konularını belirlemek ve finansal tablolara ilişkin görüş oluşturduktan sonra bu konuları denetçi raporunda açıklamak suretiyle bildirmektir (BDS 701, md. 7). Belirlenen her bir kilit denetim konusunun ‘Kilit Denetim Konuları’ başlığı altında raporunun ayrı bir bölümünde uygun bir alt başlık kullanılarak açıklanır (BDS 701, md. 11). Denetçi raporunun söz konusu bölümünde yer verilen her bir kilit denetim konusuna ilişkin açıklama, varsa, finansal tablolardaki ilgili açıklamaya (açıklamalara) bir atfı ve aşağıdaki hususları içerir (BDS 701, md. 13):

a) Konunun denetimde en çok önem arz eden konu olarak değerlendirilmesinin yani kilit denetim konusu olarak belirlenmesinin sebebi

b) Denetimde konunun nasıl ele alındığı

3. Literatür Taraması

BDS 701 kapsamındaki ulusal literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, genellikle denetim raporlarında açıklanan kilit denetim konularının içerik analizinin yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamda, literatür taramasına ilişkin çalışma sonuçlarına özet olarak aşağıda yer verilmiştir.

Can (2017) çalışmasında, BDS 701 standardının uygulama sonuçlarına ilişkin beklentilerin tespit edilmesine yönelik olarak kamu dış denetçileri (Sayıştay Denetçileri) ile anket çalışması yapılmıştır. Çalışma sonuçları, katılımcıların, genel olarak standartların uygulamasının olumlu sonuçlar doğurmasını beklediklerini, bununla birlikte az da olsa bazı konularda endişe ve tereddüt taşıdıklarını göstermiştir.

Doğan (2018) çalışmasında, kilit denetim konularının BDS 701'e uygun olarak nasıl belirleneceği ve bağımsız denetçi raporunda nasıl bildirileceği incelenmiş ve örnekleriyle açıklanmıştır. Çalışmada ayrıca, dünyadaki bu konudaki gelişme ve kilit denetim konuları uygulamalarına yer verilmiştir.

Karacan ve Uygun (2018) çalışmalarında, kilit denetim konularının denetçi raporunda bildirilmesi ile ilgili açıklamalar yapılmış, denetçi

raporlarında bu konunun ne şekilde ve hangi kapsamda ele alındığı hususu araştırılmıştır.

Kavut ve Güngör (2018) çalışmalarında, BİST-100 şirketlerinin 2017 yılı bağımsız denetim raporlarında bildirilen kilit denetim konularının içerikleri analiz edilmiş ve sektörel dağılımları tespit edilmiştir.

Yaşar (2018) çalışmasında, BDS 701 kapsamında bildirilen kilit denetim konularından hasılat ve ticari alacaklara ilişkin kilit denetim konularına hangi denetim prosedürlerinin uygulandığı ve denetim kuruluşları itibariyle durumun ne olduğu, BİST imalat sanayii şirketlerinin 2017 yılı denetim raporları incelenmek suretiyle ortaya konulmuştur.

Sarısoy ve Kepçe (2019) çalışmalarında, kilit denetim konuları ve bağımsız denetim raporunda yapılan diğer değişikliklere ilişkin bağımsız denetim raporu kullanıcılarının algı, beklenti ve farkındalıkları anket yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Tereman ve Çelik (2019) çalışmalarında, BDS 701'in bağımsız denetçiler üzerine etkileri derinlemesine mülakat tekniği ile ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışma bulguları, denetimin raporlama formatı değişikliğinin, denetçiler açısından çok fazla yüke sebep olmayacağı, denetimin şeffaflık ve güvenilirliğine katkı sağlayacağını göstermiştir.

İşseveroğlu (2019) çalışmasında, kilit denetim konuları ve raporlanması, BİST-100 endeksindeki sigorta şirketlerinin 2017 ve 2018 denetim raporları içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir.

4. Araştırmanın Metodolojisi

BDS 701 kapsamında bildirilen kilit denetim konularından kredilere ilişkin değer düşüklüğü kilit denetim konularına hangi denetim prosedürlerinin uygulandığının BİST banka ve özel finans kurumu şirketlerinin 2018 yılı bağımsız denetim raporlarının içerik analizi yöntemiyle incelendiği bu çalışmada izlenen yöntem aşağıdaki gibidir:

- ✓ BİST’de 2018 yılında işlem gören banka ve özel finans kurumu şirketleri belirlenmiştir.
- ✓ 2018 yılı bağımsız denetim raporunda kredilere ilişkin değer düşüklüğü kilit denetim konusu bildiren şirketler tespit edilmiştir.
- ✓ Örneklemdaki şirketlerin söz konusu kilit denetim konularına hangi denetim prosedürlerini uyguladıkları içerik analizi yoluyla incelenmek suretiyle, kullanılan denetim prosedürleri itibariyle sayısal durum ortaya konulmuştur.

4.1. Örneklem Seçimi

Çalışmanın örneklemini, BİST’de 2018 yılında işlem gören bankalar ve özel finans kurumları sektöründeki 13 şirket oluşturmaktadır. Söz konusu şirketlerin 12’si banka, 1’ise özel finans kurumudur. Çalışmada, Kamuoyu Aydınlatma Platformu (KAP) kurumsal web sayfasından ulaşılan bağımsız denetçi raporlarından faydalanılmıştır.

4.2. Veri Analiz Yöntemi

Bu çalışmada, nitel analiz yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Çıkarıma esasına dayanan içerik analizi yöntemi; araştırma hedeflerini belirlenmesi, örneklemin oluşturulması ve örneklemin bölüneceği birimler ve bunların içinde toplanacağı kategorilerin saptanması, kategori frekanslarının nicel olarak belirlenmesi, gerektiğinde kategoriler arasındaki ilişkilerin çözümlenmesi, değerlendirme, çıkarıma ve yorumlama şeklindeki bir takım aşamalarda gerçekleşmektedir (Bilgin, 2014, 11).

5. Araştırma Bulguları

Örneklemdaki şirketlerin 2018 yılı bağımsız denetçi raporları içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve denetçi raporunda kredilere ilişkin değer düşüklüğü kilit denetim konusu bildiren 13 şirketin uyguladıkları denetim prosedürleri Tablolar halinde ortaya konulmuştur.

5.1. Kredilere İlişkin TFRS 9 Çerçevesinde Belirlenen Değer Düşüklüğüne Uygulanan Denetim Prosedürleri

Bu çalışmanın amacı kapsamında, örneklemdaki şirketlerin kredilere ilişkin değer düşüklüğü kilit denetim konusu kapsamında uyguladıkları denetim prosedürleri bağımsız denetim raporları incelenerek belirlenmiştir. Bu kapsamda, 32 denetim prosedürü

belirlenmiş ve söz konusu denetim prosedürlerine ilişkin bilgilere Tablo 1’de yer verilmiştir².

Tablo 1. Kredilere İlişkin TFRS 9 Çerçevesinde Belirlen Değer Düşüklüğüne Uygulanan Denetim Prosedürleri

	<i>Denetim Prosedürleri</i>	Frekans
1	Finansal tablolarda, krediler ve alacaklara ve ilgili değer düşüklüğüne ilişkin TFRS 9 çerçevesinde yer alan dipnotların doğruluğunun ve tamlığının kontrol edilmesi	12
2	Banka'nın sözleşmeye bağlı nakit akışlarını tahsil etmek için elde tutmayı amaçlayan iş modelinin incelenmesi ve örnekleme yoluyla seçilen kredi sözleşmelerinin bu model ile uygunluğunun kontrol edilmesi	8
3	Beklenen kredi zararlarının hesaplanması sürecinde belirlenen kredi riskindeki önemli artış, temerrüt tanımı, yeniden yapılandırma tanımı, temerrüt olasılığı, temerrüt halinde kayıp, temerrüt tutarı ve makro-ekonomik değişkenler ile ilgili temel ve önemli tahminlerin ve varsayımların finansal risk yönetimi uzmanları tarafından Grup'un geçmiş performansına, mevzuata ve gelecek ile ilgili tahmin yapılan diğer süreçlerine uygunluğunun değerlendirilmesi ile örnekleme yoluyla seçilen kredi dosyalarının incelenmesi	8

² Yaşar (2018) çalışmasına benzer şekilde, Tablo 1 oluşturulurken; sayıca az da olsa, benzer içerikli denetim prosedürleri aynı grupta birleştirilerek ifade edilmiştir. Bu nedenle, denetim raporlarında bildirilen toplam prosedür sayısı ile Tablo 1’de belirtilen sayı arasında küçük de olsa sapma söz konusu olabilecektir.

4	Kredilerin aşamalarına göre sınıflandırılması ve beklenen kredi zarar karşılıklarının belirlenmesi için geliştirilen modellerde kullanılan yöntemlerin, Banka'nın oluşturduğu politika ve prosedürler çerçevesinde, TFRS 9 ilkelerine uygun olarak hazırlandığını finansal risk uzmanları ile birlikte incelenmesi ve değerlendirilmesi	7
5	Kredi tahsisi, kullandırımı, teminatlandırma, tahsilat, takip, sınıflandırma ve değer düşüklüğü süreçlerine yönelik oluşturulan kontrollerin tasarım ve işleyiş etkinliğinin bilgi sistemleri uzmanlarından da yardım alınarak test edilmesi	6
6	Beklenen kredi zararlarının hesaplanması sürecinde kullanılan bilgi setlerinin doğruluğu ve tamlığının değerlendirilmesi	6
7	Beklenen kredi zararları hesaplamasının matematiksel doğrulamasının örneklem yoluyla detaylı test edilmesi	6
8	Kredilerin TFRS 9 çerçevesinde, kredi riskine göre sınıflandırılmasının makul olup olmadığı, değer düşüklüğüne uğrayıp uğramadığının tespiti ve alacağın değer düşüklüğü karşılığının zamanında ve uygun olarak tesis edilip edilmediğini saptamak için örneklem bazında seçilen kredi kümesi için kredi inceleme süreci gerçekleştirilmesi	6
9	Banka yönetimi ile yapılan görüşmeler çerçevesinde değer düşüklüğü hesaplamalarına baz teşkil eden temel varsayım ve diğer yargıların sorgulanıp, makul olup olmadığının değerlendirilmesi	6

10	Hazırlanan model ve metodolojinin değerlendirilmesi ve kontrol testleri ve detay analizler ile yapılan hesaplamaların değerlendirmesi için çalışmalara uzmanlar dahil edilmesi	6
11	Yönetim tarafından belirlenen anahtar muhakemeler ve tahminler ile beklenen zarar hesaplamasında kullanılan yöntemler, muhakemeler ve veri kaynaklarının makul olup olmadığının ve uygunluğunun, standart gereklilikleri, sektör ve global uygulamalar gözetilerek değerlendirilmesi	4
12	Beklenen kredi zararı hesaplamalarının yeniden hesaplama yöntemiyle kontrol edilmesi, hesaplamada kullanılan, risk parametreleri için kurulan modellerin incelenmesi ve seçilen örnek portföyler için risk parametrelerinin yeniden hesaplanması	4
13	Uzman görüşüne dayanan münferit değerlendirme yapılan finansal varlıklar için kullanılan varsayım ve tahminlerin değerlendirilmesi	4
14	Kredi müşterisinin cari durumunun, ileriye dönük bilgiler ve makroekonomik beklentiler de dahil edilerek değerlendirilmesi	4
15	Banka'nın değer düşüklüğü modelinde tanımlanan öznel ve nesnel kriterlerin Standart ile uygunluğunun kontrol edilmesi	4
16	Uygulanan muhasebe politikalarının TFRS 9'a, Banka'nın geçmiş performansına, yerel ve global uygulamalara uygunluğunun değerlendirilmesi	4

17	Önemli kredi portföyleri için Grup'un karşılıklarının belirlenmesinde geliştirdiği modellerin içerdiği hesaplamaların finansal risk uzmanları ile birlikte örneklem bazında tekrar yapılarak kontrol edilmesi	4
18	Grup bazında değerlendirmeye tabi tutulan krediler için, hesaplama modellerindeki verinin doğruluğunun ve bütünlüğünün test edilmesi	4
19	Kredilerin TFRS 9'a uygun olarak aşamalara sınıflandırılmasına ve beklenen zarar karşılığı hesaplanmasına ilişkin Banka'nın oluşturduğu politika, prosedür ve yönetim ilkelerinin değerlendirilmesi ve bu ilkeler doğrultusunda tesis edilen uygulama kontrollerinin tasarım ve işletim etkinliklerinin test edilmesi	3
20	Grup'un finansal araçlarını sınıflandırma ve ölçümleme modellerinin incelenmesi ve TFRS 9 standardı gereklilikleri ile karşılaştırılması	3
21	Model süreci sonrasında yapılan veya yapılması gereken güncellenmelerin gerekliliğinin ve doğruluğunun değerlendirilmesi	3
22	Müşteri teyit mektupları temin edilerek doğrulamalar sağlanması	3
23	Kredi riskinde önemli artışın belirlenmesinde kullanılan nitel değerlendirmelerin incelenmesi ve uygunluğunun değerlendirilmesi	3
24	Örnekleme yoluyla seçilen krediler için kredi dosyalarının ve bilgilerinin detaylı olarak incelenmesi ve sınıflandırılmasının kontrol edilmesi	3

25	Bireysel değerlendirmeye tabi tutulan kredilere ilişkin beklenen kredi zararı hesaplamaları için, ayrılan zarar karşılıklarının yeterliliğinin kontrol edilmesi	3
26	Önemli parametrelerin tamlığını ve doğruluğunu görebilmek için geçmiş zarar verilerinin test edilmesi	2
27	Geleceğe yönelik tahminlerin (makro-ekonomik faktörler de dahil olmak üzere) yorumlanmasında kullanılan yaklaşımı ve uzman görüşlerini, kamuya açık bilgileri de kullanarak uzmanlarla birlikte değerlendirilmesi	2
28	Girdilerin ve varsayımların makul olup olmadığını, varsayımlar arasındaki ilişkiyi ve varsayımların birbirine bağlı ve içlerinde tutarlı olup olmadığını, varsayımların uygun bir şekilde yansıtılıp yansıtılmadığını, piyasa bilgileri ve tahsisatların tüm muhasebe tahminleri dahil olmak üzere diğer varsayımlarla birlikte toplu olarak değerlendirildiğinde makul görünüp görünmediğini dikkate alarak beklenen kredi zararı hesaplamasının her aşaması için yönetim tarafından kullanılan ilgili girdiler ve varsayımların test edilmesi	2
29	Modelin, kredi riski özelliklerini paylaşan uygun varlık gruplarına uygulanıp uygulanmadığını ve tarihsel zarar oranlarının, varlıkların maruz kalma dönemlerinde var olabilecekleri temsil eden ekonomik şartlar altında gerçekleştiğinin test edilmesi	2
30	Banka'nın değer düşüklüğü karşılığını belirlemek için kullandığı beklenen kredi zararı modellerinde kullanılan verilerin kaynaklarının kontrol edilmesi	2

31	Örnekleme finansal araçlar için, yönetimin muhasebe politikasını ve finansal aracın sınıflandırmasını değerlendirmek için ilgili sözleşme şartlarının okunması ve analiz edilmesi	2
32	Açılış bakiyesi düzeltmelerinin uygunluğu	1

SONUÇ

Bu çalışmada, BDS 701 kapsamında bildirilen kilit denetim konularından kredilere ilişkin TFRS 9 ‘Finansal Araçlar’ standardı çerçevesinde belirlenen değer düşüklüğü kilit denetim konusuna hangi denetim prosedürlerinin uygulandığı araştırılmıştır. Bu amaçla, BİST banka ve özel finans kurumu şirketlerinin 2018 yılı bağımsız denetim raporları içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Örneklemedeki şirketlerin denetim raporlarının çalışma konusu kapsamında incelenmesi sonucunda, kredilere ilişkin değer düşüklüğü kilit denetim konusuna ilişkin uygulanan prosedürler 32 başlık altında sıralanmış ve çalışmanın önceki kısmında Tablo-1 olarak gösterilmiştir. Buna göre, söz konusu kilit denetim konusu kapsamında en fazla uygulanan ilk 3 denetim prosedürünün sırasıyla aşağıdaki gibi olduğu tespit edilmiştir:

- 1- Finansal tablolarda, krediler ve alacaklara ve ilgili değer düşüklüğüne ilişkin TFRS 9 çerçevesinde yer alan dipnotların doğruluğunun ve tamlığının kontrol edilmesi,
- 2- Banka'nın sözleşmeye bağlı nakit akışlarını tahsil etmek için elde tutmayı amaçlayan iş modelinin incelenmesi ve örnekleme

yoluyla seçilen kredi sözleşmelerinin bu model ile uygunluğunun kontrol edilmesi,

3- Beklenen kredi zararlarının hesaplanması sürecinde belirlenen kredi riskindeki önemli artış, temerrüt tanımı, yeniden yapılandırma tanımı, temerrüt olasılığı, temerrüt halinde kayıp, temerrüt tutarı ve makro-ekonomik değişkenler ile ilgili temel ve önemli tahminlerin ve varsayımların finansal risk yönetimi uzmanları tarafından Grup'un geçmiş performansına, mevzuata ve gelecek ile ilgili tahmin yapılan diğer süreçlerine uygunluğunun değerlendirilmesi ile örneklem yoluyla seçilen kredi dosyalarının incelenmesi.

KAYNAKÇA

- Bilgin, N. (2014). Sosyal bilimlerde içerik analizi. 3. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Can, M. (2017). “BDS 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi Standardı Uygulamasına İlişkin Denetçi Beklentilerinin Araştırılması”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Doğan, A. (2018). “Bağımsız Denetimde Yeni Bir Yaklaşım: Kilit Denetim Konuları”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 20(1): 65-89.
- İşseveroğlu, G. (2019). “Bağımsız Denetim Raporunda Kilit Denetim Konuları: BİST Sigorta Şirketlerinin 2017-2018 Yılları Analizi”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, (84):49-64.
- Karacan, S. ve Uygun, R. (2018). “Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi-BDS 701”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(57): 632-649.
- Kavut F. L. ve Güngör, N. (2018). “Bağımsız Denetimde Kilit Denetim Konuları: BİST 100 Şirketlerinin 2017 Yılı Analizi”, Muhasebe Enstitüsü Dergisi, 16(59): 59-70.
- Sarısoy, Ö. ve Kepçe, N. (2019). “Bağımsız Denetim Raporunda Kilit Denetim Konularına Yer Verilmesi ve Beklenti Farkları”, Mali Çözüm Dergisi, 29(153): 39-66.
- T.C. Resmi Gazete (09 Mart 2017. Sayı: 30002). BDS 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi Standardı, www.resmigazete.gov.tr

- Tereman, Ö. ve Çelik, B. (2019). “Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetim Raporuna Yansıtılması: Bağımsız Denetçileri Etkilemesi Üzerine Bir Araştırma”, Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi, 23(1): 49-61.
- Yaşar, A. (2018). “Hasılat ve Ticari Alacaklara İlişkin Kilit Denetim Konularına Uygulanan Denetim Prosedürlerinin İncelenmesi”, Azmi Yalçın (Ed.), Bilimsel Araştırmalar Kitabı (s. 223-237), Ankara: Akademisyen Kitabevi.

BÖLÜM 2

**TÜRKİYE’DE DAVRANIŞSAL FİNANS KONUSUNDA
YAYINLANMIŞ AKADEMİK ÇALIŞMALAR ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA
(2005-20019 ARASI LİTERATÜR TARAMASI)**

Dr. Öğr. Üyesi Bülent YILDIZ¹

Yüksek Lisans Öğrencisi Murat Kutay PAİLER²

---

¹ Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İİBF, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü, Aydın, Türkiye. bulent.yildiz@adu.edu.tr

² Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İİBF, İşletme Bölümü, Aydın, Türkiye. kutaypailer@gmail.com

GİRİŞ

20. yüzyılda teknolojik gelişmeler ile birlikte insan hayatının her alanında olduğu gibi finansal piyasalarda da çok önemli değişimler ve gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle 1973 yılında Bretton Woods Sistemi'nin işlevini yitirmesiyle birlikte uluslararası finansal piyasalarda daha belirgin olarak ortaya çıkan kur, faiz, fiyat ve enflasyon riski (oynaklığı), ülkeleri ve işletmeleri bu riskleri yönetebilmek amacıyla bir arayışa sürüklemiştir. Başta riskten korunma (hedging) amacıyla ortaya çıkan yeni finansal araç veya enstrümanlar teknolojik gelişmelerinde desteğiyle bireysel yatırımcılara da hitap eder hale gelmiştir. Bireysel yatırımcıların finansal piyasalara katılımı ile birlikte piyasaların derinliğinde de artış olmuştur. Para ve sermaye piyasalarında tasarruf sahipleri/yatırımcılar risksiz finansal varlıkların yanında farklı risk düzeyine sahip finansal enstrümanlara da yatırım yaparak kazanç elde etmeyi beklemektedirler. Finansal piyasalarda yatırımcıların aldıkları kararların arka planındaki psikolojik etkenlerin varlığı araştırmacıları bu konunun üzerinde çalışmaya itmiştir. Bireylerin finansal piyasalarda gösterdikleri davranış şekilleri ve bu davranışlar üzerindeki psikolojik faktörlerin araştırılması, günümüz dünyasında sadece kendisi bilgiyi öğrenen ve üretime yönlendiren insan modelinin dışında kendi düşünce, karar ve davranışları ile bilgi kaynağı olan bir varlık haline gelmesi ile ilişkilidir.

İnternetin icadı ve yeni teknolojik gelişmelerin öncülük ettiği dünyamızda artık her işlem hızlı, her saniye ise daha da değerli hale gelmektedir. Bu hız ve her ihtimale ulaşma imkânı eskiden insanlığa

faydalı olacağı öngörülse de günümüzdeki sonuçları pek de öngörüldüğü gibi olmamaktadır. Dünyadaki neredeyse her şeye her an ulaşabilme imkânı, kişilerin her an kendi hayatları ve çevrelerindeki hayatlarla ilgili kararlar vermelerini gerektirmektedir. Bu kararlar kişilerin hayatlarını derinden etkileyebilecek kararlar olmasının yanında, kişisel ekonomilerini de etkileme ihtimalleri vardır. Günümüz dünyasının finansal piyasalarında kişiler ani kararlarla yatırım yapmakta, büyük gelirler elde etme ihtimallerinin yanında büyük kayıplar da yaşayabilmektedirler.

20. yüzyılın ortalarında Fama (1965), Etkin Piyasalar Hipotezini finans dünyasına kazandırdı. Bu hipoteze göre kişiler, piyasalardaki geçmiş bilgilerden faydalanarak ortalamanın üzerinde getiri elde edemezler. Bu bireyler, kişisel çıkarlarını maksimize etmek üzere hareket eden rasyonel varlıklardır. Bu hipoteze göre kişiler, kendilerine zarar verecek işlemlerden sakınıp, sürekli kendi çıkarlarını gözeten işlemlere yönelirler. Bir nevi bu hipotezdeki bireyler, gerçek hayatta “olması gereken kişi” gibi davranırlar. Fakat gerçek hayatta insanlar, kendi çıkarlarını maksimize etme amacı gütseler de, finansal olayları algılama ve bu algıladıkları olayı eylemlerine dökme konusunda birçok iç ve dış faktörden etkilenirler.

Davranışsal Finans, Etkin Piyasalar Hipotezinin aksine, “olması gereken kişiyi” değil, “gerçekte olan kişiyi” incelemekte, şahısların davranışlarının nasıl olması gerekliliğine değil neden olduğunu açıklamaya çalışmaktadır. İnternetin icadı ve teknolojik gelişmeler sonucu hızlanan dünyamızda, karar verme anları kısalmakta, bu da

davranışsal finasta bulunan iç ve dış faktörlerin bireyler üzerindeki etkinliğini artırmaktadır.

Bu çalışma ile, davranışsal finans alanında Türkiye’de 2005-2019 döneminde yayınlanmış olan makaleler amaç, kapsam ve yöntem olarak analiz edilmiş ve bu bilgiler tablolar halinde özetlenmiştir. Türkiye menşeli bilimsel dergilerde yayınlanan, makaleler çalışmaya dahil edilmiştir. Makalelerin toplanma aşamasında ULAKBİM (Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi), ASOSINDEX (Akademik Sosyal Bilimler İndeksi) ve DergiPark veri tabanında bulunan dergiler taranmıştır. Çalışma kapsamında bulunan makalelerin yanı sıra, Yök Tez Tarama Merkezinden ilgili konuyla alakalı tezler de taranmıştır. 75’i makale, 64 ‘ü yüksek lisans ve doktora tezi olmak üzere toplam 139 çalışma bu araştırmanın konusu olmuştur.

Çalışmanın ikinci kısmında Davranışsal Finans başlığı altında psikolojik, duygusal ve bilişsel eğilimlerin içeriği açıklanmıştır. Üçüncü bölümde çalışmanın yöntemi ve çalışma kapsamında ele alınmış makalelerin istatistikleri ile çalışmaların özetlendiği çeşitli tablolara yer verilmiştir. Bu bağlamda çalışmaların yıllara göre dağılımı, çalışmalarda kullanılan yöntemlere göre dağılımı, çalışmaların dergilere göre dağılımı, doktora ve yüksek lisans tezlerinin üniversitelere göre dağılımı, tezlerden türetilen makale sayıları tablo ve grafikler halinde sunulmuştur. Üçüncü bölümün devamında ise incelenen makalelerin adı, amacı, kapsamı ve yöntemine göre oluşturulan özetler tablo haline getirilmiştir.

Son yıllarda yatırımcı tercih, davranış ve psikolojisinin birçok akademik çalışmaya konu olmasına rağmen Türkiye’de yapılmış davranışsal finans çalışmalarının bir arada değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışma ile söz konusu eksikliğin giderilmesi amaçlanmaktadır

1. DAVRANIŞSAL FİNANS

Davranışsal Finans, kişilerin herhangi bir karar probleminin sonuç aşamasında, hangi durumlardan etkilendiğini, insanların zihinlerindeki duygusal ve bilişsel süreçlerini ve bu süreçlerin bireylerin kararlarında ne derecede etkili olduğunu ortaya koyan disiplindir. Finans özelinde ise davranışsal finans, finansal kararların nasıl, ne miktarda ve neden gerçekleştiğini karar verici olan kişi perspektifinden incelenmesi olarak tanımlanabilir (Ricciardi ve Simon, 2000: 28).

Davranışsal düşünce yapısının bilim tarihindeki ilk varoluşu Adam Smith’in 1759 yılında yayınlanan “Ahlaki Duygular Teorisi” adlı kitabına dayanmasına rağmen bilim dünyasında, özellikle finans biliminde, 1979 yılında Daniel Kahneman ve Amos Tversky’nin Beklenti Teorisini geliştirmesiyle dikkate alınmaya başlanmıştır. Beklenti Teorisine göre, kişiler aynı miktardaki kayıplara kazançlardan daha fazla anlam yüklemektedir. Bu teoriyle birlikte finans alanında psikolojinin adı daha fazla geçmeye başlamıştır (Kahneman ve Tversky, 1979: 265).

Geleneksel finans teorilerinde insanlar, mantıklı düşünceler ışığında hareket eden, gelirlerini maksimize etmeye çalışan rasyonel varlıklardır. Buna karşın davranışsal finasta kişiler, çoğunlukla

mantıklı düşüncelerle hareket etmeyen, karlarını maksimize edemeyen ve bu maksimizasyon çabası altında defalarca hata yapan insanlar olarak tanımlanır (Barak, 2008: 25).

Davranışsal finansa göre kişiler finansal olan veya finansal olmayan kararlar alırken birçok içsel ve dışsal faktörlerden etkilenirler. Davranışsal finans alanında yapılmış çalışmaların büyük çoğunluğu, bireylerin bu içsel ve dışsal etmenlerden ne derece etkilendiklerinin araştırılması üzerine kurulmuştur. Bu faktörler, kişilerin kendi duygu ve düşünceleri kaynaklı olması ve dış dünya değişkenleri kaynaklı olmak üzere temelde ikiye ayrılabilirler. Bu ayrım, kendi duygu ve düşünceleri temelinde duygusal eğilimler ve dış dünya değişkenlerinin algılanış şekli temelinde bilişsel eğilimler olarak sınıflandırılabilir (Sefil ve Çilingiroğlu, 2011: 254).

1.1. Psikolojik Eğilimler

Psikolojik eğilimler, kişilerin duygularından etkilenecek kayıp ve kazanç durumundaki davranışları ve dış etmenlere bağlı olarak karar vermede yaptıkları hataların kaynakları olarak gösterilebilirler. Bu psikolojik eğilimler, yukarıda da bahsedildiği üzere duygusal ve bilişsel eğilimler olmak üzere iki gruba ayrılabilirler.

1.2. Duygusal Eğilimler

Duygusal eğilimler, kişilerin duyguları ve değer yargılarında etkilenecek kayıp ve kazanç durumlarında, tersi bilimsel olarak kanıtlanmış olsa dahi, olayların pozitif etkilerine inanma olarak

tanımlanabilir. (Sefil ve Çilingiroğlu, 2011: 259). Bu bölümde duygusal eğilimler kısaca açıklanacaktır.

Aşırı Güven kişilerin kendi duygu ve düşüncelerine, aslında olduklarında daha fazla güvenmeleri durumudur. Bu yanılsamada kişiler kendi bilgilerine fazla güvenmekte, riskleri düşük görmektedir. Aşırı güven, davranışsal finansın bilişsel yanılsamalarından en fazla rastlanılan hatadır. Finansal yatırımcılar açısından bakıldığında bu aşırı güven hatası, yatırımcıların başarılarını hatırlayıp başarısızlıklarını unutma olarak yansımaktadır. Bu başarıların

Kayıptan Kaçınma kişilerin aynı miktarda kayı ile kazanç arasındaki duygu farklılıklarıdır. Kişilerin kayıp yaşayacakları durumlarda risk alma güdüsünün sonucu olarak gerçekleşen davranışlar bütünüdür (Simon vd., 2007: 2). Bu kaçınma etkisi kişilerin kayıpları minimize etme motivasyonunun kazançlarını maksimize etme motivasyonundan daha yüksek olması durumunu açıklamaktadır.

Sahiplik Etkisi (Statüko Etkisi) Kişilerin sahip oldukları mallara satarken biçtikleri fiyatın, aynı mala sahip değilken satın alma durumunda ödemeye razı oldukları fiyattan yüksek olması durumudur. Sahip olunan malı bırakma istemsizliği olarak da tanımlanabilir. Kayba karşı negatif bir yaklaşım temelinde olduğu için kayıptan kaçınmanın bir uzantısı olarak görülebilir.

Belirsizlikten kaçınma kişilerin karar verirken olayların gerçekleşme olasılıklarının net olarak bilindiği senaryoları tercih etmeleri durumudur. Bireyler karar verme problemindeki belirsizliklerle

karşılaşırsa, bu belirsizliklerden kaçınıp kendilerini en güvenli hissettikleri seçenekleri tercih etmektedirler.

Hâkimiyet yanılığı kişilerin sonuçlarına etki edemeyeceği olaylarda, kontrolün kendisinde olduğunu düşünmesi durumudur. Bu yanılığı, aşırı öz güven ve fazla bilgili olduğunu sanma durumlarına indirgenebilir. Yatırımcıların kendilerine aşırı güvenmesi sonucunda kendisini beklemediği sonuçlarla karşı karşıya bulabilmektedir.

Yatkınlık Etkisi kişilerin sahip oldukları ama zarar eden ürünleri elden çıkarma konusunda çekingen davranışlarını açıklayan bilişsel eğilimdir. Kişiler kaybeden finansal ürünlere karşı olumsuz ön yargılı olmalarına rağmen, o finansal ürünlerin gelecekte kazandırabileceği ihtimaline karşı iyimser düşüncelerle elden çıkarmakta zorlanır ve isteksiz davranırlar.

1.3. Bilişsel Eğilimler

Bilişsel eğilimler, kişilerin dış dünyada gerçekleşen olaylardan etkilenip, davranışlarını, düşüncelerine ve kararlarını değiştirdikleri durumları açıklamaktadır. Karar verme aşamasında, kişilerin zihinleri bu eğilimleri birer kısa yol olarak kullanmaktadır. Bu bölümde bilişsel eğilimler kısaca açıklanacaktır.

Çerçeveleme Eğilimi: kişilerin karar verme aşamasında, aynı iki problemin farklı iki şekilde sunulması sonucunda farklı karar vermelerini açıklayan eğilimdir (Sewell, 2010: 6). Karar probleminde seçeneklerin çerçevesi ihtimalleri, sonuçların farklılaşmasını sağlamaktadır.

Zihinsel muhasebe kişilerin, finansal kazanç veya kayıplarını kendi zihinlerinde istemsizce sınıflandırması durumunu açıklayan bir eğilim türüdür (Thaler, 1999: 183). Zihinsel muhasebe 3 bileşene dayanmaktadır. İlk bileşen sonuçların yorumlanması, ikinci bileşen belirli aktivitelerin zihindeki belirli hesaplara atanması ve üçüncü bileşen ise bu zihindeki hesapların değerlendirilme sıklığı olarak gerçekleşmektedir.

Muhafazakârlık eğilimi kişilerin sahip oldukları bilgi ve düşünceleri, yeni bilgiler meydana geldiğinde güncellemesinde yaşadıkları zihinsel zorluktur (Pompian, 2006: 123). Bu eğilim yatırımcıların yaptıkları işlemlerdeki zarar sonuçlarına düşük reaksiyon göstermesine sebep olur. Bireyler, bu eğilim çerçevesinde verdikleri hatalı kararları kabul etmek istemedikleri görülmektedir.

Temsiliyet eğilimi kişilerin örneklem büyüklüğüne önem vermeden, küçük örneklemin tüm ana kütleyi temsil edeceğine olan inançtır. İstatistik biliminde büyük sayılar kanunu olarak geçen örneklem büyüklüğünün tüm evreni temsil etmesi gerekliliğinin tam tersi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eğilim çerçevesinde yatırımcılar geçmiş dönem finansal hareketleri incelerken uzun vadeli veriler yerine kısa vadeli verileri daha fazla dikkate alırlar.

Çıpalama eğilimi kişilerin bilmedikleri büyüklükteki değere kendi zihinlerinde belirledikleri bir dayanak noktasından yola çıkarak tahmin etmeleri yanılıgsıdır. Bireyler bu referans noktasını baz alarak bilgisiz oldukları konularda tahminde bulunurlar.

2. YÖNTEM ve BULGULAR

2008 yılında yaşanan küresel finansal kriz sonucunda tüm finans dünyası davranışsal finansa hak ettiği değeri ve önemi vermeye başlamıştır.

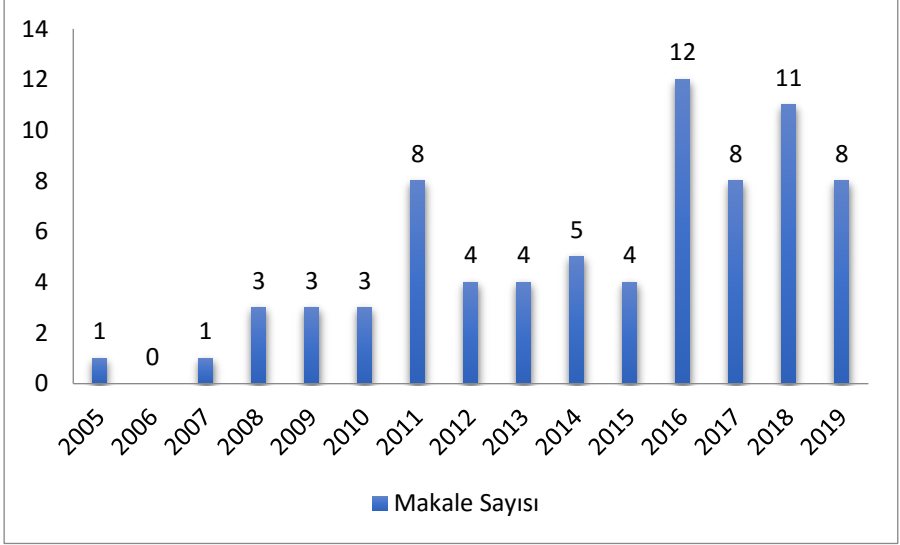
Bu çalışma, davranışsal finans alanında son 15 yılda yazılmış makaleleri bir araya getirerek incelemeyi ve makalelerin meta analizini yapmayı amaçlamaktadır. Bu amaç bağlamında çalışma sınırlılıkları, 2005 yılından 2019 yılı Ekim ayına kadar, Türkiye menşeli bilimsel dergilerde yayınlanan makaleler toplanmıştır. Makalelerin toplanma aşamasında ULAKBİM (Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi), ASOSINDEX (Akademik Sosyal Bilimler İndeksi) ve DergiPark veri tabanında bulunan dergilerde yayınlanan makaleler derlenmiştir. Çalışma kapsamında bulunan makalelerin yanı sıra, Yök Tez Tarama Merkezinden ilgili konuyla alakalı tezler de taranmıştır.

Çalışma kapsamında 75 adet makale incelenmiştir. Çalışma yöntemi olarak, literatür taraması yöntemi belirlenmiştir. Bu zamana kadar böyle bir literatür taraması çalışmasının yapılmaması sebebiyle çalışma önem arz etmektedir.

2.1. Çalışmanın İstatistikleri

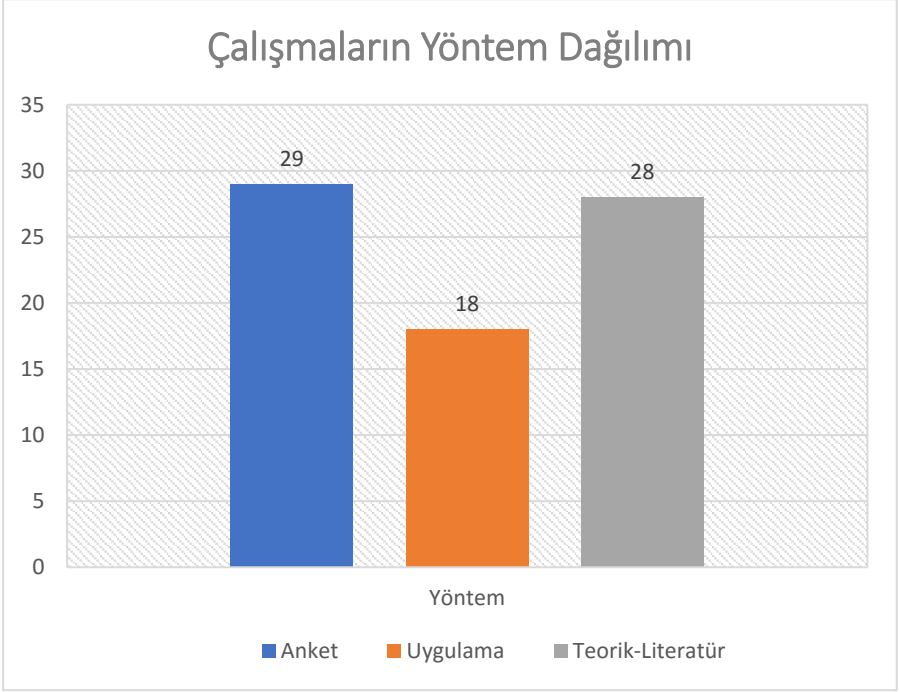
Çalışmada derlenen makalelerin yayımlandıkları yıllara göre dağılımları aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik 1. Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Taranan çalışmaların yıllara göre dağılımına bakıldığında 2005 yılında 1, 2007 yılında 1, 2008, 2009 ve 2010 yıllarında 3, 2011 yılında 8, 2012 ve 2013 yıllarında 4, 2014 yılında 5, 2015 yılında 4, 2016 yılında 12, 2017 yılında 8, 2018 yılında 11, ve 2019 yılında 8 adet makale yayınlandığı görülmektedir. 2006 yılında ise kayıtlı makale bulunamamıştır.

Grafik 2. Çalışmalarda Kullanılan Yöntemlerin Dağılımları

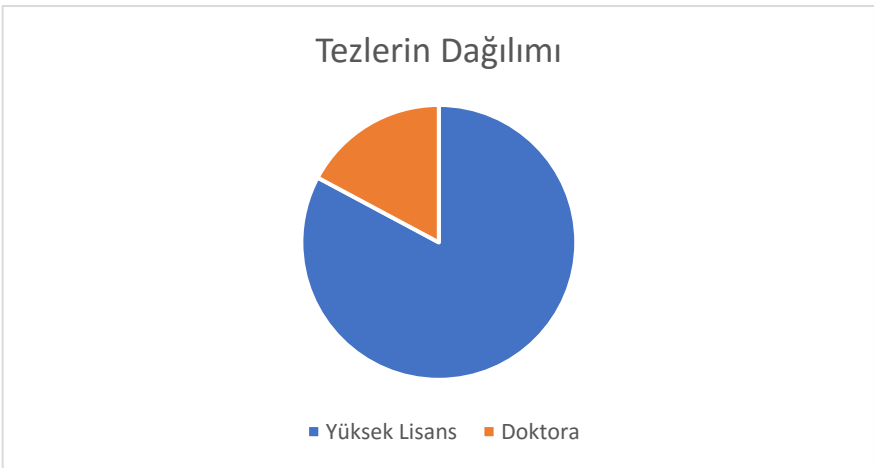
Derlenen çalışmalarda, davranışsal finansın psikolojik eğilimleri üzerine anket, anomalileri üzerine uygulama ve davranışsal finansın genel yapısı üzerinde teorik olarak durulmuştur. Bu bağlamda yazarlar 3 farklı yöntem belirlemişlerdir. Bu yöntemlerin incelenen makalelerdeki dağılımı yukarıdaki grafikteki gibidir. Taranan makalelerin 29’unda anket çalışması yapılmış, 18’inde borsa verileri üzerinde uygulamalar yapılmış ve 28’inde de teorik kapsam detaylı olarak incelenmiştir.

Tablo 1. Makalelerin Yayınlandığı Dergilere Göre Dağılımı

Dergi İsmi	Makale Sayısı
Muhasebe ve Finansman Dergisi	6
Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi	3
Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi	3
İşletme Araştırmaları Dergisi	3
Ege Akademik Bakış Dergisi	2
Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi	2
Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	2
Marmara Üniversitesi SBE Dergisi	2
Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi	2
Maliye ve Finans Yazıları Dergisi	2
Uluslararası Yönetim, İktisat ve İşletme Dergisi	2
Uluslararası ekonomik İdari Araştırmalar Dergisi	2
Uluslararası Politik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi	2
Diğer Dergiler...	42

Makalelerin yayınlandığı dergileri incelediğimizde, makalelerin en fazla Muhasebe ve Finansman Dergisinde yayınlandığı görülmektedir. 3 adet makalenin yayınlandığı dergi sayısı 3, 2 adet makalenin yayınlandığı dergi sayısı 9, tek adet makalelerin yayınlandığı dergilerin toplam sayısı 42 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik 3. Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerin Dağılımı

Davranışsal Finans alanında yapılan çalışmaların bir ayağını da yüksek lisans ve doktora tezleri oluşturmaktadır. Araştırma kapsamına giren dönem içerisinde 64 adet tezin yazıldığı tespit edilmiştir. Bu tezlerin 53 adedi yüksek lisans, 11'i ise doktora tezinden oluşmaktadır. Aşağıdaki tabloda (Tablo 2) davranışsal finans konusu üzerine yazılmış olan tezlerin üniversitelere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 2. Yazılan Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

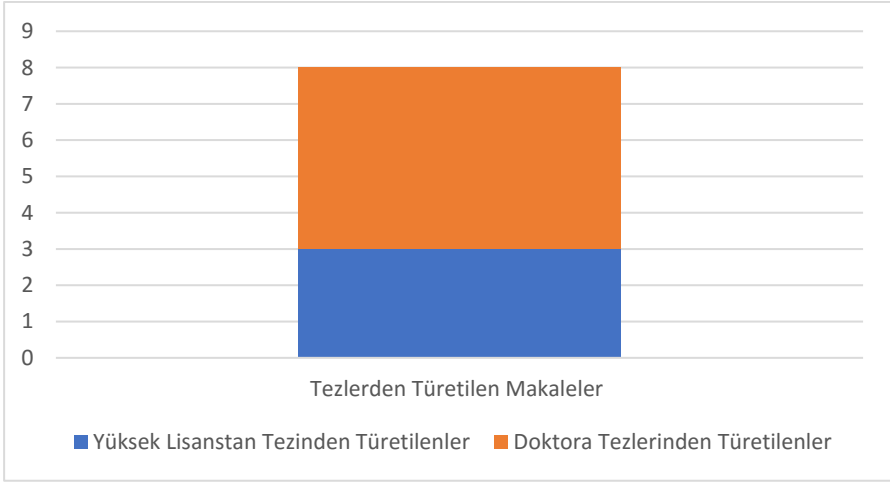
Üniversite Adı	Tez Sayısı	Üniversite Adı	Tez Sayısı
İstanbul Üniversitesi	9	Marmara Üniversitesi	7
Dokuz Eylül Üniversitesi	4	Gazi Üniversitesi	4
İstanbul gelişim Üniversitesi	3	Gediz Üniversitesi	2
İstanbul Ticaret Üniversitesi	2	Bahçeşehir Üniversitesi	2
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	2	Uludağ Üniversitesi	2
Selçuk Üniversitesi	2	Galatasaray Üniversitesi	1
Çukurova Üniversitesi	1	Trakya Üniversitesi	1
Mehmet Akif Ersoy Üni.	1	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	1
Düzce Üniversitesi	1	Dumlupınar Üniversitesi	1
Yalova Üniversitesi	1	Erzincan Üniversitesi	1
Boğaziçi Üniversitesi	1	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	1
Kastamonu Üniversitesi	1	Batman Üniversitesi	1
İstanbul Aydın Üniversitesi	1	Haliç Üniversitesi	1
Balıkesir Üniversitesi	1	Çağ Üniversitesi	1
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	1	Kırıkkale Üniversitesi	1
Erciyes Üniversitesi	1	Gebze Yüksek Teknolojiler Üni.	1
Adnan Menderes Üniversitesi	1	Afyon Kocatepe Üniversitesi	1
Sakarya Üniversitesi	1	Hacettepe Üniversitesi	1

Davranışsal finans alanında yazılan tez çalışmalarının üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde, İstanbul Üniversitesinden 9 ve Marmara Üniversitesinden 7 adet tez yazılmıştır. 4 adet tez yazılan üniversiteler

Gazi ve Dokuz Eylül, 3 adet tez yazılan üniversite ise İstanbul Gelişim Üniversitesi'dir. 2 adet tez yazılan 6 üniversite, 1 adet tez yazılan 25 farklı üniversite bulunmaktadır.

Grafik 4. Tezlerden Türetilen Makalelerin Dağılımı

Çalışma kapsamına alınan makalelerin bazıları, yüksek lisans ve doktora tezlerinden alıntılanmakta ve türetilmektedir. Çalışma kapsamında bulunan makalelerin 8 tanesi bu şekilde tezlerden alıntılanmıştır. Bu makalelerden 3 adedi yüksek lisans tezinden, 5 adedi ise doktora tezlerinden yayınlanmıştır.

2.2. Çalışmaların Aktarılması

Çalışma kapsamında incelenen makaleler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir. Tablo 3 sütuna ayrılmıştır. Tabloda çalışma yazarlarının soy isimlerinin ve makalelerin yayımlandığı yılların bulunduğu atıf bölümü ilk sütunda (kalın ve italik), çalışmanın adı (üst satır- kalın) ve amacı-yöntemi-kapsamı (alt satır) gibi özellikleri ikinci sütunda, çalışma sonucunda ulaşılan bulgular ise üçüncü sütunda bulunmaktadır.

Tabloda çalışmalar yıllara göre en eskiden en yeniye doğru sıralanmıştır. Aynı yıllarda yazılmış makaleler ise, makale yazarlarının soy isimlerinin alfabetik şekilde sıralanmıştır.

Tablo 3 Çalışmaların Özetleri

<i>Çalışmanın Atfı</i>	Çalışmanın Adı	Çalışmanın Sonucu
	Çalışmanın Kapsamı, Yöntemi Ve Amacı	
<i>Taner ve Akkaya, (2005)</i>	Yatırımcı Psikolojisi ve Davranışsal Finans Yaklaşımı	Çalışma sonucunda davranışsal finansın teknik ve temel analizi tamamlar nitelikte bir yapıda olduğu vurgulanmıştır.
	Bu çalışmada davranışsal finans teorik olarak ele alınmış ve bir finansal uygulama yapılmıştır.	
<i>Korkmaz ve Çelik, (2007)</i>	Davranışsal Finans Modellerinden Aşırı Güven Hipotezinin Geçerliliği: İMKB’de Bir Uygulama	Çalışmanın sonucunda yatırımcıların aşırı güven hipotezinden etkilendikleri ve bu etki altında daha fazla işlem yaptıkları gözlenmiştir.
	Bu çalışmada İMKB’de işlem yapan yatırımcılar üzerinde, aşırı güven hipotezinin testi için anket uygulanmıştır.	
<i>Süer, (2007)</i>	Yatırım Kararlarında Alınan Risk Düzeyinin Belirlenmesine İlişkin Ampirik Bir Çalışma	Çalışma sonucunda test edilen hipotezlerin çoğunluğu literatürde beklenen sonuçlarla aynı yönde olduğu görülmektedir.
	Bu çalışmada davranışsal finansın bilişsel eğilimlerinden bazılarının tekstil sektöründeki KOBİ’lerin yöneticileriyle yüz yüze görüşme tekniği ile araştırılmıştır.	
<i>Alper ve Ertan, (2008)</i>	Yatırım Fonu Seçim Kararlarında Çerçeveleme Etkisi	Bu çalışmada bireysel yatırımcıların bilgilerin sunulmuş şekliyle etkilendikleri, yatırım bilgisi konusunda evrensel bir standart bulunmaması sebebiyle yatırımcıların etkilenmeye açık olduğu vurgulanmıştır.
	Bu çalışmada bireysel yatırımcıların çerçeveleme etkisinden ne derecede etkilendiklerini ölçmek amacıyla bireysel yatırımcılara yatırım fonu getirilerinin değişken olarak sunulduğu mum grafik ve çubuk grafik temelli sorularla analiz yapılmıştır.	

<i>Barak, (2008)</i>	İMKB’de Aşırı Reaksiyon Anomalisi ve Davranışsal Finans Modelleri Kapsamında Değerlendirilmesi	Çalışmada elde edilen sonuçlar literatürle uyumlu olup geçmişte kazandıran hisse senedi portföyleri kaybettirdiği, geçmişte kaybettiren hisse senedi portföylerinin ise kazandırdığı gözlenmiştir.
	1992-2004 yılları arasında İMKB’deki fiyat davranışlarının ampirik analizi ile aşırı reaksiyon bilişsel yargısını test edilmiştir.	
<i>Sözer Oran, (2008)</i>	Davranışçı Finans: Fildişi Kuleler Sarsılıyor	Çalışma sonucunda davranışsal finansın önemi vurgulanıp gelecek yıllardaki çalışmalar hakkında tahminler yürütülmüştür.
	Çalışma amacı davranışsal finans alanına yeni bir literatür kazandırmaktır. Bu amaç bağlamında teorik bir çalışma gerçekleştirilmiştir.	
<i>Kapucu ve Emektar, (2009)</i>	Pay Senedi Piyasasında Yatırımcı Davranışını Belirleyen Güdülerin Saptanmasına Yönelik Ampirik Bir Analiz (İMKB Örneği)	Çalışma sonucunda kesinlik etkisi hariç diğer tüm psikolojik ve bilişsel eğilimlerin yatırımcılar üzerinde var olduğu tespit edilmiştir.
	Çalışmada davranışsal finans kuramının temelini oluşturan beklenti kuramı çerçevesinde bireysel yatırımcıların davranışlarının incelenmesi amacıyla anket çalışması yapılmıştır.	
<i>Tomak, (2009)</i>	Girişimci Hevristikleri: Bir Kavramsal Çözümleme	Çalışmada davranışsal finans hevristiklerinin kişiler tarafından bilinmesinin gerekliliklerine değinilmiştir.
	Bu çalışmada bireysel yatırımcıların etkilendiği davranışsal finans hevristikleri teorik çerçevede incelenmiştir.	
<i>Yıldız, Demir, Kalaycı ve Göksu, (2009)</i>	Yatırımcıların Psikolojik Önyargıları: İMKB Üzerine Ampirik Bir Çalışma	Çalışma sonucunda yatırımcıların davranışsal finansın bilişsel eğilimlerinin büyük çoğunluğuna uygun davrandığı görülmektedir.
	Bu çalışmada İMKB’de yatırım yapan bireysel yatırımcıların davranışlarını ölçmek amacıyla Türkiye’nin 7 ilinde anket uygulaması yapılmıştır.	
<i>Erdoğan ve Elmas, (2010)</i>	Hisse Senedi Piyasalarında Görülen Anomaliler ve Bireysel Yatırımcı Üzerine Bir Araştırma	Çalışma sonucunda katılımı olan yatırımcıların anomalilerin çoğunluğunun kendi portföylerinde gerçekleştiğini belirtmişlerdir.
	Bu çalışmada davranışsal finans anomalilerin bireysel yatırımcılardaki algılama durumlarını ölçmek amacıyla 410 kişiye anket çalışması yapılmıştır.	

<i>Korkmaz, Başaran ve Çelik, (2010)</i>	Yaz Saati Uygulaması Anomalisinin İMKB 100 Endeksi Getirisine Etkisinin Test Edilmesi	Yapılan bu çalışma yılları ilkbahar, sonbahar ve bütün olarak ele almış, sadece ilkbahar aylarında anomalinin varlığından söz edilmekle birlikte İMKB'nin zayıf formda etkin bir piyasa olduğu vurgulanmıştır.
	Bu çalışmada davranışsal finansın anomalilerinden yaz saati uygulaması ve hafta sonu anomalisinin İMKB üzerinde geçerliliği test edilmek amacıyla 1987-2009 dönemlerinde İMKB-100 endeksi getirileri üzerinde GARCH yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.	
<i>Oran, Yılmaz ve Özer, (2010)</i>	Türkiye'de Algısal Sapmalar	Çalışma sonucunda kişilerin bilişsel eğilimlerden bazılarını taşıdığı, bazılarını taşımadığı saptanmaktadır.
	Bu çalışmada davranışsal finansın bilişsel eğilimlerinden bazılarını ölçmek amacıyla 1575 kişiye anket uygulanmıştır.	
<i>Aydın, (2011)</i>	Finansal Piyasalarda Gürültücüler	Çalışma sonucunda davranışsal finansın üniversitede finans derslerinde verilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır.
	Bu çalışmada davranışsal finansın tanımladığı irrasyonel insan üzerinde teorik çerçevede durulmaktadır.	
<i>Doğukanlı ve Ergün, (2011)</i>	İMKB'de Sürü Davranışı: Yatay Kesit Değişkenlik Temelinde Bir Araştırma	Çalışmada elde edilen sonuçlar, literatürle uyumsuzluk göstermiştir ve sürü davranışı ön yargısına rastlanılmamıştır.
Yatay kesit değişkenliği ile 2000-2010 yılları arasında İMKB Tüm Endeksinde bulunan firmalar analiz edilerek sürü davranışı bilişsel ön yargısı incelenmiştir.		
<i>Doğukanlı ve Ergün, (2011)</i>	Davranışsal Finans Etkin Piyasalara Karşı: Aşırı Tepki Hipotezinin İMKB'de Araştırılması	Çalışma sonucunda, İMKB-30 endeksi hariç, çalışma kapsamında bulunan endekslerde aşırı tepki hipotezinin ve zıtlık stratejilerini destekler sonuçlara ulaşılmıştır.
	Bu çalışmada aşırı tepki hipotezi 1998-2008 verileri kapsamında İMKB'deki 5 farklı endekte kesintisiz şekilde bulunan hisse senetlerinin aylık getirileri incelenmiştir.	
<i>Gürünlü, (2011)</i>	Finansal Piyasaların Etkinliği Teorisinden Davranışsal Finansa: Finans Teorisinin Evrimi	Bu çalışmanın sonucunda kişiler, kurumlar, piyasa aktörleri ve kural koyucular tarafından Davranışsal Finansın kullanım şekli ele alınmış ve öneriler getirilmiştir.
	Bu çalışmada ortaya çıktığı andan, tedavülden kalkmaya başladığı ana kadar Etkin Piyasalar Hipotezi ve Davranışsal Finansın tarihsel süreç içerisindeki evrimi teorik olarak ele alınmıştır.	
<i>Kahyaoglu, (2011)</i>	Yatırım Kararlarına Etki Eden Çeşitli Duygusal ve Psikolojik Faktörlere Maruz Kalma Düzeyi Üzerinde Cinsiyetin Rolü: İMKB Bireysel Hisse Senedi Yatırımcıları	Yapılan çalışmada kadın yatırımcıların risk algısının erkek yatırımcılara göre daha

	Üzerine Bir Uygulama Çalışmada davranışsal finansın psikolojik eğilimlerinin cinsiyete göre farklılığı araştırılmıştır. Araştırma kapsamında 31 gerçek yatırımcının 2007-2010 yılları arasında hisse senedi alım satım işlemleri incelenmiştir.	yüksek olduğu, kadın yatırımcıların daha düşük portföy çeşitlendirmesine sahip olduğu ver erkek yatırımcıların daha fazla işlem hacmine sahip olduğu tespit edilmiştir.
<i>Kahyaoglu, Ülkü ve Gelmedi, (2011)</i>	Türkiye’de 2002-2010 Döneminde Gerçekleşen Finansallaşmanın Bir Boyutu Olarak Kredi Kartı Kullanımındaki Artışın Kayıptan Kaçınma Etkisi Bağlamında İncelenmesi Kayıptan kaçınma etkisi kapsamında 2002-2010 yılları arasında kişilerin kredi kartı kullanımlarının incelenmesi	Çalışma sonucunda kredi kartı kullanımının arttığı gözlenmiş, bu artış kişilerin kayıptan kaçınma düşüncelerinin etkisi altında olduğu vurgulanmıştır.
<i>Saraç ve Kahyaoglu, (2011)</i>	Bireysel Yatırımcıların Risk Alma Eğilimine Etki Eden Sosyo-Ekonomik ve Demografik Faktörlerin Analizi Bu çalışmada bireysel yatırımcıların demografik sosyo-ekonomik özelliklerinin risk alam eğilimlerine etkilerini araştırmak amacıyla 2007-2010 yılları arasında 31 gerçek kişinin yaptığı işlemler incelenmiştir.	Yapılan bu çalışmada, bazı demografik ve sosyo ekonomik özelliklerin bazılarının risk algısı üzerinde anlamlı farklılık yarattığı, bazılarının ise anlamlı farklılıklar yaratmadığı anlaşılmıştır.
<i>Sefil ve Çilingiroğlu, (2011)</i>	Davranışsal Finansın Temelleri: Karar Vermenin Bilişsel ve Duygusal Eğilimleri Bu çalışma, Davranışsal Finansın bilişsel ve duygusal karar verme eğilimlerinin genel çerçevesini ortaya koymak amacıyla teorik olarak düzenlenmiştir.	Bu çalışma ile kişilerin zihinsel kararlar alırken etkilendikleri önyargıların, kişilerin finansal kararlarını alırken ne derecede etkili olduğu gösterilmektedir.
<i>Bayar ve Kılıç, (2012)</i>	Küresel Finansal Krizin Davranışsal Finans Perspektifinden Değerlendirilmesi Bu çalışmada küresel krizler davranışsal finans bakış açısından ele alınmaktadır. Davranışsal finansın psikolojik önyargıları detaylı bir şekilde incelenmiştir.	Bu çalışma sonucunda kişilerin davranışsal finans bakış açısına sahip olmaları halinde yeni krizlerin gerçekleşme ihtimalinin azalacağı vurgulanmıştır.
<i>Ege, Topaloğlu ve Coşkun, (2012)</i>	Davranışsal Finans ve Anomaliler: Ocak Ayı Anomalisinin İMKB’de Test Edilmesi Davranışsal finansın anomalilerinden olan Ocak ayı anomalisi, bu çalışmada 2011-2011 yılları arası İMKB-30 ve İMKB-50 endeksleri üzerinde incelenmiştir. İncelemenin yöntemi olarak Güç Oranı Yöntemi kullanılmıştır.	Araştırmada her iki endekste de 2001, 2003, 2005, 2006, 2007 ve 2010 yıllarında Ocak ayı anomalisi gözlenmiştir.
<i>Kahyaoglu, (2012)</i>	Demografik ve Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Aşırı Güven Bilişsel Önyargısı Üzerindeki Etkisi: İMKB Bireysel Hisse Senedi Yatırımcıları Üzerine Bir Analiz Çalışmada bireysel yatırımcıların demografik özelliklere göre davranışlarının farklılaştığı araştırılmak amacıyla 31 gerçek yatırımcının alım satım verileri kullanılmıştır.	Çalışma sonucunda yapılan testler ışığında sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerin işlem sıklığı, işlem hacmi ve portföy çeşitlendirme seviyelerinde anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

<i>Kahyaoglu ve Ülkü, (2012)</i>	Temsililik Hevristikinin Algılanan Risk Üzerindeki Etkisi: İMKB Bireysel Hisse Senedi Yatırımcıları Üzerine Bir Uygulama	Çalışma sonucunda bireysel yatırımcıların, temsiliyet hevristikleri etkisinde kaldıkları zaman verilerinde en çok etkileyen veri ise son gün fiyat hareketi olarak görülmüştür.
	Bu çalışmada bireysel yatırımcıların finansal karar alma esnasında temsiliyet ön yargısı etkisine ne derece kaldığı araştırılmıştır. Araştırma kapsamında 31 bireysel yatırımcının 2007-2010 yılları arasında yaptıkları gerçek hisse senedi alım-satım hareketleri incelenmiştir.	
<i>Haykır Hübikoğlu, (2013)</i>	Davranışsal Finans Çerçevesinde E-Atık Geri Dönüşüm Yatırım Risk Algılamasında Tüketici Tercih Ve Davranış Düzeyinin Sosyo-Ekonomik Analizi: İstanbul Örneği	Çalışma sonucunda İstanbul ili özelinde yapılan anketle birlikte e-atık konusunda kişilerin bilinçlendirilmesinde eksiklikler meydana geldiği görülmektedir.
	Çalışmada, e-atık kapasitenin ekonomiye geri kazandırma durumu davranışsal finans açısından araştırılmıştır. Araştırma kapsamında İstanbul bölgesinde anket çalışması yapılmıştır.	
<i>Küçükşille, (2013)</i>	Ayın Evresi Etkisi ve İMKB’de Bir Uygulama	Çalışmanın sonucuna göre 4 evreye ayrılan ayın herhangi bir evresinde işlem hacmi ve getiri hususunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.
	Bu çalışmada, ayın evreleri davranışsal finans açısından incelenmiştir. 1988-2012 tarihleri arasında İMKB 100 endeksindeki hisse senetlerinin getirileri ve işlem hacimleri, bir ayı 4 evreye ayırarak, Kruskal Wallis testi yöntemiyle analiz edilmiştir.	
<i>Tufan ve Sarıççek, (2013)</i>	Davranışsal Finans Modelleri, Etkin Piyasa Hipotezi ve Anomalilerine İlişkin Bir Değerlendirme	Çalışma sonucunda davranışsal finansın bilişsel ve duygusal faktörlerinin sadece kişisel refaha değil piyasanın ve toplumunda sağlıklı ekonomi yapısına katkısının olduğu vurgulanmıştır.
	Bu çalışmada etkin piyasalar hipotezi ve davranışsal finansın dayandığı temel teoriler, etkin piyasalar hipotezinin detayları ve davranışsal finansın anomalileri ile psikolojik eğilimleri teorik olarak incelenmiştir.	
<i>Tunçel, (2013)</i>	Aşırı Tepki Hipotezinin Test Edilmesi: Borsa İstanbul Örneği	Çalışma sonucunda, Borsa İstanbul Ulusal Pazar’ında aşırı tepki hipotezinin varlığından ve piyasanın etkin olmadığından bahsedilmektedir.
	Bu çalışmada aşırı tepki hipotezinin test edilmesi için 1998-2013 dönemleri arasında kesintisiz olarak bulunan hisse senetlerinin verileri incelenmiştir.	
<i>Aytekin ve Sakarya, (2014)</i>	Ocak Ayı Anomalisi: Borsa İstanbul Endeksleri Üzerine Bir Uygulama	Araştırma sonucunda, kapsama dahil edilen endekslerde, 1999-2013 yılları arasındaki 15 yıllık dönemde Güç Oranı yöntemi kullanılarak Ocak ayında, ortalamanın üzerinde gelir elde edildiği tespit edilmiştir.
	Çalışmada BİST’te bulunan 10 adet endeksin, 1999-2013 yılları arasında, Ocak ayı anomalisine uygunluğu incelenmiştir. Araştırmada Güç Oranı ve Tek Yönlü Varyans analizi yöntemi kullanılmıştır.	

<i>Bayazıt Hayta, (2014)</i>	Bireysel Yatırımcıların Finansal Risk Algısına Etki Eden Psikolojik Önyargılar	Çalışma sonucunda kişilerin psikolojik ön yargılardan arınmak için finansal okur-yazarlık seviyelerinin yükseltilmesi, finans eğitiminin gerekliliği vurgulanmıştır.
	Çalışmada kişilerin finansal karar alma durumlarında etkilendikleri psikolojik önyargılar bir araya getirilerek bir nevi derleme çalışması yapmak amaçlanmıştır.	
<i>Köse, Atik ve Yılmaz, (2014)</i>	Foreks İşlemlerin Davranışsal Açıdan İncelenmesi: Türk Foreks Yatırımcıları Üzerinde Bir Araştırma.	Çalışma sonucunda bireysel foreks yatırımcılarına, davranışsal finans perspektifinden önerilerde bulunmaktadır.
	Bu çalışmada davranışsal finans teorisi Türk Foreks Piyasası yatırımcıları üzerinde araştırılmak amacıyla anket uygulanmıştır.	
<i>Kurtoğlu, (2014)</i>	Davranış Ekonomisi ve Nöro-Finans	Çalışmada ekonomi teorileri karşısında davranışsal finansın gün geçtikçe daha da güçlendiği ve kabul gördüğü aktarılmaktadır.
	Bu çalışmada geçmişten süre gelen ekonomi anlayışıyla günümüzdeki davranışsal finans anlayışının farklılıkları ele alınmaktadır	
<i>Küçük, (2014)</i>	Bireysel Yatırımcıları Finansal Yatırım Kararına Yönlendiren Faktörlerin Davranışsal Finans Açısından Ele Alınması: Osmaniye Örneği	Çalışma sonucunda kişilerin psikolojik ön yargılardan etkilendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kişilerin özellikle bu ön yargılar hakkında bilgilendirilmesinin piyasalar ve kişilerin refahları için önemli olduğuna değinilmiştir.
	Bireysel yatırımcıların finansal karar alma esnasında etkilendikleri psikolojik eğilimler anket yoluyla Osmaniye ilinde bulunan 150 kişiye uygulanmıştır.	
<i>Aksoy ve Şahin, (2015)</i>	Belirsizlik Altında Karar Alma: Geleneksel ve Modern Yaklaşımlar	Çalışmada beklenen değer teorisinin eksiklikleri vurgulanmış, beklenti teorisi ve nöro iktisat teorik olarak ele alınmıştır.
	Bu çalışmada belirsizlik altında karar alma hevristiği özelinde beklenen değer teorisi, beklenti teorisi ve nöro iktisat teorik olarak ele alınmıştır.	
<i>Çömlekçi, Öncü ve Çakır Çömlekçi, (2015)</i>	Yatırımcıların Özellikleri İle Hisse Senedi Piyasalarındaki Anomali Algısı Arasındaki İlişki: Bireysel Yatırımcılar Üzerine Bir Araştırma	Çalışma sonucunda bireysel yatırımcıların birden çok anomalinin gerçek olduğu algısına sahip olduğu tespit edilmiştir.
	Bu çalışmada davranışsal finans anomalilerinin bireysel yatırımcılar tarafından algılanışlarını ölçmek üzere anket çalışması yapılmıştır.	
<i>Sezer ve Demir, (2015)</i>	Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık ve Bilişsel Yetenek Düzeylerinin Psikolojik Yanılsamalar İle İlişkisi	Ankete dahil edilen yatırımcıların finansal okur yazarlık ve bilişsel yetenek düzeylerinin Almanya, Hollanda ve Amerika gibi ülkelerdeki yatırımcılara nazaran oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Bunun sonucu olarak psikolojik yanılsamalara yüksek oranda maruz kaldıkları saptanmıştır.
	Çalışmada yatırımcıların finansal okur yazarlık ve bilişsel yeteneklerindeki değişimin psikolojik yanılsamalarla ilişkisi incelenmek için anket yöntemi kullanılmıştır. Anket sonuçlarıyla yabancı ülkelerde daha önce yapılmış çalışmaların sonuçları karşılaştırılmıştır.	

<i>Tetik, Karadeniz ve Margazieva, (2015)</i>	Geleneksel Finanstın Davranışsal Finansı: Hangi Düşüncelerle Harcama ve Yatırım Yaparız?	Çalışmada, davranışsal finansın herhangi bir modele sahip olmadığı ve kişilerin bilinçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.
	Bu çalışmada Etkin Piyasalar Hipotezi ile Davranışsal Finansın temel bileşenleri teorik olarak açıklanmıştır.	
<i>Aktaş Şenkardeşler, (2016)</i>	Belirsizlik ve Risk Altında Karar Alma Problemini Geleneksel ve Davranışsal Finans Perspektiflerinden Değerlendirme	Çalışma sonucunda teknolojinin azaltması beklendiği risk ve belirsizliklerin daha da arttığı ve doğru analizler yapılması gerekliliği vurgulanmıştır.
	Bu çalışmada davranışsal finans, psikoloji ve sosyoloji bilimleriyle ilişkisi teorik olarak ele alınmış ve risk ve belirsizlik unsurlarına değinilmiştir.	
<i>Anđı, Bekçi ve Karataş, (2016)</i>	Bireysel Hisse Senedi Yatırımcılarının Bilişsel Önyargıları Üzerine Bir Araştırma	Bu çalışmanın sonuçlarına bakıldığında bireysel yatırımcıların demografik özellikleri ile yatırım kararları arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmekte olup, bilişsel ön yargıların varlığı saptanmıştır.
	Bu çalışmada bireysel yatırımcıların yatırım kararlarıyla demografik özellikleri ve bilişsel önyargıları arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amacıyla 331 kişiye anket uygulanmıştır. Anket uygulanmadan önce katılımcılara bilişsel ön yargılar hakkında bilgiler sunulmuştur.	
<i>Aslanoğlu ve Hamurcu, (2016)</i>	Bilgi Teknolojileri-İletişim Sektörü Çalışanları Üzerinde Davranışsal Finans Eğilimlerinin Etkileri: Ölçek Çalışması	Bu çalışmada davranışsal finansın psikolojik etkileri üzerine bir anket formu oluşturulmak amacıyla ölçeklendirme çalışması yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda 12 ana faktör belirlenmiştir.
	Bu çalışmada davranışsal finans yazınına katkı sunmak amacıyla anket ölçeği oluşturulmuştur. Anket ölçeği BİT sektörü çalışanları üzerinde uygulanmıştır.	
<i>Aydın ve Ağan, (2016)</i>	Rasyonel Olmayan Kararların Finansal Yatırım Tercihleri Üzerindeki Etkisi: Davranışsal Finans Çerçevesinde Bir Uygulama	Çalışma sonucunda, bireysel yatırımcıların davranışsal finansın psikolojik eğilimlerine sahip oldukları, sistematik hatalar yaptıkları ve irrasyonel davrandıkları görülmüştür.
	Bu çalışmada bireysel yatırımcıların bilişsel etkenlerden ne derecede etkilendikleri araştırılmak amacıyla 600 kişiye anket çalışması yapılmıştır.	
<i>Aytekin ve Aygün, (2016)</i>	Finansta Yeni Bir Alan “Davranışsal Finans”	Çalışma sonucunda davranışsal finansın psikolojik önyargılarını yatırımcılara sağlıklı bir şekilde aktarma önemi vurgulanmıştır.
	Bu çalışmada, Davranışsal Finansın öncesi, gelişim süreci ve temel değerleri teorik olarak incelenmektedir.	
<i>Doğan, (2016)</i>	Davranışsal Finans Eğilimleri İle Bireysel Emeklilik Fon Tercihleri Arasındaki İlişkinin Test Edilmesi: Türkiye’deki Banka Çalışanları Üzerine Bir Uygulama	Çalışma sonucunda, bireysel emeklilik yatırım fonu tercihlerinde, risk algısı ve tutumunun, duygusal zekanın, temel ve ileri düzey finansal okuryazarlık seviyesinin etkili olduğu belirlenmiştir.
	Çalışmada, bireysel emeklilik sistemindeki yatırım fon tercihleriyle davranışsal finansın ilişkisini test etmek üzere, Ankara, Bursa ve Mersin illerinde ikamet eden 400 banka personeline anket uygulanmıştır.	

<i>Horasan ve Bozkurt, (2016)</i>	Davranışsal Finansın Borsa İstanbul İşlem Hacmi Üzerine Etkilerine Yönelik Bir Çalışma	Çalışma sonucunda yatırımcıların, psikolojik önyargıların çoğunluğundan etkilendiği gözlenmiştir. Bu gözlem sonucunda Borsa İstanbul'un zayıf formda etkin olduğu sonucunda ulaşılmaktadır.
	Bu çalışmada, davranışsal finansın psikolojik ön yargılarının BİST üzerindeki işlem hacmi üzerine etkileri araştırılmıştır. Araştırma kapsamında 1995-2014 yılları arasında BİST-100 endeksinin verileri Regresyon-En Küçük Kareler Yöntemiyle analiz edilmiştir.	
<i>Kendirli ve Kaya, (2016)</i>	Davranışsal Finans Yaklaşımı İle Çorum ve Yozgat İllerindeki Yatırımcıların Karşılaştırması	Çalışma sonucunda iki ildeki bireysel yatırımcılar aynı yatırım araçlarını tercih etmekte, fakat yatırım kararlarında farklılaşmaktadırlar.
	Bu çalışmada davranışsal finansın psikolojik eğilimlerinin ölçülmesi için anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması Çorum ve Yozgat illerinde toplam 400 yatırımcıya uygulanmıştır.	
<i>Kulalı, (2016)</i>	Etkin Piyasalar Hipotezi ve Davranışsal Finans Çatışması	Bu çalışma sonucunda Davranışsal Finans ve Etkin Piyasalara Hipotezi gelecekte birbirlerini tamamlayıcı rolde olacakları öngörülmektedir.
	Bu çalışmada Davranışsal Finans ve Etkin piyasalar Hipotezi bileşenleri karşılaştırılarak teorik olarak ele alınmaktadır.	
<i>Sansar, (2016)</i>	Değişen Finansal Akımlar: Rasyonalizmden Davranışsal Finans Yaklaşımına	Çalışma sonucunda yatırımcıların piyasadaki algılardan kurtulması için bütün davranışsal finans temel bilgilerine sahip olmasını ve finansal okur-yazarlık seviyelerinin yüksek olması gerekliliği vurgulanmıştır.
	Bu çalışmada, etkin piyasa hipotezi, beklenti teorisi ve davranışsal finansın modelleri ile psikolojik bileşenleri incelenmiştir.	
<i>Sümer ve Aybar, (2016)</i>	Etkin Piyasalar Hipotezinin, Finansal Piyasaları Açıklamadaki Yetersizliği ve Davranışsal Finans	Çalışma sonucunda teorik olarak ele alınan Etkin Piyasalar Hipotezinin yetersizliğine ve Davranışsal Finansın nasıl kullanılması gerekliliğine değinilmiştir.
	Bu çalışmada, olması gerekeni inceleyen Etkin Piyasalar Hipotezi ile aslında gerçekleşeni anlatan Davranışsal Finansın temel yaklaşımları teorik olarak ele alınmıştır.	
<i>Tekin, (2016)</i>	Beklenen Fayda Ve Beklenti Teorileri Bağlamında Geleneksel Finans - Davranışsal Finans Ayrımı	Çalışmada geleneksel finansın dayandığı beklenen fayda teorisine ve geleneksel finansı eleştiril düşünceyle yaklaşılmıştır.
	Bu çalışmada geleneksel finansın ve davranışsal finansın dayandıkları temel düşünce yapıları teorik anlamda ele alınmıştır.	

<i>Akın, (2017)</i>	Davranışsal Finans Açısından Yatırımcıların Kararlarının İncelenmesi	Bu çalışmada teorik olarak ele alınan davranışsal finans, belirli alt başlıklarda etkin piyasalar hipotezi ile karşılaştırılmıştır.
	Bu çalışmada davranışsal finansın öncesi, modelleri ve psikolojik faktörleri detaylandırılmış şekilde teorik açıdan ele alınmıştır.	
<i>Asoy ve Saldanlı (2017)</i>	Yatırımcılar Rasyonel Midir? BİST'te Aşırı Güven ve Aşırı Optimizm Ön Yargıları Üzerine Bir Çalışma	Çalışma sonucunda yatırımcıların kişisel sezgilerine güvendikleri, geleceğe ilişkin tahminlerinde de optimist oldukları ve cinsiyet, yaş, sektör tecrübesi gibi değişkenlerin etkili olduğu saptanmıştır.
	Bu çalışmada yatırımcıların kararı verirken en çok maruz kaldığı aşırı güven ve aşırı optimizm önyargılarından ne kadar etkilendiğini ölçmek amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında anket çalışması 423 kişiye uygulanmıştır.	
<i>Bektur ve Atasaygın, (2017)</i>	Hisse Senedi Yatırım Kararlarının Aşırı Güven ve Temsili Yatırımcı Kapsamında Değerlendirilmesi Üzerine	Çalışma sonucunda kişilerin aşırı güven ve temsiliyet ön yargılarına sahip oldukları sonuçlarına ulaşılmış ve sonuçlar bu bağlamda değerlendirilmiştir.
	Bu çalışmada aşırı güven ve temsiliyet ön yargısı bireysel yatırımcılarda araştırılmak üzere 289 kişiye anket uygulanmıştır.	
<i>Ergör, (2017)</i>	Yatırımcı Davranışları Ve Karar Vermede Çerçeveleme Etkisi: Türkiye’de Yaşayan Karar Vericiler Üzerine Bir Çalışma	Çalışmada anket uygulaması sonucunda Kahneman ve Tversky’nin ulaştığı sonuçları doğrular nitelikte sonuçlara ulaşılmıştır.
	Bu çalışmada bireysel yatırımcıların çerçeveleme etkisi ile olan ilişkilerini araştırmak amacıyla anket çalışması yapılmıştır.	
<i>Gül, Ekşi ve Sürme, (2017)</i>	Davranışsal Finans Açısından Altın Yatırımcıların Davranışlarının İncelenmesi: Gaziantep Örneği	Araştırma sonucunda kuyumcuların davranışlarında medeni durum, yaş ve sermaye tutarı değişkenlerinde bir farklılık gözlenmemiş, eğitim firma yaşı ve mesleki tecrübe değişkenlerinde ise anlamlı farklılığa rastlanmıştır.
	Bu çalışmada altın alım satımı yapan kuyumcuların davranışları “aşırı güven, aşırı iyimserlik, pişmanlıktan kaçınma, kayıptan kaçınma ve temsil etme” eğilimleri olmak üzere 5 ana başlık altında incelenmiştir. İnceleme yöntemi olarak Gaziantep ilindeki kuyumcular örneklem olarak seçilmiştir.	
<i>Öncü ve Özevin, (2017)</i>	Kadınların Yatırım Alışkanlıklarının Davranışsal Finans Açısından Değerlendirilmesi	Çalışmada kadınların; zihinsel kısa yollardan orta düzeyde, pişmanlıktan kaçınma ön yargısından güçlü şekilde, yanlış ilişkilendirme ön yargısından zayıf düzeyde ve aşırı güven ön yargısında orta düzeyde etkilendikleri gözlenmiştir.
	Türkiye’nin çeşitli illerinden rastgele örnekleme yoluyla belirlenen 300 kadına anket çalışması uygulanmıştır. Anket ile kadınların finansal karar alma sürecinde psikolojik etkenlerden ne derecede etkilendiklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.	

<i>Öztopçu ve Aytekin, (2017)</i>	Bireysel Yatırım Kararlarının Davranışsal Finans Açısından Değerlendirilmesi ve Balıkesir İlinde Bir Uygulama	Yapılan çalışmada bireysel yatırımcılar davranışsal finansın psikolojik eğilimlerini taşıdıkları tespit edilmiştir. Cinsiyet, medeni durum, dini inanç gibi değişkenler üzerinde ise farklı anlamlılık sonuçları bulunmuştur.
	Bu çalışmada davranışsal finans, yatırım araçları ve yatırımcıların davranışsal eğilimleri açıklanmış, yatırımcıların davranışsal hareketlerinin incelenmesi üzerine Balıkesir ilindeki 326 bireysel yatırımcıya anket çalışması yapılmıştır.	
<i>Sezal, (2017)</i>	Türkiye’deki Güneş Enerjisi Yatırımlarının Davranışsal Finans Açısından Değerlendirilmesi	Çalışma sonucunda günümüzde önemli olan güneş enerjisi sistemlerinin finansmanında Davranışsal Finans yaklaşımının önemi vurgulanmıştır.
	Bu çalışmada, güneş enerjisi yatırımlarının verimsizliği Davranışsal Finans bakış açısından teorik olarak değerlendirilmektedir.	
<i>Aren, (2018)</i>	Davranışsal Finansa Kuramsal Bakış	Davranışsal finansın öncelikle Ekonominin alt dalı olmasından kurtulmasını ve daha sonra kendi içerisinde geçirdiği değişim detaylı şekilde incelenmiştir.
	Davranışsal finans literatürünün gelişimi ve değişimi üzerinde durulmuştur. Davranışsal finansın ve etkin piyasalar hipotezinin temel öğeleri detaylı bir şekilde incelenmiştir.	
<i>Bilir, (2018)</i>	Ocak Ayı Etkisinin Türk Sermaye Piyasalarında Farklı BİST Endekslerine Göre Analizi	Çalışma sonucunda ilgili dönemde bir endeks hariç çalışma kapsamındaki diğer endekslerde ocak ayı anomalisi tespit edilmiştir.
	Çalışmada Ocak ayı anomalisi, güç oranı yöntemiyle, 2008-2016 yılları arasında bazı endeksler üzerinde test edilmiştir.	
<i>Aydın ve Ağan, (2018)</i>	Yükselen Davranışsal Finans: Optimal Finansal Yapının Tesisi İçin Davranışsal Politika Önerileri	Çalışmada, ekonomi ve finans politikalarının davranışsal finansın beraberinde getirdiği psikoloji ve sosyoloji bilimleriyle harmanlanması gerekliliği teorik olarak vurgulanmıştır.
	Çalışma, davranışsal finansın temelleri ve etkileri üzerine teorik bir derleme yapıdadır. Çalışmada günümüzde kullanılan ekonomi ve finans politikaları davranışsal finans açısından incelenmektedir.	
<i>Bulut ve Er, (2018)</i>	Davranışsal Kurumsal Finans Ekseninde Kurumsal Finansal Kararlar: Bir Literatür Değerlendirmesi	Çalışmada, literatürde davranışsal kurumsal finans üzerine çoğunlukla aşırı güven hipotezi üzerinden incelendiği vurgulanmıştır.
	Bu çalışma, davranışsal finansın kurumlardaki yöneticiler üzerine tartışıldığı davranışsal kurumsal finans alanında teorik bir çalışmadır.	
<i>Gürünlü, (2018)</i>	Davranışsal Finans Teorisi Perspektifinden Kurumsal Finansman Kararları	Çalışma sonucunda yöneticiler ve çalışanların refah düzeyi ve çalışma sağlığı konularında önerilerde bulunmaktadır.
	Bu çalışmada davranışsal kurumsal finans konusu hakkında teorik çerçevede finansman kararları hakkında derleme yapılmıştır.	

<i>Özer ve Korkulutaş, (2018)</i>	Yatırımcıların Duygusal Ve Bilişsel Eğilimlerinin Değerlendirilmesi: Erzincan İli Uygulaması	Çalışma sonucunda davranışsal eğilimlerin yatırım kararlarına büyük oranda etkili oldukları tespit edilmektedir.
	Bu çalışmada davranışsal eğilimlerin yatırımcı kararlarına etkilerini ölçmek amacıyla Erzincan ilindeki yatırımcılara anket yapılmıştır.	
<i>Tekin, (2018)</i>	Davranışsal Kurumsal Finans Bağlamında Çıpalama (Dayanak Noktası) Önyargısının Finansal Kararlardaki Etkisi	Çalışmada orta düzeyde çıpalama önyargısı tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda yöneticiler çıpalama önyargısına düşük düzeyde sahip olsalar da firmayı etkileyecek kararlarda bu önyargıdan sakınılmaktadırlar.
	Bu çalışmada çıpalama ön yargısının KOBİ yöneticilerinde bulunup bulunmadığını ve firma hakkındaki finansal kararlarını etkileyip etkilemediği araştırılmıştır. Araştırma kapsamında 255 kişiye anket yapılmıştır.	
<i>Tekin, (2018)</i>	Bilişsel Önyargı Ve Hevristik Bağlamında Finansın İnsani Boyutu Olarak “Davranışsal Finans”: Bir Literatür İncelemesi Ve Derleme Çalışması	Bu çalışmada davranışsal finansın temellerine inilerek popülaritesinin sebepleri ve hevristikler ile ön yargıların temel bileşenleri açıklanmaktadır.
	Bu çalışmada Davranışsal Finans hevristikleri ön yargıları bağlamında bir literatür taraması yapılmaktadır.	
<i>Tekin, (2018)</i>	Potansiyel Yatırımcılar Olarak Üniversite Öğrencilerinin Yatırım Kararları Üzerinde Etkisi Olan Davranışsal Önyargıların Ölçülmesi	Çalışma sonucunda 17 soruluk bir anket ölçeği oluşturulmakla beraber, öğrencilerin davranışsal finansın bilişsel eğilimlerine sahip oldukları görülmektedir.
	Bu çalışmada davranışsal finansın bilişsel eğilimleri ölçülmek amacıyla 552 öğrenciye anket yöntemi uygulanmıştır.	
<i>Tekin, (2018)</i>	Firmaların Finansman Ve Yatırım Kararları Üzerinde İyimserlik Önyargısının Etkisi	Çalışma sonucunda firma yöneticilerinin iyimserlik ön yargısına sahip oldukları ve iyimserlik düzeyi ile firma yatırım kararları arasında belirli düzeyde ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.
	Davranışsal kurumsal finans konusunda, firma yöneticileri üzerinde iyimserlik ön yargısını test etmek için İstanbul’da ikamet eden 255 KOBİ yöneticisine anket yöntemi uygulanmıştır.	
<i>Yurtdaşseven ve Çankaya, (2018)</i>	Finansal Tavsiyelerin Yatırımcı Davranışlarına Etkisi	Çalışma sonucunda yatırımcıların kararlarını verilen tavsiyeler yöneliminde değiştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak tavsiyeler sonucu hisselerin ilk gün değeri olumlu etkilenmektedir.
	Çalışmada, finansal analistlerin yatırımcılara danışmanlık hizmeti kapsamında verdiği finansal yatırım tavsiyelerinin hisselerin ilk gün getirisine etkileri araştırılmıştır. BIST 30 endeksinde bulunan firmalar için 2013-2017 yılları arasında 1773 tavsiye incelenmiştir.	

<i>Aren, (2019)</i>	Davranışsal Finansın Psikolojik Eğilimlerinin Kavramsal Değerlendirmesi	Bu çalışmada ele alınan psikolojik eğilimlerin detaylı analizi yapılmış, kişilerin kararlarında etkili oldukları anlar ele alınmıştır. Gelecek yıllarda yapılacak çalışmalara alt yapı niteliği bakımından önem arz etmektedir.
	Çalışmada davranışsal finansın psikolojik eğilimlerinden olan “demir atma, doğrulama, bulunabilirlik ve pişmanlıktan kaçınma” eğilimlerinin teorik alt yapısı, sebep-sonuçları ve kişilerin finansal karar almaya etkileri derlenmiş ve incelenmiştir.	
<i>Çetiner, Ayhan Gökçek ve Turp Gölbaşı, (2019)</i>	Davranışsal Finans Perspektifinden Yatırımcı Davranışları Üzerine Bir İnceleme	Yapılan anket çalışması sonucunda mental muhasebe ile yaş grupları ve cinsiyet, belirsizlikten kaçınma ile de yaş grupları ve gelir düzeyi arasında anlamlı şekilde farklılaşmıştır.
	Bu çalışmada davranışsal finansın temel psikolojik öğelerinin yatırımcı kararlarına etkileri araştırılmak amacıyla 115 kişiye anket çalışması uygulanmıştır.	
<i>Genç, (2019)</i>	Sakarya İli Çalışan Kesimin Yatırım Kararlarının Davranışsal Finans Açısından Değerlendirilmesi	Çalışma sonucunda katılımcıların hevristikler, kayıp ve pişmanlıktan kaçınmada ve aşırı güven ön yargılarından orta düzeyde etkilendikleri saptanmıştır.
	Çalışmada, çalışan kişilerin yatırım davranışlarının davranışsal finans açısından incelenmesi için Sakarya ilinde 250 kişiye anket uygulanmıştır.	
<i>Medetoğlu ve Saldanlı, (2019)</i>	Sürü Davranışının Hisse Senedi Fiyat Hareketliliğine Etkisi: BİST 100 Örneği	Çalışma sonucunda incelenen hisse senetlerinin 80 aylık dönemde 35’inde sürü davranışı yanılığının bulgusuna rastlanmıştır.
	Çalışmada beta katsayısının yatay kesit değişkenliği incelenerek 2012-2018 arasında 233 hisse senedi üzerinde 80 ayda sürü davranışı incelenmiştir.	
<i>Müldür, (2019)</i>	Geleneksel Ve Davranışsal Finans: Tarihsel Ve Kavramsal Çerçeve	Bu çalışmada davranışsal finansın meydana geldiği ilk andan itibaren klasik finans teorilerinden nasıl ayrıldığını incelemektedir.
	Bu çalışma davranışsal finansın temel psikolojik eğilimlerini ve tarihsel süreç içerisindeki gelişimini teorik olarak ele almaktadır.	
<i>Tekin, (2019)</i>	Borsa İstanbul’da Mayıs Ayı Satış Etkisi İle Ocak Ayı Etkisinin Araştırılması: BİST 100 Örneği	Çalışma sonucunda BIST-100 endeksinde Ocak ayı anomalisinin görülmediği fakat Mayıs ayı anomalisinin görüldüğü tespit edilmiştir.
	Bu çalışmada davranışsal finans anomalilerinden Mayıs ayı ve Ocak ayı anomalileri BIST-100 endeksinde 1990-2017 yıllarındaki verilerle analiz edilmiştir.	
<i>Tekin, (2019)</i>	Kendine Aşırı Güven Ve Ölçme Yöntemleri: Davranışsal Finans Kapsamında Bir Literatür İncelemesi	Çalışma sonucunda aşırı güven ön yargısının ölçülmesinde kullanılan yöntemler derlenmiş ve henüz anket yönteminde kesin olarak güvenilir bir ölçeğin bulunmadığı vurgulanmıştır.
	Çalışmada davranışsal finans bilişsel önyargılarından aşırı güven ön yargısının literatür taramasının yanı sıra faydalı-zararlı yönleri, sebepleri ve sonuçları incelenmiştir.	

<i>Tekin, (2019)</i>	Yatırım Aracı Seçiminde Kendine Aşırı Güven ve Cinsiyetin Rolü: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama	Çalışma sonucunda erkeklerin kadınlara göre daha fazla kendilerine güvendikleri saptanmış, fakat aşırı güvenin yatırım aracı tercihlerine herhangi etkisi bulunamamıştır.
	Çalışmada aşırı güven ön yargısının cinsiyet üzerindeki farklılıkları ölçmek amacıyla 272 öğrenciye anket uygulaması yapılmıştır.	

3. SONUÇ

Bu çalışmada davranışsal finans üzerine yazılmış Türkçe makalelerin bir derlemesi sunulmaktadır. Çalışmanın istatistiklerine bakıldığı zaman, 29 anket çalışması, 18 veri analizi ile uygulama ve diğer 28'i literatür taraması kapsamındadır.

Anket çalışmalarında, Davranışsal Finans içerisindeki psikolojik eğilimlerin gerçek kişiler üzerine test edilerek analiz edildiği görülmektedir. Genel olarak yapılan anket çalışmalarının büyük çoğunluğu literatürdeki sonuçları doğrular nitelikte sonuçlar vermektedir. Bu da, Davranışsal Finansın psikolojik eğilimlerinin günümüzde hala, sıklıkla varlığını sürdürmeye devam ettiği anlamına geldiği söylenebilir.

18 veri analizi çalışmasıyla Davranışsal Finans içerisinde bulunan anomalilerin ülkemizin finansal piyasalarındaki endekslerde incelenmiştir. Bu çalışmaların neredeyse tamamında literatürdeki sonuçlara paralellik gösteren sonuçlar elde edilmiştir. Böylelikle ülkemizdeki finansal piyasalar, Etkin Piyasalar Hipotezi çerçevesinde belirtilen zayıf formda etkin piyasa bile olmadığı saptanmıştır.

Literatür çalışmaları, davranışsal finans tanımları üzerine henüz kesin görüş birliği sağlanamaması sonucunda gerçekleştirilmektedir. Bu

bağlamda yapılan bu çalışmalar, Türkçe literatüre kaynak olarak geçmesi bakımında önem arz etmektedir.

Çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde, 2016 yılında 12, 2018 yılında 11 çalışma 2011-2017-2019 yıllarında ise 8'er çalışma dikkat çekmektedir. Özellikle 2008 Uluslararası Finans Krizinden sonra, akademisyenlerin Davranışsal Finans üzerinde daha çok çalışma yaptıkları dikkat çekmektedir.

Davranışsal Finans, kişilerin hareketlerini incelemekte ve bu hareketlerin sebeplerine odaklanmaktadır. Bu hareketler sonucunda piyasalarda gerçekleşen normal dışı oluşumlar da anomaliler başlığı altında Davranışsal Finans kapsamında incelenmektedir. Finansal piyasalarda işlem yapan kişilerin bu psikolojik eğilim ve anomalilerden haberdar olması hem kendi ekonomik kararlarında hem de genel piyasada yaşanacak olumsuz durumlardan kaçınma olarak önemlidir. Bu çalışma kapsamında incelenen makalelerin benzerlerinin daha da artması, sadece akademik hayatta değil gerçek dünyada da kişilerin Davranışsal Finans psikolojik eğilimlerinden ve anomalilerinden haberdar olup duruma göre karar almaları önem arz etmektedir. Bu bağlamda her üniversitenin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesindeki bölümlerinin birinci sınıfında ders olarak öğrencilere verilmesi bile topluma bu Davranışsal Finans yapısının aktarılmasında işe yarayacak önemli bir adım olabilir.

KAYNAKÇA

- Akın, I., (2017). Davranışsal Finans Açısından Yatırımcıların Kararlarının İncelenmesi. Uluslararası Akademik Değer Araştırmaları Dergisi, 3 (15), 11-21.
- Aksoy, T, Şahin, I. (2015). Belirsizlik Altında Karar Alma: Geleneksel Ve Modern Yaklaşımlar. İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi, 2 (2), 1-28.
- Alper, D, Ertan, Y. (2008). Yatırım Fonu Seçim Kararlarında Çerçeveleme Etkisi. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (37), 174-184.
- Angı, G, Bekçi, İ, Karataş, Ö. (2016). Bireysel Hisse Senedi Yatırımcılarının Bilişsel Önyargıları Üzerine Bir Araştırma. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (70), 171-192.
- Aren, S. (2018). Davranışsal Finansa Kurumsal Bakış. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 13 (3), 141-160.
- Aren, S. (2019). Davranışsal Finansın Psikolojik Eğilimlerinin Kavramsal Değerlendirmesi. İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2 (2), 127-160.
- Asoy, E., Saldanlı, A., (2017). Yatırımcılar Rasyonel midir? BİST'te Aşırı Güven ve Aşırı Optimizm Ön Yargıları Üzerine Bir Çalışma. Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 5 (1), 101-114.
- AYDIN, S., (2011). Finansal Piyasalarda Gürültüler, İktisat, İşletme ve Finans, Bilgesel Yayıncılık, 26(304), 9-36.

- Aydın, Ü, Ağan, B. (2016). Rasyonel Olmayan Kararların Finansal Yatırım Tercihleri Üzerindeki Etkisi: Davranışsal Finans Çerçevesinde Bir Uygulama. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (2), 95-112.
- Aydın, Ü., Ağan, B., (2018). Yükselen Davranışsal Finans: Optimal Finansal Yapının Tesisi İçin Davranışsal Politika Önerileri. https://www.researchgate.net/profile/Buesra_Agan/publication/325619568
- Aytekin, S. Sakarya, Ş., (2014). Ocak Ayı Anomalisi: Borsa İstanbul Endeksleri Üzerine Bir Uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10 (23), 137-155.
- Aytekin, Y, Aygün, M. (2016). Finansta Yeni Bir Alan “Davranışsal Finans”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (2), 143-156.
- BARAK, O., (2008), *Davranışsal Finans, Teori ve Uygulama*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Barak, O., (2008). İMKB’de Aşırı Reaksiyon Anomalisi Ve Davranışsal Finans Modelleri Kapsamında Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 10(1), 207-229.
- Bayar, Y, Kılıç, C. (2013). Küresel Finansal Krizin Davranışsal Finans Perspektifinden Değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 62 (2), 177-195.
- Bilir, H., (2018). Ocak Ayı Etkisinin Türk Sermaye Piyasalarında Farklı BIST Endekslerine Göre Analizi. *Sosyoekonomi*, 26 (36), 145-160.

- Bulut, E., Er, B., (2018). Davranışsal Kurumsal Finans Ekseninde Kurumsal Finansal Kararlar: Bir Literatür Değerlendirmesi. Uluslararası Ekonomik ve İdari Araştırmalar Dergisi, (20), 33-50.
- Çetiner, M, Ayhan Gökcek, H, Turp Gölbaşı, B. (2019). Davranışsal Finans Perspektifinden Yatırımcı Davranışları Üzerine Bir İnceleme. Uluslararası Bankacılık Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2 (1), 1-30.
- Çömlekçi, İ., Öncü, M., Çakır Çömlekçi, S., (2015). Yatırımcıların Özellikleri İle Hisse Senedi Piyasalarındaki Anomali Algısı Arasındaki İlişki: Bireysel Yatırımcılar Üzerine Bir Araştırma. Ege Akademik Bakış Dergisi, 15 (2), 173-184.
- Doğan, M. (2016). Davranışsal Finans Eğilimleri İle Bireysel Emeklilik Fon Tercihleri Arasındaki İlişkinin Test Edilmesi: Türkiye'deki Banka Çalışanları Üzerine Bir Uygulama. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 16 Özel Sayısı, 339-357.
- Doğukanlı, H, Ergün, B. (2011). Davranışsal Finans Etkin Piyasalara Karşı: Aşırı Tepki Hipotezinin İMKB'de Araştırılması. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20 (1), 321-336.
- Doğukanlı, H, Ergün, B. (2011). İMKB'de Sürü Davranışı: Yatay Kesit Değişkenlik Temelinde Bir Araştırma. Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 12 (2), 227-242.

- Ege, İ., Topaloğlu, E., Coşkun, D. (2012). Davranışsal Finans ve Anomaliler: Ocak Ayı Anomalisinin İMKB’de Test Edilmesi. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (56), 175-190.
- Erdoğan, M., Elmas, B. (2010). Hisse Senedi Piyasalarında Görülen Anomaliler ve Bireysel Yatırımcı Üzerine Bir Araştırma. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14 (2), 279-300.
- Ergör, Z. (2017). Yatırımcı Davranışları ve Karar Vermede Çerçeveleme Etkisi: Türkiye’de Yaşayan Karar Vericiler Üzerine Bir Çalışma. Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi, 2 (11), 8-20.
- Genç, M., (2019). Sakarya İli Çalışan Kesimin Yatırım Kararlarının Davranışsal Finans Açısından Değerlendirilmesi. Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 5 (1), 49-59.
- Gül, M., Ekşi, İ., Sürme, M., (2017). Davranışsal Finans Açısından Altın Yatırımcılarının Davranışlarının İncelenmesi: Gaziantep Örneği. Maliye ve Finans Yazıları, (108), 143-165.
- Gürünlü, M., (2018). Davranışsal Finans Teorisi Perspektifinden Kurumsal Finansman Kararları. İşletme Araştırmaları Dergisi, 10 (3), 80-94.
- Gürünlü, M. (2011). Finansal Piyasaların Etkinliği Teorisinden Davranışsal Finansa: Finans Teorisinin Evrimi. Maliye ve Finans Yazıları, 1 (92), 31-50.
- Hamurcu, Ç., Aslanoğlu, S., (2016). Bilgi Teknolojileri-İletişim Sektörü Çalışanları Üzerinde Davranışsal Finans Eğilimlerinin

- Etkileri: Ölçek Çalışması. ULAKBİLGE Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (7), 31-53.
- Haykır Hobikoğlu, E. (2014). Davranışsal Finans Çerçevesinde E-Atık Geri Dönüşüm Yatırım Risk Algılamasında Tüketici Tercih Ve Davranış Düzeyinin Sosyo-Ekonomik Analizi: İstanbul Örneği. Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 4 (8), 55-70.
- Hayta, A. (2014). Bireysel Yatırımcıların Finansal Risk Algısına Etki Eden Psikolojik Önyargılar. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 183 (183), 329-352.
- Horasan, M, Bozkurt, R. (2016). Davranışsal Finansın Borsa İstanbul İşlem Hacmi Üzerine Etkilerine Yönelik Bir Çalışma. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 14 (1), 23-36.
- Kahneman, D., ve Tversky A., (1979). "Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk", *Econometrica*, XLVII, 263-291
- Kahyaoğlu, M., (2012). Demografik ve Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Aşırı Güven Bilişsel Önyargısı Üzerindeki Etkisi: İMKB Bireysel Hisse Senedi Yatırımcıları Üzerine Bir Analiz. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi, 49 (563), 73-87.
- Kahyaoğlu, M., (2011). Yatırım Kararlarına Etki Eden Çeşitli Duygusal Ve Psikolojik Faktörlere Maruz Kalma Düzeyi Üzerinde Cinsiyetin Rolü: İMKB Bireysel Hisse Senedi Yatırımcıları Üzerine Bir Uygulama. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7 (1), 29-51.
- Kahyaoğlu, M., Ülkü, S., (2012). Temsililik Hevristikinin Algılanan Risk Üzerindeki Etkisi: İMKB Bireysel Hisse Senedi

- Yatırımcıları Üzerine Bir Uygulama. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 4 (1), 53-59.
- Kahyaoglu, M, Ülkü, S, Gelmedi, O. (2011). Türkiye’de 2002-2010 Döneminde Gerçekleşen Finansallaşmanın Bir Boyutu Olarak Kredi Kartı Kullanımındaki Artışın Kayıptan Kaçınma Etkisi Bağlamında İncelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 12 (1), 29-41.
- Kapucu, H., ve Emektar, B., (2009). Pay Senedi Piyasasında Yatırımcı Davranışını Belirleyen Güdülerin Saptanmasına Yönelik Ampirik Bir Analiz (İMKB Örneği). ODTÜ Gelişim Dergisi, 35, 197-231.
- Kendirli, S., Kaya, A., (2016). Davranışsal Finans Yaklaşımı İle Çorum Ve Yozgat İllerindeki Yatırımcıların Karşılaştırması. Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 6 (2), 225-254.
- Korkmaz, T., Başaran, Ü., ve Çevik, E., (2010). Yaz Saati Uygulaması Anomalisinin İMKB 100 Endeks Getirisine Etkisinin Test Edilmesi. Ege Akademik Bakış, 10(4), 1139-1153.
- Köse, Y., Atik, M., Yılmaz, B., (2014). Foreks İşlemlerin Davranışsal Açıdan İncelenmesi: Türk Foreks Yatırımcıları Üzerinde Bir Araştırma. Muhasebe Bilimleri Dünyası, 16 (4), 1-15.
- Kulalı, İ., (2016). Etkin Piyasalar Hipotezi ve Davranışsal Finans Çatışması. Finans ve Bankacılık Çalışmaları Dergisi, 5 (2), 46-57.
- Kurtoğlu, R. (2014). Davranış Ekonomisi Ve Nöro-Finans. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16 (2), 1-25.

- Küçük, A., (2014). Bireysel Yatırımcıları Finansal Yatırım Kararına Yönlendiren Faktörlerin Davranışsal Finans Açısından Ele Alınması: Osmaniye Örneği. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 6 (11), 104-122.
- Küçüksille, E. (2013). Ayın Evresi Etkisi ve İMKB’de Bir Uygulama. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (59), 187-194.
- Medetoğlu, B., Saldanlı, A. (2019). Sürü Davranışının Hisse Senedi Fiyat Hareketliliğine Etkisi: BİST 100 Örneği, İşletme Araştırmaları Dergisi, 11 (2), 1191-1204.
- MOORE, E., ECKEL, C. “Measuring Ambiguity Aversion”, http://www.utdallas.edu/~eckel/Catherine%20Eckel_files/Ambiguity%20Aversion%202006.pdf
- Oran, A, Yılmaz, Ö, Özer, G. (2011). Türkiye’de Algısal Sapmalar. Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 12 (2), 297-307.
- Öncü, M., Özevin, O., (2017). Kadınların Yatırım Alışkanlıklarının Davranışsal Finans Açısından Değerlendirilmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 16 (61), 583-601.
- Özer, A., Korkulutaş, D., (2018). Yatırımcıların Duygusal ve Bilişsel Eğilimlerinin Değerlendirilmesi: Erzincan İli Uygulaması. Kafkas Üniversitesi İİBF Dergisi, 9 (18), 391-420.
- Öztopçu, D, Aytekin, S. (2017). Bireysel Yatırım Kararlarının Davranışsal Finans Açısından Değerlendirilmesi Ve Balıkesir İlinde Bir Uygulama. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, (61), 456-476.

- Pompian, ve Michael M. (2006). "Behavioral Finance and Wealth Management: How to Build Optimal Portfolios That Account for Investor Biases", John Wiley and Sons Yayın Evi, New Jersey.
- RıcciardI, V. ve Helen K. Simon (2000), "What is Behavioral Finance?", Goldan Gate University, The Business, Education and Technology Journal, 2 (2), pp.26-34.
- Sansar, N. (2016). Değişen Finansal Akımlar: Rasyonalizmden Davranışsal Finans Yaklaşımına. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3 (2), 135-150.
- Saraç, M., Kahyaoğlu, M., (2011). Bireysel Yatırımcıların Risk Alma Eğilimine Etki Eden Sosyo-Ekonomik ve Demografik Faktörlerin Analizi. BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi, 5 (2), 135-157.
- Sefil, S., Çilingiroğlu, H., (2011). Davranışsal Finansın Temelleri: Karar Vermenin Bilişsel Ve duygusal Eğilimleri. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (19), 247-268.
- Sewell, M., (2010). "Behavioral Finance" www.behaviouralfinance.net/behaviouralfinance.pdf
- Sezal, L., (2017). Türkiye'deki Güneş Enerjisi Yatırımlarının Davranışsal Finans Açısından Değerlendirilmesi. Uluslararası sosyal araştırmalar Dergisi, 10 (51), 1117-1125.
- Sezer, D., Demir, S., (2015). Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık ve Bilişsel Yetenek Düzeylerinin Psikolojik Yanılsamalar ile İlişkisi. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (66), 69-88.

- Sözer Oran, J., (2008). Davranışçı Finans: Fildişi Kuleler Sarsılıyor. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(29), 33-42.
- Süer, Ö., (2007). Yatırım Kararlarında Alınan Risk Düzeyinin Belirlenmesine İlişkin Ampirik Bir Çalışma. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(28), 97-105.
- Sümer, E., Aybar, Ş., (2016). Etkin Piyasalar Hipotezinin, Finansal Piyasaları Açıklamadaki Yetersizliği Ve Davranışsal Finans. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9 (2), 75-84
- Şenkardeşler Aktaş, R., (2016). Belirsizlik Ve Risk Altında Karar Alma Problemini Geleneksel Ve Davranışsal Finans Perspektiflerinden Değerlendirme. İşletme Araştırmaları Dergisi, 8 (4), 360-379.
- Taner, B., ve Akkaya, C., (2005). Yatırımcı Psikolojisi ve Davranışsal Finans Yaklaşımı. Muhasebe ve Finansman Dergisi, 25(1), 47-54.
- Tekin, B., (2016). Beklenen Fayda ve Beklenti Teorileri Bağlamında Geleneksel Finans- Davranışsal Finans Ayrımı. Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies, 2 (4), 75-107.
- Tekin, B . (2018). Bilişsel Önyargı ve Hevristik Bağlamında Finansın İnsani Boyutu Olarak “Davranışsal Finans”: Bir Literatür İncelemesi ve Derleme Çalışması. Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi, 1 (2), 35-62.

- Tekin, B., (2019). Borsa İstanbul'da Mayıs Ayı Satış Etkisi İle Ocak Ayı Etkisinin Araştırılması: Bist 100 Örneği. Uluslararası Ekonomi ve İdari Çalışmalar Dergisi, (24), 287-300.
- Tekin, B. (2018). Davranışsal Kurumsal Finans Bağlamında Çıpalama (Dayanak Noktası) Önyargısının Finansal Kararlardaki Etkisi. Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi, 1 (2), 101-115.
- Tekin, B., (2018). Firmaların Finansman ve Yatırım Kararları Üzerinde İyimserlik Önyargısının Etkisi. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 10 (18), 158-171.
- Tekin, B., (2019). Kendine Aşırı Güven ve Ölçme Yöntemleri: Davranışsal Finans Kapsamında Bir Literatür İncelemesi. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2), 293-308.
- Tekin, B., (2018). Potansiyel Yatırımcılar Olarak Üniversite Öğrencilerinin Yatırım Kararları Üzerinde Etkisi Olan Davranışsal Önyargıların Ölçülmesi. International Congress on Politic, Economic and Social Studies, (5).
- Tekin, B., (2019). Yatırım Aracı Seçiminde Kendine Aşırı Güven Ve Cinsiyetin Rolü: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 11(20), 279-295.
- Tetik, N, Karadeniz, G, Margazieva, N, Altymyshev, S. (2015). Geleneksel Finanstan Davranışsal Finansa: Hangi Düşüncelerle Harcama Ve Yatırım Yaparız? Reforma Dergisi, 3 (67), 32-43.
- Thaler, R., (1999). "Mental Accounting Matters", Journal of Behavioral Decision Making, 12, sayfa 183-6.

- Tomak, S., (2009). Girişimci Hevristikleri: Bir Kavramsal Çözümleme. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 145-166.
- Tufan, C, Sarıççek, R. (2013). Davranışsal Finans Modelleri, Etkin Piyasa Hipotezi Ve Anomalilerine İlişkin Bir Değerlendirme. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15 (2), 159-182.
- Tunçel, A., (2013). Aşırı Tepki Hipotezinin Test Edilmesi: Borsa İstanbul Örneği. Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 32 (2), 113-122.
- Türkmen Müldür, G. (2019). Geleneksel ve Davranışsal Finans: Traihsel ve Kavramsal Çerçeve. Artıbilim Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 37-45.
- Yıldız, S., Demir, Y., Kalaycı, ř. Ve Göksu, A., (2009). Yatırımcıların Psikolojik Önyargıları: İMKB Üzerine Ampirik Bir Çalışma. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 46 (537), 91-106.
- Yurtdaşseven, V, Çankaya, S. (2018). Finansal Tavsiyelerin Yatırımcı Davranışlarına Etkisi. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (FESA), 3 (2), 564-575.

BÖLÜM 3:
**ŞİRKETLERİN İSLAMİ KİMLİĞİ HİSSE SENEDİ
GETİRİSİNİ ETKİLER Mİ? ENDEKS ETKİSİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

Arş. Gör. Melek AKSU¹

---

¹ Balıkesir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü,
Balıkesir, Türkiye. maksu@balikesir.edu.tr

GİRİŞ

Fama'nın (1970) ortaya koyduğu etkin piyasa kavramı mevcut tüm bilginin varlık fiyatlarına yansımış olduğu piyasaları tanımlamak için kullanılmaktadır. Finansal piyasalarda ise mevcut tüm bilgi varlık fiyatlarına yansımamakta ve etkin piyasalarda mümkün olmayan anormal getiri çeşitli anomalilerin olduğu finansal piyasalarda mümkün olmaktadır. Bu çalışmanın konusunu oluşturan endeks etkisi finansal piyasalarda anormal getiri elde etme imkanı yaratan anomalilerden bir tanesidir.

Endeks etkisi şirketlerin hisselerinin bir endekse dahil olması ya da endeksten çıkarılması ile birlikte hisselerden anormal getiri elde edilebildiği bir anomalidir. Endeks etkisini açıklamaya yönelik hipotezler arasında fiyat baskısı, yatırımcı farkındalığı, bilgi sinyali, likidite ve eksik ikame hipotezleri yer almaktadır (Elliott, Ness, Walker ve Warr, 2006: 31; Blomstrand ve Säfstrand, 2010:3).

Endeks fonlarının, endekse dahil edilen hisseyi alması durumunda bu hisseye olan talebin artması hissenin fiyatını artırmaktadır. Endekse dahil olan hisseye yatırımcının ilgisi artmakta, hisse ile ilgili bilgiye erişimin kolaylaşması ve hissenin artan likiditesi işlem maliyetini düşürerek hisse fiyatını artırmaktadır (Blomstrand ve Säfstrand, 2010:3).

Endekse dahil olmanın hisse fiyatı üzerinde geçici etkisi (Harris ve Gurel, 1986) olabildiği gibi kalıcı bir etkisi de (Shleifer, 1986) olabilmektedir. Harris ve Gurel (1986) endekse dahil olan hisseye olan talebin geçici bir şekilde artmasının hisse fiyatını geçici olarak

artıracağı sonrasında ise hisse fiyatının eski haline döneceğini savunurken, Shleifer (1986) endekse dahil olan hisselerin ikamesinin olmaması nedeniyle kıt hale gelen hisselerin fiyatında kalıcı bir etki meydana geleceğini savunmaktadır.

Literatürde endeks etkisini araştıran çalışmalar sürdürülebilirlik endeksleri ve dünya borsalarındaki ulusal endekslere giren şirketleri incelemiş olmakla (Chen, Noronha ve Singal, 2005; Kappou ve Oikonomou, 2016; Ramchander vd., 2012; Consolandi vd., 2009; Cheung, 2010; Blomstrand ve Säfstrand, 2010; Mazgit, 2013; Çıtak ve Ersoy, 2016; Aydın ve Altay, 2019) birlikte islami endekslere dahil edilen veya islami endekslerden çıkarılan şirketlerin hisse fiyatlarının nasıl etkilendiğini diğer bir ifadeyle şirketlerin islami kimliklerinin yatırımcılara anormal getiri sağlayıp sağlayamayacağını konu alan çalışmalar sınırlı sayıdadır (Sakti ve Barom, 2014; Hayat ve Anca, 2017; Bacha ve Abdullah, 2001; Sadeghi, 2008, Kassim vd., 2017).

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de finansal piyasalarda endeks etkisi anomalisinin varlığını ve aynı zamanda şirketlerin islami kimliklerinin hisse senedi getirilerini etkileyip etkilemediğini araştırmaktır. Borsa İstanbul Ulusal Pazar’da işlem gören ve Katılım Bankacılığı prensiplerine uygun hisse senetlerinden oluşan üç borsa endeksi bulunmaktadır. Bunlar; Katılım 50 Endeksi (KAT50), Katılım 30 Endeksi (KATLM30) ve Katılım Model Portföy Endeksi (KATMP)’dir. Katılım endeksleri ana faaliyet alanı faize dayalı finans, ticaret, hizmet, aracılık (bankacılık, sigorta, finansal kiralama, faktöring ve diğer faize dayalı faaliyet alanlarını kapsar), alkollü içecek, kumar,

şans oyunu, domuz eti ve benzer gıda, basın, yayın, reklam, turizm, eğlence, tütün mamulleri, vadeli altın, gümüş ve döviz ticareti olmayan şirketlerden oluşmaktadır. Ana faaliyet alanı uygun şirketler finansal oranlarına göre elemeye tabi tutulur. Buna göre endekse girebilmek için şirketlerin;

- Toplam faizli krediler / Piyasa değeri < %30,
- Faiz getirili nakit ve menkul kıymetler / Piyasa değeri < %30,
- Ana faaliyet alanına uygun olmayan faaliyetlerden gelir / Toplam gelir < %5 oranlarını sağlaması gerekmektedir (http://www.katilimendeksi.org/subpage/21/endeks_kurallari).

Bu çalışmada Türkiye Katılım 50 Endeksine dahil edilen ve bu endeksten çıkarılan şirketlerin hisseleri üzerindeki endeks etkisi incelenmiştir. Katılım 50 endeksine dahil edilen/çıkarılan şirketlerin hisse getirileri üzerinde endeks etkisinin varlığının araştırılması aynı zamanda şirketlerin islami bir endeks olan Katılım 50 endeksine dahil edilmesiyle/çıkarılmasıyla birlikte sahip oldukları/kaybettikleri islami kimliğin hisse getirileri üzerinde bir etkisinin olup olmadığının da araştırılmasına imkan vermektedir.

1. UYGULAMA

1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmanın amacı, şirketlerin islami kimliklerinin diğer bir ifadeyle Katılım 50 endeksine dahil olmanın/çıkarılmanın hisse senedi getirilerini ne yönde etkilediğinin analiz edilmesi ve şirketlerin islami kimliğe sahip olmalarının ve islami kimliği kaybetmelerinin bu

şirketlerin hisse senetlerinden aşırı getiriler elde edilmesine imkan sağlayıp sağlamadığının tespit edilmesidir.

Çalışmanın kapsamını Katılım 50 endeksinin ilk oluşturulduğu 2013 yılından itibaren endekse giren/çıkan ve endekse giriş/çıkış tarihlerinin 255 gün öncesinde (analizde kullanılan olay çalışmasında 250 günlük tahmin ve 5 günlük olay penceresi) ve 10 gün sonrasında logaritmik hisse getirileri hesaplanabilen şirketler oluşturmaktadır. Endekse giriş/çıkış tarihi borsanın kapalı olduğu günler olan şirketler çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Tablo 1 ve Tablo 2’de görülmekte olan Katılım 50 endeksinin ilk oluşturulduğu 2013 yılından itibaren endekse dahil edilen 110 şirket ve endeksten çıkarılan 70 şirket çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır.

Tablo 1. Katılım 50 Endeksine Giren Şirketler ve Endekse İlk Giriş Tarihleri (110 şirket)

Olay Tarihi	Şirketlerin Borsa Kodları								
9.07.2014	ADANA	ADEL	ADESE	AFYON	AKCNS	AKSA	AKSEL	ALBRK	ALKIM
	ASLAN	ASYAB	AYGAZ	BFREN	BIMAS	BOLUC	BUCIM	CEMTS	
	CIMSA	EGEEN	EGSER	ENKAI	ERBOS	FROTO	GOODY	HEKTS	
	INDES	IZOCM	KARTN	KONYA	LOGO	MAKTK	MRDIN	NUHCM	
	PAGYO	PARSN	PETKM	PETUN	PGSUS	PNSUT	PRKME	ROYAL	
	SODA	TCELL	THYAO	TKNSA	TMSN	TTRAK	ULKER	UNYEC	
4.08.2014	ALCAR	EREGL	GENTS	KIPA	KOZAL	SELEC	VESBE		
1.10.2014	ASUZU	BRISA	IHEVA	YGGYO					
2.01.2015	KRSTL	TATGD							
1.04.2015	BSOKE	TUKAS	UYUM						
1.07.2015	CEMAS	KNFRT	OLMIP						
1.10.2015	CMBTN	DENCM	FMIZP	KENT	KUTPO	MRSHL	TURGG		
1.04.2016	ALCTL	ATEKS	DESPC	JANTS	KRONT	MEPET	ORGE	TMPOL	
1.07.2016	ACSEL	AKMGY	FLAP	VERUS					
3.07.2017	AVGYO	CUSAN							
2.10.2017	DGATE	ECILC	PRKAB	YATAS					
2.01.2018	ANELE	BANVT							
2.04.2018	VAKKO								
2.07.2018	ASELS	IHLGM	ISDMR	OTKAR					
1.10.2018	KERTV	OZGYO							
1.04.2019	AGYO	ALKA	FONET	NIBAS					

*Olay tarihi şirketlerin Katılım 50 endeksine girdikleri tarihtir (<http://www.katilimendeksi.org/duyurular/24>).

Tablo 2. Katılım 50 Endeksinden Çıkan Şirketler ve Endeksten Çıkış Tarihleri (79 şirket)

Olay Tarihi	Şirketlerin Borsa Kodları								
4.08.2014	ADEL	AKSEL	ASYAB	IZOCM	MAKTK	PRKME	TCELL		
1.10.2014	ADANA	INDES	KOZAL	PGSUS	UNYEC				
2.01.2015	IHEVA	PAGYO	ROYAL						
1.04.2015	ADESE	ASLAN	KIPA	MRDIN	TATGD	YGGYO			
1.07.2015	ALCAR	BRISA	PARSN						
1.10.2015	AKSA	CEMAS	GENTS	KARTN	OLMIP	PETKM	TUKAS	VESBE	
1.04.2016	AKGUV	AKSUE	HLGYO	INTEM	KRDMA	MRSHL	PKART	SASA	TKNSA
1.07.2016	AYGAZ	BFREN	CIMSA	ENKAI	KONYA	KRONT	ULKER	UYUM	
3.07.2017	BNTAS	FLAP	POLHO	TURGG					
2.10.2017	AKMGY	EKGYO	KRSTL						
2.01.2018	CUSAN	DGGYO	KUTPO	PRKAB					
2.04.2018	ECILC								
2.07.2018	AVGYO	NUHCM	TTRAK	VAKKO					
1.10.2018	BOLUC	OTKAR							
1.04.2019	DGATE	GOODY	MIPAZ						
1.07.2019	ALCTL	ALKA	EREGL	IHLGM	MEPET	NIBAS	OZGYO	TMSN	YATAS

*Olay tarihi şirketlerin Katılım 50 endeksinden çıktıkları tarihtir (<http://www.katilimendeksi.org/duyurular/24>).

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada olay çalışması yöntemi kullanılmıştır. Olay çalışması yöntemi, belirli bir periyotta etkisi araştırılan olayın gerçekleşmesi durumunda piyasanın bu olaya verdiği tepkiyi test eden bir yöntemdir (Aksu ve Aytekin, 2015: 211). Olay çalışmalarında etkisi araştırılan olay kurum veya hükümet politikaları ile ilgili bilgilerin medya aracılığıyla kamuoyuna duyurulmasıdır (Park, 2004: 655). Olay çalışmaları ile muhasebe sistemi değişiklikleri, para arzı duyuruları

(Binder, 1998: 111), hisse senedi bölünmeleri ve birleşme duyuruları (Peterson, 1989: 36) gibi olayların öncesi ve sonrasında şirketlerin hisse fiyatlarının davranışları incelenmektedir. Olay çalışmaları ayrıca sermaye piyasalarının etkinliğini de test etmektedir (Kothari ve Warner, 2006: 4).

Olay çalışmalarında etkisi araştırılan olayın gerçekleştiği gün “olay zamanı” (t-0), olayın etkisinin görülmediği ve olay penceresinde kullanılacak parametrelerin tahmin edilmesinde verilerinden yararlanılan dönem tahmin penceresi ve anormal getirilerin elde edilip edilmeyeceğinin incelendiği dönem olay penceresi olarak tanımlanmaktadır (Mazgit, 2013: 233). Literatürde olay penceresi ve tahmin penceresinde farklı zaman aralıklarının kullanıldığı görülmektedir.

Olay çalışması yöntemi; olayın tanımlanması, olay ve tahmin pencerelerinin belirlenmesi, tahmin penceresinde parametrelerin tahmin edilmesi (α_i , β_i), olay penceresinde anormal getirilerin hesaplanması, ortalama anormal ve kümülatif anormal getirilerin hesaplanması aşamalarından oluşmaktadır (Woon, 1).

Olay çalışmalarında amaç, olay zamanından önceki ve sonraki günlerde ortalama anormal (AAR) ve kümülatif anormal getirinin (CAR) hesaplanmasıdır. AAR ve CAR hesaplanması üç aşamada gerçekleşmektedir (Sakarya, 2011: 155). İlk aşamada anormal getiriler (AR) hesaplanmaktadır. Literatürde anormal getirilerin hesaplanmasına ilişkin tarihi ortalama, piyasa endeksi, kontrol portföyü ve piyasa modeli olarak tanımlanan farklı yaklaşımlar bulunmaktadır

(Mazgit, 2013: 231). İkinci aşamada, her bir anormal getirinin uygulamaya konu olan şirket sayısına bölünmesiyle ortalama anormal getiri hesaplanmaktadır. Ortalama anormal getirinin formülü Denklem 1’de gösterilmektedir.

$$AAR_{it} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N AR_{it} \quad (1)$$

Denklemdeki “AR_{it}” hisse senedinin t zamanındaki anormal getirisini, “N” örneklemdaki hisse senedi sayısını göstermektedir.

Üçüncü aşamada; hesaplanan ortalama anormal getiriler (AAR_i) toplanarak, kümülatif anormal getiriler (CAR) elde edilir.

$$CAR_{it} = \sum_{i=1}^N AAR_{it} \quad (2)$$

Katılım 50 endeksine dahil edilerek/çıkarılarak islami kimlik kazanmanın/kaybetmenin şirketlerin hisse senedi getirileri üzerindeki etkisinin tespit edilebilmesi için olay çalışması yönteminden yararlanılan bu çalışmada olay günü (t-0) şirketlerin Katılım 50 endeksine dahil edilme/çıkarılma tarihidir. Tahmin penceresi olarak 250 gün (t-255,...,t-5) ve olay penceresi olarak 16 gün (t-5,...,t+10) kullanılmıştır. Bu çalışmada anormal getirilerin hesaplanması aşamasında ihtiyaç duyulan beklenen getirilerin hesaplanması için piyasa modeli yaklaşımından yararlanılmıştır. Piyasa modelinde hisse senedinin getirisi ile pazar portföyünün getirisi arasında doğrusal bir ilişki olduğu varsayılmaktadır (Yip ve Lai, 2009: 112). Beklenen getiri oranlarının hesaplanabilmesi için kullanılan piyasa modeli Denklem 3’te gösterildiği gibidir.

$$E(R_{it}) = \alpha_i + \beta_i R_{mt} \quad (3)$$

Denklemdaki “ R_{it} ” hisse senedinin t zamanındaki getirisini ve “ R_{mt} ” pazar endeksinin t zamanındaki getirisini (BIST 100 endeksinin getirisi) ifade etmektedir. Bu çalışmada çalışmanın kapsamını oluşturan şirketlerin hisse senetlerinin ve BIST 100 endeksinin günlük logaritmik getirileri kullanılmıştır.

Anormal getiriler gerçek getirilerle beklenen getiriler arasındaki farktır ve Denklem 6 aracılığıyla hesaplanmaktadır.

$$AR_{it} = R_{it} - E(R_{it}) = R_{it} - (\alpha_i + \beta_i R_{mt}) \quad (6)$$

Elde edilen her bir anormal getiri, Denklem 1’de olduğu gibi çalışmanın kapsamını oluşturan şirket sayısına bölünerek, ortalama anormal getiri (AAR) hesaplanmaktadır. Bu çalışmada Katılım Endeksine 110 şirketin dahil edilmesi ve endeksten 79 şirketin çıkarılması nedeniyle ortalama anormal getiriler 110/79 hisse için hesaplanmıştır. Sonrasında Denklem 2 kullanılarak kümülatif anormal getiriler (CAR) hesaplanmıştır.

Bu çalışmada olay çalışması yöntemi ile incelenecek hipotezler aşağıda yer almaktadır.

H₀: Şirketlerin islami kimliğe sahip olması (Katılım 50 Endeksine dahil edilmesi/çıkarılması) şirketlerin hisse getirilerini etkilememektedir. (CAR=0)

H₁: Şirketlerin islami kimliğe sahip olması (Katılım 50 Endeksine dahil edilmesi/çıkarılması) şirketlerin hisse getirilerini etkilemektedir. (CAR≠0)

H₀ hipotezinin kabulü durumunda islami kimlik kazanması/kaybetmesi durumunun öncesi ve sonrasında şirketlerin hisse senetlerinden

anormal getiri elde edilmesi söz konusu değildir ve piyasa yarı güçlü formda etkindir. H_1 hipotezinin kabulü ise islami kimliğin şirketlerin hisse senedi getirilerini etkileyeceği ve hisse senetlerinden anormal getiriler elde edilebileceğini diğer bir ifadeyle piyasaların yarı güçlü formda etkin olmadığını ifade etmektedir.

Çalışmada ortalama anormal getiriler ve kümülatif anormal getirilerin t istatik değerleri Denklem 7 ile hesaplanmıştır (Müller, 2015). S_{AAR_t} tahmin penceresinde elde edilen ortalama anormal getirilerin standart sapmasını ifade etmektedir.

$$t_{AAR_t} = \frac{AAR_t}{S_{AAR_t}} \sqrt{N} \quad (7)$$

1.3. Çalışmanın Bulguları

Katılım 50 endeksinin ilk oluşturulduğu 2013 yılından itibaren endekse dahil edilen/çıkarılan diğer bir ifadeyle islami kimliğe sahip olan/islami kimliğini kaybeden 110/79 şirketin endekse dahil edildiği/endeksten çıkarıldığı günün (olay tarihi) 5 gün öncesi ve 10 gün sonrasında diğer bir ifadeyle 16 günlük olay penceresinde hisse senedi getirilerinden anormal getirilerin elde edilip edilemeyeceği incelenmiştir.

Olay çalışması yöntemi ile elde edilen anormal getiriler (AR_{it}) ve kümülatif anormal getirilerin (CAR_{it}) sonuçları Tablo 3 ve Tablo 4'te gösterilmektedir. Tablo 3'te şirketlerin islami kimliğe sahip olmasının 5 gün öncesi ve 10 gün sonrası dönemde hisse senetlerinin kümülatif ortalama getirilerinin sıfırdan farklılaştığı görülmektedir.

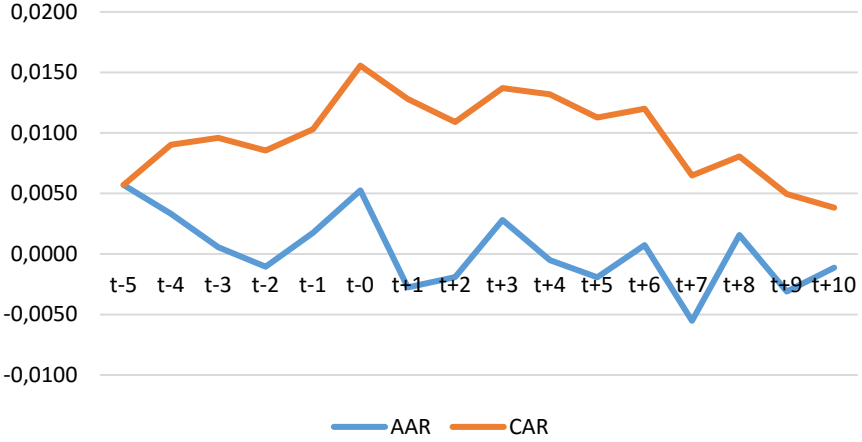
Tablo 3: Olay Penceresinde Gerçekleşen Ortalama ve Kümülatif Anormal Getiriler ve t İstatistik Değeri (Endekse Dahil Edilen)

Olay Penceresi	AAR	AAR-t	CAR
t-5	0.0057	-3.75	0.0057
t-4	0.0033	-2.19	0.009
t-3	0.0006	-0.37	0.0096
t-2	-0.001	0.69	0.0085
t-1	0.0018	-1.16	0.0103
t-0	0.0053	-3.46	0.0156
t+1	-0.0028	1.82	0.0128
t+2	-0.0019	1.26	0.0109
t+3	0.0028	-1.85	0.0137
t+4	-0.0005	0.34	0.0132
t+5	-0.0019	1.27	0.0113
t+6	0.0007	-0.49	0.012
t+7	-0.0055	3.64	0.0065
t+8	0.0016	-1.04	0.0081
t+9	-0.0031	2.04	0.005
t+10	-0.0011	0.75	0.0038

Tablo 3'te yer alan bilgiler Grafik 1'de de sunulmaktadır.

Grafik 1: Olay Penceresinde Gerçekleşen Ortalama ve Kümülatif Anormal Getiriler (Endekse Dahil Edilen)

Şirketlerin endekse dahil edilerek islami kimliğe sahip olduğu gün (t-0), 4 ve 5 gün öncesinde (t-5, t-4) istatistiki olarak anlamlı pozitif anormal getiriler ve olay gününü takip eden 7. ve 9. günde (t+7, t+9) istatistiki olarak anlamlı negatif anormal getiriler elde edilebileceği tespit edilmiştir. Olay çalışması ile edilen bu sonuç islami kimliğe sahip olmadan önceki süreçte şirketlerin hisse senetlerinden pozitif anormal getiri elde edebilme imkanı bulunduğunu göstermektedir. Olay sonrası süreçte şirketlerin hisse senetlerinden elde edilen negatif anormal getiri, islami kimliğin şirket hisselerine yatırımcı ilgisini çekme konusunda etkili olmadığı ve hisseler talebi artırmada yetersiz kaldığı yorumu yapılabilmektedir.

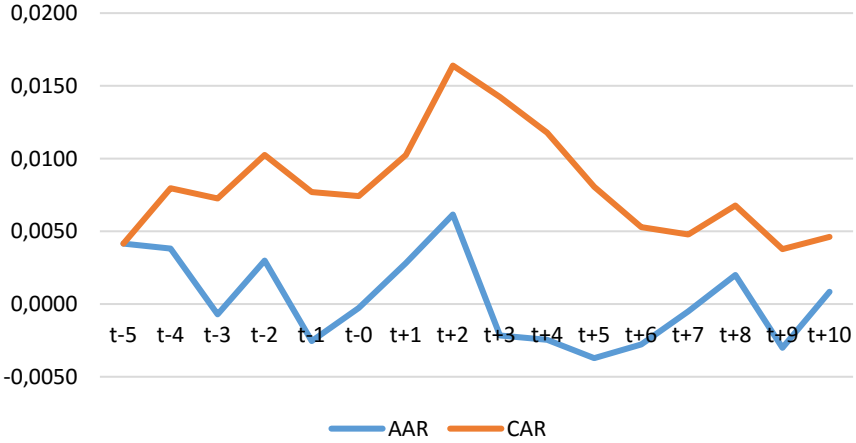
Tablo 4’te şirketlerin islami kimliklerini kaybetmelerinin 5 gün öncesi ve 10 gün sonrası dönemde kümülatif ortalama getirilerinin istatistiki açıdan anlamlı olmasa da sıfırdan farklılaştığı görülmektedir.

Tablo 4: Olay Penceresinde Gerçekleşen Ortalama ve Kümülatif Anormal Getiriler ve t İstatistik Değeri (Endeksten Çıkarılan)

Olay Penceresi	AAR	AAR-t	CAR
t-5	0,0042	1,20	0,0042
t-4	0,0038	1,10	0,0080
t-3	-0,0007	-0,20	0,0073
t-2	0,0030	0,86	0,0102
t-1	-0,0025	-0,73	0,0077
t-0	-0,0003	-0,08	0,0074
t+1	0,0028	0,81	0,0102
t+2	0,0062	1,77	0,0164
t+3	-0,0022	-0,62	0,0142
t+4	-0,0025	-0,71	0,0118
t+5	-0,0037	-1,07	0,0081
t+6	-0,0028	-0,80	0,0053
t+7	-0,0005	-0,14	0,0048
t+8	0,0020	0,58	0,0068
t+9	-0,0030	-0,86	0,0038
t+10	0,0008	0,24	0,0046

Tablo 4'te yer alan bilgiler Grafik 2'de de sunulmaktadır.

Grafik 2: Olay Penceresinde Gerçekleşen Ortalama ve Kümülatif Anormal Getiriler (Endeksten Çıkarılan)

Tablo 4’te ve Grafik 2’de görüldüğü üzere şirketlerin endeksten çıkarıldığı diğer bir ifadeyle islami kimliğini kaybettiği günün 5 gün öncesi ve 10 gün sonrasında istatistiki olarak anlamlı anormal getiri tespit edilmemiştir.

2. SONUÇ

Şirketlerin islami kimliklerinin diğer bir ifadeyle Katılım 50 endeksine dahil edilmenin/çıkarılmanın hisse senedi getirilerini ne yönde etkilediğini araştıran bu çalışmada 2013 yılından itibaren endekse dahil edilen 110 şirket ve endeksten çıkarılan 79 şirketin hisse getirileri değerlendirilmiştir. Şirketlerin endekse dahil edilerek/çıkarılarak kazanıp/kaybettikleri islami kimlikle birlikte hisse senedi getirilerinde değişiklik olup olmadığı “olay çalışması” yöntemiyle analiz edilmiştir.

Çalışmada kullanılan olay çalışması yönteminde 250 günlük tahmin penceresi ve 16 günlük olay penceresi kullanılmıştır.

İslami bir endeks olan Katılım 50 endeksine giren şirketlerin islami kimlik kazandığı varsayımı altında çalışmanın bulguları islami kimlik kazanan şirketlerin hisse senetlerinden islami kimlik kazanması öncesinde pozitif sonrasında ise negatif anormal getiri elde edilebileceği yani endeks etkisinin varlığı tespit edilmiştir. Şirketlerin endekse dahil edilerek islami kimliğe sahip olduğu gün (t-0), 4 ve 5 gün öncesinde (t-5, t-4) istatistiki olarak anlamlı pozitif anormal getiriler ve olay gününü takip eden 7. ve 9. günde (t+7, t+9) istatistiki olarak anlamlı negatif anormal getiriler elde edilebileceği tespit edilmiştir. Bu sonuçtan hareketle şirketlerin islami kimlik kazanacak olması hisse getirileri açısından olumlu bir sinyal iken islami kimlik kazandıktan sonraki süreçte olumlu sinyal etkisini kaybetmekte ve anormal getiriler negatif hale gelmektedir. Katılım 50 endeksinden çıkarılan şirketlerin ise islami kimliğini kaybettiği varsayılmış ve bu şirketlerin hisse senetleri üzerinde endeks etkisinin varlığı gözlenmemiştir, diğer bir ifadeyle islami kimliği kaybetmenin şirketlerin hisse getirileri üzerinde etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aksu, M., & Aytekin, S. (2015). Kurumsal yönetim ilkelerine uyum notu ile hisse senedi getirisi ilişkisi: BIST Kurumsal Yönetim Endeksi (XKURY) üzerine bir uygulama. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 6(13), 201-219.
- Aydiner, H., & Altay, E. (2019). Endeks etkisi: getiri oranlarının endeks değişimlerine olan reaksiyonunun Borsa İstanbul'da analizi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 1-36.
- Bacha, O. I., & Abdullah, M. H. (2001). Halal stock designation and impact on price and trading volume. *The Journal of Accounting, Commerce & Finance – Islamic Perspective*, 5(1), 66-97.
- Binder, J. J. (1998). The event study methodology since 1969. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 11, 111-137.
- Blomstrand, J., & Safstrand, T. (2010). The index effect: OMXS30 vs EURO STOXX 50. *Stockholm School of Economics*.
- Chen, H., Noronha, G., & Singal, V. (2005). The price response to S&P 500 index additions and deletions: Evidence of asymmetry and a new explanation. *The Journal of Finance*, 59(4), 1901-1930.
- Cheung, A. W. K. (2010). Managerial ownership and performance: A commentary essay. *Journal of Business Research*, 3(63), 292-293.
- Consolandi, C., Jaiswal-Dale, A., Poggiani, E., & Vercelli, A. (2009). Global standards and ethical stock indexes: The case of the Dow Jones Sustainability Stoxx Index. *Journal of Business Ethics*, 87(1), 185-197.

- Çıtak, L., & Ersoy, E. (2016). Firmaların BIST Sürdürülebilirlik Endeksine alınmasına yatırımcı tepkisi: olay çalışması ve ortalama testleri ile bir analiz. *International Journal of Alanya Faculty of Business*, 8(1), 43-57.
- Elliott, W. B., Van Ness, B. F., Walker, M. D., & Warr, R. S. (2006). What drives the S&P 500 inclusion effect? An analytical survey. *Financial Management*, 35(4), 31-48.
- Fama, E. F. (1970). Efficient capital markets: A review of theory and empirical work. *The Journal of Finance*, 25(2), 383-417.
- Harris, L., & Gurel, E. (1986). Price and volume effects associated with changes in the S&P 500 list: New evidence for the existence of price pressures. *the Journal of Finance*, 41(4), 815-829.
- Hayat, R., & Anca, C. (2017). Do stock returns react to an islamic label? In *Handbook of Empirical Research on Islam and Economic Life*. Edward Elgar Publishing.
- Kappou, K., & Oikonomou, I. (2016). Is there a gold social seal? The financial effects of additions to and deletions from social stock indices. *Journal of Business Ethics*, 133(3), 533-552.
- Kassim, N. S., Ramlee, R., & Kassim, S. (2017). Impact of inclusion into and exclusion from the Shariah Index on a stock price and trading volume: An event study approach. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7(2), 40-51.
- Kothari, S.P., & Warner, J.B. (2006). Econometrics of event studies. [http:// www.bu.edu/econ/files/2011/01/KothariWarner2.pdf](http://www.bu.edu/econ/files/2011/01/KothariWarner2.pdf). [Erişim Tarihi: 10.11.2019]

- Mazgit, İ. (2013). Endeks kapsamında olmanın hisse senedi getirilerine etkisi: BIST Temettü 25 endeksi üzerine bir uygulama. *Sosyo Ekonomi*, 226-264.
- Müller, S. (2015).). <http://www.eventstudytools.com/significance-tests> [Erişim Tarihi: 29.10.2016]
- Park, N. K. (2004). A guide to using event study methods in multi-country settings. *Strategic Management Journal*, 25(7), 655-668.
- Peterson, P. P. (1989). Event studies: a review of issues and methodology. *Quarterly Journal of Business and Economics*, 28(3), 36-66.
- Ramchander, S., Schwebach, R. G., & Staking, K. I. M. (2012). The informational relevance of corporate social responsibility: Evidence from DS400 index reconstitutions. *Strategic Management Journal*, 33(3), 303-314.
- Sadeghi, M. (2008). Financial performance of Shariah-compliant investment: evidence from Malaysian stock market. *International Research Journal of Finance and Economics*, 20(8), 15-24.
- Sakarya, Ş. (2011). İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi kapsamındaki şirketlerin kurumsal yönetim derecelendirme notu ve hisse senedi getirileri arasındaki ilişkinin olay çalışması (event study) yöntemi ile analizi. *Zonguldak Karaelmas University Journal of Social Sciences*, 7(13), 147-162.
- Sakti, M. R. P., & Barom, M. N. (2014). The impact of stock delisting from the shari'ah-compliant list: evidence from Bursa Malaysia.
- Shleifer, A. (1986). Do demand curves for stocks slope down? *The Journal of Finance*, 41(3), 579-590.

- Woon, W. S. Introduction to the event study methodology.
http://users.telenet.be/webdesignsite/Bachelorproeven/Bronnen/analyst%20recommendations/Introduction_to_the_Event_Study_Methodology%5B1%5D.pdf [Erişim Tarihi: 10.11.2019]
- Yip, Y.Y., & Lai, M.M. (2009). Impact of warrant listings on its underlying stocks: The Malaysian evidence. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 13(3), 107-121.
http://www.katilimendeksi.org/subpage/21/endeks_kurallari [Erişim Tarihi: 10.11.2019]

BÖLÜM 4

YEŞİL MUHASEBE

Dr. Öğr. Üyesi Yakup ASLAN¹

---

¹ Muş Alparslan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Muş, Türkiye, yakupaslan42@gmail.com

GİRİŞ

Küreselleşmenin yoğun şekilde yaşandığı günümüz dünyasında işletmeler, nihai hedefleri olan kar maksimizasyonuna ulaşabilmek için olağanüstü gayret göstermektedirler. Şirketlerin sürdürülebilirliklerinin ve sürekliliklerinin şiddetli rekabet ortamında önemi daha belirgin hale gelebilmektedir. Tüketicilerin bilinç düzeyinin artması, teknoloji ile iletişim düzeyindeki iyileşmeler işletmeleri daha şeffaf yapılar haline dönüştürmektedir. Sonu gelmeyen ihtiyaçların, nadir kaynaklarla karşılanma çabası, çevreye özenli yaklaşım gösterilme zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. Bu durum işletmeler başta olmak üzere toplumu çevreye karşı daha duyarlı hale getirmiştir. Çevre sorunlarında yaşanan anormal artış, çevresel bilinci hususundaki farkındalığın oluşmasına ortam hazırlamıştır. Firmalar, çevresel bilinç düzeyindeki artış, resmi otoritelerce çevreyi korumakla ilgili atılan adımlar, tüketici algısının daha çevreci firmalara kaymasına bağlı olarak firmaları daha çevreci olmaları gerektiği noktasında ikna etmiştir. İşletmeler bu vizyonla ürettikleri ürünlerin çevreye etkilerini daha üretim aşamasında gözlemlemeye başlamışlardır. Bu bağlamda çevre muhasebesinin ortaya koyduğu veriler, raporlar halinde tüm paydaşların erişimine açılmaktadır. Çevreyi korumak için sergilenen faaliyetler muhasebeye dökülürken finansal muhasebe çevre hassasiyetini kayıtlamakta çaresiz kalmaktadır. Bu durum bir uzmanlık muhasebesi olan yeşil muhasebe kapsamında ele alınarak takip edilmektedir. Bu noktada işletmelerde yeşil muhasebe uygulamalarını gerçekleştirecek meslek mensuplarının bu konuda gerekli bilgi ve hassasiyete sahip olmaları gerekmektedir.

Dolayısıyla ister kamu sektörü, isterse özel sektörde faaliyet gösteren işletmelerin, ifade edilen çeşitli durumlardan dolayı çevreye olan hassasiyetlerinin artması, faaliyetlerinin bir bütün olarak değerlendirilmesiyle birlikte çevresel etkilerin muhasebeye konu edilmesine ve raporlanarak ilgili paydaşlara aktarılması ihtiyacını doğurmuştur. Çevre konusunda gelinen bu noktada “çevre muhasebesi yaklaşımı” ortaya çıkmıştır.

1. Yeşil Muhasebe Kavramı

Yeşil muhasebe, sosyal sorumluluk kavramı gereğince, firmaların çevreyi olumsuz etkilemelerinin ortaya çıkmasıyla birlikte değerlendirilen bir uzmanlık muhasebesidir (Apalı, 2018: 39). Literatürde " çevresel muhasebe" (environmental accounting) veya "doğal kaynak muhasebesi" (natural resource accounting) şeklinde değerlendirilen yeşil muhasebe; çevreyi doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren kaynakların nasıl kullanılacağı ve bu kaynakların kullanımı neticesinde gerçekleşen etkilerin muhasebeleştirilmesi olarak ifade edilmektedir (Deniz & Türker, 2012: 117). Muhasebe, çevresel sorunlarla baş edebilecek girişimleri destekleyerek kamu yararını koruma görevini üstlenmektedir (Gray, 1990).

Yeşil muhasebe kavramı yukarıdaki açıklamalar eşliğinde, çevrenin bir üretim faaliyeti esnasında göz ardı edilemeyeceğini göstermektedir. Hiç şüphesiz üretim faktörleri arasında yer alan doğal kaynaklar bu durumun kanıtı olarak ele alınabilir. İnsan gereksinimlerini temin etme çabasında en yoğun olarak kullanılan çevre birçok etkiye maruz kalabilmektedir. Muhasebe mali boyutta cereyan eden olayları

kaydederken, çevreyle ilgili olan mali nitelikteki işlemlerin de muhasebeleştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Çevreye özen gösterilmesi, üretimin çevreye etkilerinin gözlemlenmesi, çevreye duyarlı üretim modellerinin teşviki için çevre muhasebesi uygulamaları oldukça önemlidir. Uluslararası Muhasebe Standartlarıyla, işletmelerin raporlamalarını hazırlarken çevre hassasiyetine gösterilen dikkate vurgu yapılmaktadır. Uluslararası Raporlama Standartları olarak da bilinen bu standartlar işletmelerin çevreyle gerçekleşen etkileşimleriyle ortaya çıkacak mali olayların muhasebeleştirilmesi hususuna odaklanmaktadır.

2. Yeşil Muhasebenin Amacı

Yeşil muhasebenin amaçları makro ve mikro düzeyde ele alınabilir. Yeşil muhasebenin makro düzeydeki amacı, çevreyle ilgili varlık ve kaynakların parasal karşılıklarını belirlemek suretiyle, milli gelir hesaplamalarında çevreyi ilgilendiren mali boyuttaki işlemleri tek çatı altında toplayabilmektir. Mikro düzeydeki amacı ise finansal nitelikteki işlemlerin değerlendirilmesinde nasıl ki mali tablolar kullanılmakta, çevreyle ilgili gerçekleşen mali nitelik kazanabilecek olayların aynı şekilde finansal tablolara yansıtılabilmesidir (Melek, 2001: 26). Yeşil muhasebenin amacı, işletmelerin üretim faaliyetleri sürecinde çevre üzerindeki etkilerin değerlendirilmesine zemin hazırlamaktır (Rakos & Antohe, 2014: 170).

Yeşil muhasebe ile çevrenin, üretim esnasında katlanılan her türlü fedakârlık arasında en temel nitelikteki maliyet olduğu ifade edilebilir. Zira çevre olarak ifade edilen kavram, sınırlı bir kaynak olması

bağlamında gelişi güzel kullanılamaz. Yeşil muhasebe, çevre odaklı yaklaşımı sayesinde çevre kaynaklarının kullanımını kapsamlı bir şekilde gözlemleyebilmektedir. Bu durum daha çevreci işletmelerin tespitine ön ayak olarak, işletmelerin tüketici nezdindeki çevreye duyarlılık bilincine katkı sunabilmektedir.

3. Yeşil Muhasebenin Kullanım Alanları

Yeşil muhasebenin kullanım alanları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Yeşil Muhasebenin Kullanım Alanları

Muhasebe Alanları	Hedef Grubu	Taraflar
Ulusal Gelir Muhasebesi	Ülke	Dış çevre
Genel Muhasebe	İşletme	Dış Çevre
Yönetim Muhasebesi	İşletme, Departman, Üretim tesisi	İç Çevre

Kaynak: (Yereli & Yakın, 2009: 71)

Yeşil muhasebe, işletme başta olmak üzere toplumun tüm kesimine doğrudan ya da dolaylı olarak etki etmektedir. Zira çevre işletme faaliyetlerinin sürdürülebilirliğine hizmet eden önemli parametrelerden biridir. Ülke ekonomilerinin muhasebeleştirilmesinde yeşil muhasebeye yapılan vurgu, kalkınma odaklılığın çevre bilinci ile mümkün hale gelebileceğinin dışı vurumudur.

4. Yeşil Muhasebenin İşletmeler İçin Gerekliliği

Yeşil muhasebe, bir işletmenin çevresel faaliyetlerini mali olay olarak indirgenmesini kolaylaştırması bakımından, sürdürülebilirliği temelde hedef alan her bir işletme için gereklidir (Athma & Rajyalaxmi, 2017: 8). İşletmeler, rekabette avantaj için bir takım enstrümanlara ihtiyaç duymaktadırlar. Muhasebenin temel kavramlarından biri olan sosyal sorumluluk kavramı gereği, üretilen bilgilerin toplumun bir kesimini değil; tüm kesimi kuşatacak şekilde üretilmesi bakımından oldukça önemlidir. Yeşil muhasebenin tam olarak bu anlayışa hizmet ettiği ifade edilebilir. Çevreye özen göstermek tüm toplumun önceliğidir. Üretilen mal ya da hizmette, çevreye verilen tahribatın muhasebeleştirilmesi çevreyi daha özenli bir anlayışla değerlendirmeyi de beraberinde getirecektir.

İşletmecilerin çevreyi bir bütün olarak ele almasını esas alan yeşil muhasebeye ihtiyaç duyulmasının, çevre kirliliğine sebebiyet veren unsurları minimize çabasında saklı olduğu unutulmamalıdır. Yeşil muhasebe muhasebenin temel prensipleri olan; kaydetmek, sınıflandırmak, özetlemek, raporlamak ve analiz etmek gibi fonksiyonları üstlendiği gibi çevreye karşı farkındalık bilincinin de oluşmasına katkı sunabilecektir.

Yeşil muhasebe, işletmenin performans değerlerini belli başlı parametrelerce değerlendiren bir sistemdir. Bu bakımdan, çevre muhasebesine duyulan gereksinim, herhangi bir üretim eyleminin tüm safhasında önemlidir. Yeşil muhasebe, örgüt üzerindeki çevresel etkileşim bilgilerini toplayabildikleri için, hem iç hem de dış

kullanıcılar için yararlı bilgiler sunar. Yeşil muhasebe aynı zamanda yatırımın değerlemesi, çevresel maliyet kalemlerinin tespiti, değer ve üretim düzeyi vb. kararlar hakkında faydalı bilgiler sağlayarak; hava, su, arazi, çalışanlara dönük sağlık ve güvenlik önlemi üzerindeki tüm organizasyon ve operasyon süreçlerinin çevresel etkilerinin ölçülmesine yardımcı olur (Barman & Saikia, 2016: 5).

5. Uluslararası Muhasebe Standartlarına Göre Yeşil Muhasebe

Uluslararası Muhasebe Standartlarıyla birlikte, işletmeler finansal raporlamalarını standartlar çerçevesinde hazırlamak durumunda kalmışlardır. Dünyada ve ülkemizde bu standartlar uygulanagelmektedir. Çevresel faktörlerin artan önemine istinaden standartlarında çevre muhasebesine yapılan vurgu da artmıştır. Bu başlıkta ülkemizde Türkiye Muhasebe Standartları olarak çevrilen, Uluslararası Muhasebe Standartlarında Yeşil muhasebenin nasıl konumlandırıldığı ifade edilebilir.

Tablo 2. Yeşil Muhasebenin IFRS-TMS’de Kullanımı

IFRS-TMS	Yeşil Muhasebe Kullanımı
TMS 1 "Finansal Tabloların Sunuluşu"	Çevresel nitelikteki varlıklar, çevresel eylem sonucu gerçekleşen giderler, çevresel borç karşılıklarının muhasebeleştirilmesi
TMS 2 "Stoklar"	Atık oluşumunda katlanılan maliyetler
TMS 16 "Maddi Duran Varlıklar"	Çevresel nitelikteki maddi duran varlıklar
TMS 37 "Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar"	Çevresel koşullu çevresel borçlar ve borç karşılıkları
TMS 38 "Maddi Olmayan Duran Varlıklar"	Çevresel bazda maddi nitelikte olmayan duran varlıklar

Kaynak: Yazar tarafından tasnif edilmiştir.

TMS 1 ile yani Finansal Tabloların Sunuluşu çevre muhasebesi arasında ilişki tespit edilen konular şunlardır (Ulusan, 2010: 91).

- Çevresel varlıkların, giderlerin ve borç karşılıklarının mali tablolarda farklı başlık altında toplanarak sunulup sunulmayacağı (TMS 1, paragraf 29),
- Çevresel varlıkların ve borç karşılıklarının, çevresel gider ve gelirlerle beraber mali tablolarda birbirleri ile mahsup edilerek

veya mahsup edilmeden ayrı olarak sunulması gerektiği (TMS 1, paragraf 32-35),

- Çevresel varlıkların, giderlerin ve borç karşılıkları ile beraber bir önceki dönemin finansal tablolarında yer alan tutarlarla mukayeseli olarak sunulacağı (TMS 1, paragraf 38-44) ve bu karşılaştırmalı sunuluşun değişebileceği durumların neler olduğu (TMS 1, paragraf 45-46),

Durumları finansal tablolarda çevre muhasebesi ile ilgili raporların da sunumda nasıl gösterileceği konularını ifade etmesi bakımından oldukça önemlidir. Zira yeşil muhasebenin uygulanmasında yaşanan sorunlar başlığında ifade edileceği üzere yeşil muhasebe çoğu kez finansal muhasebenin içinde değerlendirilerek, çevresel maliyetlerin gün yüzüne çıkmasına engel teşkil etmektedir.

TMS 2'nin 16'ncı paragrafında değinilen fire ve kayıpların atıkları da içine aldığı aşikârdır, üretimin doğal seyrinde cereyan eden atıkların oluşturduğu maliyetler, üretim maliyetlerine eklenecek ve olması gerekenin üstünde meydana gelen atık oluşum maliyetleri ise direkt olarak o dönem gideri olarak değerlendirilip, kaydedilecektir. Ayrıca, TMS 2 paragraf 38'deki ifadeler odağında normal durumun üstünde gerçekleşen, yani gider kaydedilen atıkların oluşturduğu maliyetler finansal tabloların dipnotlarında açıklanmalıdır. Tutarlılık kavramı gereğince bu durumun dipnotta belirtilmesi yeşil muhasebenin amaçları doğrultusunda mali tablolarda izlenebilecektir.

TMS 16 incelendiğinde; çevresel maddi duran varlıkların nasıl muhasebeleştirilerek, finansal tablolara yansıtılacağı,

muhasebeleştirmenin maliyet bedeli ile yapılması gerektiği, maliyet kalemlerinin hangi ölçülerle belirleneceği, amortisman kayıtlarında referans değerleri, maruz kalınan değer düşüklüğü neticesinde tazminatların nasıl muhasebeleştirileceği, çevresel maddi duran varlıkların bilanço dışında değerlendirilmesi konuları TMS 16 standardında ele alınmıştır.

TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardı irdelendiğinde işletmeler AR-GE ile ilgili araştırmaları çevreyle ilişkili ise bu standart kapsamında değerlendirilmesi gereğini vurgulamaktadır. TMS 16 standardı için geçerli olan tüm özel durumlar, TMS 38 standardı içinde geçerlidir. TMS 37 standardı çevresel borçların karşılık ayrılmasının nasıl yapılacağı, finansal tablolara nasıl yansıtılacağı, zarara uğratılan çevresel varlıkların elden çıkarılmaları durumunda elde edilecek kazançların muhasebeleştirilme konularına ayrıntılı olarak değinilmektedir.

Özetle ifade edilen bu durumlar yeşil muhasebenin, muhasebe kullanıcıları başta olmak üzere tüm toplumun çevreyi daha özenli ele almaları bakımından anlamlıdır.

6. Yeşil Muhasebenin Uygulanmasında Karşılaşılan Güçlükler

Teorik nitelikteki akademik araştırma, organizasyon içindeki uygulamadan elde edilen bilgileri içermez. Örgüt uygulamasında yer almayan akademik araştırmalar, örgütün nasıl değiştirileceğini gösteremez (Maria Gabriella, Del Baldo, & Nesheva Kiosseva, 2017: 39). Akademik çalışmaların uygulamada sektörel farklılıkları göz

önünde bulundurması çoğu kez mümkün olamamaktadır. Bu durum yeşil muhasebenin teoriden öteye geçememesine zemin hazırlayabilmektedir.

İşletmelerde çevreyi ilgilendiren bilgi ve belgelere ulaşmanın yasal mevzuattan kaynaklı sebeplerle zor olması, çevre kirliliğinin işletmenin kaynaklarına etkisinin ölçülmesinin karmaşık yapısı gibi durumlar yeşil muhasebe uygulamalarında erişimi kısıtlamaktadır (Yetkin, 2013: 53). Uygulamada işletmelerin sektörel bazlı çevresel maliyet kalemleri doğru sınıflandırılarak bahsi geçen güçlüklerle mücadele edilebilir.

7. Sonuç

İşletmeler nihai hedefleri kar maksimizasyonu olarak kurulan birimlerdir. Muhasebe işletmelerin ana fonksiyonlarından biridir. Yeşil muhasebe de muhasebe uygulamalarında kendine yer edinmiş bir muhasebe dalıdır. Yeşil muhasebe ile çevresel etkilerin işletmelerce muhasebeleştirilmesi, muhasebeye konu olan unsurların tespit edilerek, maliyet kalemlerinin ortaya çıkması son derece önemlidir. Çevrenin ve içindekilerin sınırlı olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Çevresel maliyet kalemlerinin takibi, muhasebeye dökülüyor olabilmesi işletmelerin çevreye karşı daha duyarlı yaklaşabilmeleri bakımından caydırıcılık niteliği taşımaktadır. İşletmelerde üretimden son tüketiciye kadarki zincirde çevre bilincini güçlendirecek uygulamaların desteklenmesi yerinde olacaktır. Uluslararası Muhasebe Standartlarında Yeşil Muhasebeye yapılan vurguların, işletmelerce doğru uygulanabiliyor olması da işletme-çevre etkileşiminin daha sağlıklı olabilmesine katkı sunacaktır.

KAYNAKÇA

- Apalı, A. (2018). Mermer Üretim İşletmelerinin Sosyal Sorumluluk Kavramı Kapsamında Çevre ve Çevre Muhasebesine Yaklaşımları: Bir Araştırma. *Journal of Accounting & Finance*(78).
- Athma, P., & Rajyalaxmi, N. (2017). Environmental Accounting and Reporting: A Study of Maharatna Companies. *IUP Journal of Accounting Research & Audit Practices*, 16(4).
- Barman, P., & Saikia, K. (2016). Environmental Accounting and Sustainable Development: A study in Some Small and Medium Enterprises Industrial Estates of Assam, India. *The Clarion-International Multidisciplinary Journal*, 5(2), 4-9.
- Deniz, T., & Türker, A. (2012). Çevresel Muhasebe ve Uygulamaları. *Journal of the Faculty of Forestry, Istanbul University*, 62(1), 117-135.
- Gray, R. H. (1990). *The Greening of Accountancy: The Profession After Pearce* (Vol. 17). Michigan: Certified Accountants Publications.
- Maria Gabriella, B., Del Baldo, M., & Nesheva Kiosseva, N. (2017). *Environmental Accounting and Reporting. Theory and Practice*. Switzerland: Springer.
- Melek, Z. (2001). *Çevre Muhasebesi ve Çevresel Maliyetlerin Üretim Maliyetlerine Etkileri Üzerine Bir Araştırma*. Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Rakos, I.-S., & Antohe, A. (2014). Environmental Cost-An Environment Management Accounting Component. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 4(4), 166-175.
- Ulusan, H. (2010). Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları'nın Çevresel Maliyet ve Borçların Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması

Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13, 75-99.

Yereli, A. N., & Yakın, V. (2009). Çevresel Yönetim Muhasebesi Aracı Olarak Malzeme Akış Maliyet Muhasebesi Yöntemi. *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*(27), 69-90.

Yetkin, N. (2013). *Çevresel Bilgilerin Muhasebesi ve Raporlanmasına Yönelik Bir Uygulama*. (Yüksek Lisans), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

BÖLÜM 5

MUHASEBE MUHAZAFAKÂRLIĞI-İHTİYATLILIK

Dr. Öğr. Üyesi Yakup ASLAN¹

---

¹ Muş Alparslan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Muş, Türkiye, yakupaslan42@gmail.com

GİRİŞ

İşletmeler faaliyet sonuçlarını muhasebe departmanı ile ortaya koyarlar. Muhasebe işletmenin mali nitelik taşıyan olayları kaydeden, tasnif eden, raporlayan, özetleyen ve yorumlayan bir bilim dalıdır. Dolayısıyla muhasebe sürecinin çıktısı niteliğinde olan mali tabloların sunumu ve üretilen bilgi kalitesi işletme, yatırımcı ve devlet başta olmak üzere tüm toplumu ilgilendirmektedir. Muhasebe muhafazakârlığı, muhasebenin on iki temel kavramından biri olan ihtiyatlılık olarak da anılmaktadır. Bu kavrama göre işletmeler maruz kalacakları risklere karşı temkinli bir duruş sergilemek durumundadırlar. Bu durum hiç şüphesiz işletmeye yatırım yapan tarafları elde tutma ve ikna etmek açısından anlamlıdır. Süreklilik esasına göre kurulan işletmeler, varlık ve kaynak dengelerini ele alırken gerçeğe en uygun değerlerin olmasına özen göstermelidir. Faydalı ve hak sahiplerini yanıltıcı etkisi arındırılmış kaliteli bilgiye, işletmenin tüm paydaşlarının ihtiyacı olduğu aşikârdır.

1. Muhasebe Muhafazakârlığı Kavramı

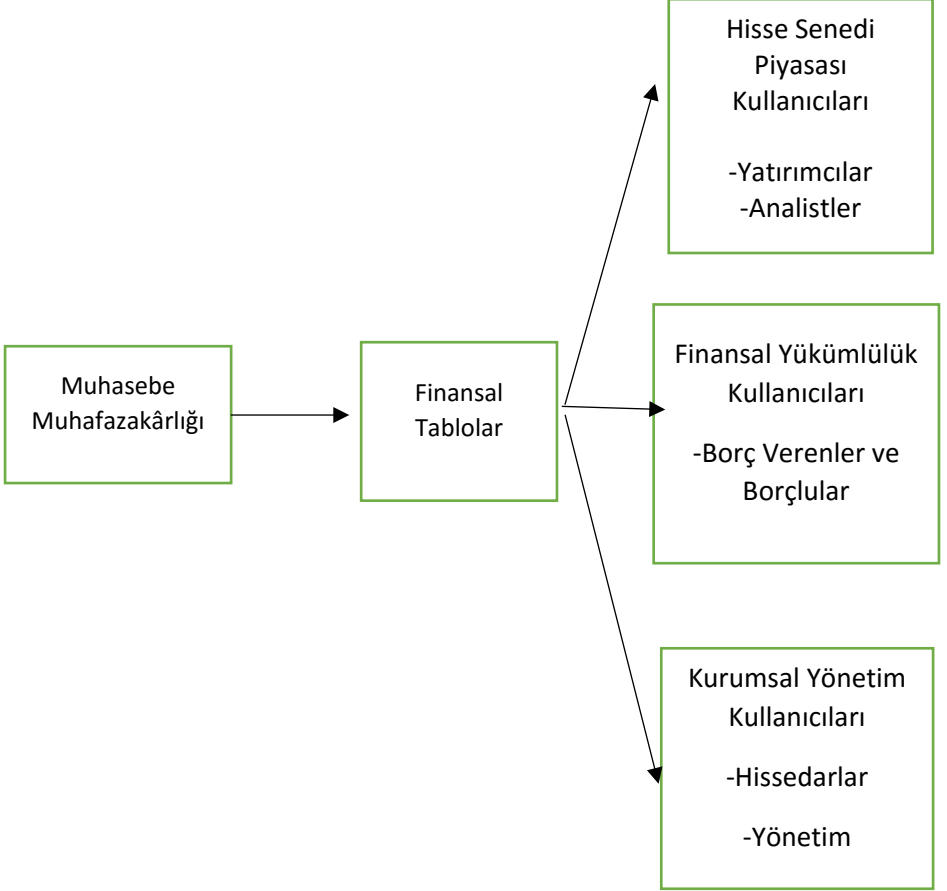
Hâlihazırda devam edegelen uygulamaları devam ettirme gayreti şeklinde ifade edilen muhafazakârlık (Bealey & Johnson, 1999: 181), muhasebenin temel kavramlarından olan ihtiyatlılık olarak da kullanılmaktadır (Basu, 1996). İşletmelerim tercih edecekleri raporlama teknikleri arasında öz kaynakları hususunda en asgari iyimserlik taşıyacakları seçeneği tercih etmeleri olarak da ifade edilebilir (Givoly & Hayn, 2000: 291). Başka deyişle muhasebede muhafazakârlık, işletmenin gelecekte öngördüğü kara etki edecek mali

olayları daha az önemsemesi, buna karşın muhtemel gerçekleşmesi beklenen zarar kalemlerinin daha dikkatli olarak tespit ve takibinin yapılması olarak değerlendirilebilir (Wang, Ó Hogartaigh, & van Zijl, 2008: 2). Uluslararası Muhasebe Standartlarının muhasebe uygulamalarında muhafazakârlık yaklaşımına bu bağlamda daha dengeli bir yaklaşım getirdiği söylenebilir. İhtiyatlılık kavramınca zarar ve giderlerin karşılık ayrılması şöyle dursun, gelir ve karlara bakış açısı da bu minvalde tezahür etmektedir.

Muhasebe muhafazakârlığı, finansal raporlamada en çok tartışılan ilkelere biridir. Muhafazakâr muhasebe ilkelerinin yarattığı hisse senedinin piyasa değerine göre defter değerinin ortalama düşüklüğünü ifade eder. Akademik literatür koşulsuz ve şartlı muhafazakarlık arasında ayırım yapar. Koşulsuz muhafazakârlık, bir dönemde haberlerden bağımsız olarak oluşturulan, özkaynakların defter değerindeki aşağı yönlü eğilimi ifade eder (Feltham & Ohlson, 1995: 689). Koşulsuz muhafazakârlığa, işletmelerin AR-GE harcamaları verilebilir (Nasev, 2009: 46). Koşullu muhafazakârlık, iyi ve kötü haberlerin asimetric olarak tanınması nedeniyle ortaya çıkan kazançlardaki aşağı yönlü eğilimi ifade eder. Sözleşme, dava ve vergiler gibi hususlar koşullu muhafazakârlığa verilebilecek örneklerdir (Watts, 2003: 2017). Muhasebe ilkeleri genellikle kötü haberlerin derhal ve tam olarak öngörülmesini gerektirdiğinden, gelecekteki faydalar gerçekleşene kadar iyi haberler tanınmaz, kazançlar kötü haberi iyi haberlerden daha hızlı yansıtır. Koşullu muhafazakârlığın örnekleri, stoklar için değer düşüklüğü ya da piyasa muhasebesini ve

değer düşüklüğü muhasebesini içerir (Nasev, 2009: 46). Ülkemizde esasen uygulanmakta olan Tek Düzen Hesap Planıyla bilinen Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri muhasebe muhafazakârlığına bir nevi ön ayak olmaktadır. İhtiyatlılık kavramı, muhasebenin önemli kavramlarından biri olmakla beraber, işletmelerin söz gelimi alacağın şüpheli hale gelmesi konusunda karşılık ayırma hususunda gösterdikleri özen, işletme lehine vadeli bir alacakta gösterilmemektedir. Böyle bir durum finansal bilgi manipülasyonuna gerek işletmeler nezdinde, gerekse yatırımcılar nezdinde zemin hazırlayabilecektir. Uluslararası Muhasebe Standartları genel olarak muhasebe muhafazakârlığında bir denge görevi görmektedir. Devletlerin zorunlu tuttuğu ulusal muhasebe uygulamaları, kullanıcıları muhafazakâr muhasebe uygulamalarını kullanmaya sevk etmektedir.

Şekil 1. Muhasebe Muhafazakârlığının Finansal Tabloları ve Finansal Tablo Kullanıcıları Üzerindeki Etkisi

Kaynak:(Ruch & Taylor, 2015: 19)

2. Literatürde Muhafazakâr Muhasebeye Yönelik Tenkitler

Muhafazakârlık, işletmelerin oluşturdukları mali tabloları, ön yargılı olarak hazırlamalarını sağlamaktadır (Feltham & Ohlson, 1995). Muhafazakârlık uygulamaları, temsil maliyetleri ve bilgi asimetrisinde

konularında tarafları dezavantajlı konuma sürüklemektedir (Chi, Liu, & Wang, 2009: 48). Bu tenkitlere ek olarak, işletmelerin gider ve harcama kalemlerine gösterdikleri dikkatin, gelir ve karlar hususunda gösterilmemesini sağlamaktadır. Muhasebe uygulama tebliğinde geçen *‘‘muhtemel gelir ve karlar içinse gerçekleşme dönemine kadar herhangi bir muhasebe işlemi yapılmaz’’* görüş işletmeleri daha çok vadeli satış yapmaya, varlık kalemlerinin olduğundan daha az gösterilmesini de beraberinde getirebilmektedir.

3. Literatürde Muhafazakâr Muhasebeye Yönelik Olumlu Yaklaşımlar

Muhafazakârlık, işletmelerin ticari anlaşmazlıklar neticesinde ortaya çıkabilecek potansiyel davaların sayısını en aza indirebilmekte yahut tamamen engellenmesini sağlayarak işletmenin enerjisini, davaya konu olabilecek olaylara harcamasına mani olmaktadır (Ettredge, Huang, & Zhang, 2015: 93). Burada işletmelerin karşılaşılabilecekleri riskleri önceden gözlemleyerek, temkinli bir yaklaşım sergilemeleri dolayısıyla ticari anlaşmazlıkların daha yaşanmadan önlem alınmasıyla ortadan kaldırılabileceği anlaşılabilir.

Muhafazakârlık, işletmelerde denetçilerin sorumluluklarının azaltılmasını ve denetimden kaynaklanan yasal sorumluluk maliyetlerinin daha aza indirilmesini sağlamaktadır (Liao & Radhakrishnan, 2015: 587-588). Kural bazlılık gereği, mevzuat, standart ve tebliğ gibi yasal bağlayıcılığı olan kuralların gerektirdiği gibi yapılan kayıtlar, işletmelerin özellikle geçirecekleri dış denetimde daha az sorun yaşayacağı anlamına gelebilir.

4. IFRS-TMS’de Muhasebe Muhafazakârlığı

Türkiye Muhasebe Standartları’nda Muhasebe Muhafazakârlığı genel olarak 2 standart etrafında toplanmıştır. Bu durum Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. TMS’de Muhasebe Muhafazakârlığı

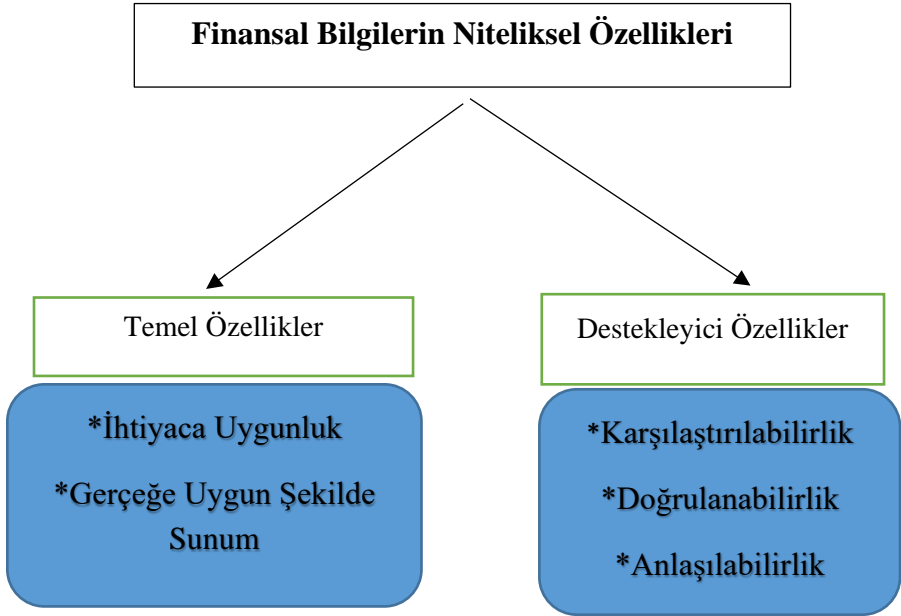
Standart	Muhafazakârlık Gereçesi
“TMS 37: Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar”	Standartının tümündeki ifadeler gözlemlendiğinde işletmelerin maruz kalacağı risk ve belirsizliklerin hayata geçme durumunun, hayata geçme durumundan daha geçerli bir hal olması halinde, işletmelerin bahsi geçen risk ve belirsizlik ortamlarına ilişkin yapılması arzu edilen hesaplamaları yapmaları istenmektedir. Muhasebedeki gerçekleştirme kayıtlarını yapmalarını, mali tablo dipnotlarında tam açıklama ve tutarlılık ilkeleri çerçevesinde açıklamaları yapmalarının lüzumu anlatılmaktadır. Bu bağlamda muhafazakâr muhasebe bu standart eliyle uygulanmış olmaktadır.
“TMS 18: Hasılat Standardı”	Yapılan herhangi bir ticaret neticesinde hasılatın gerçekleşmesi için söz gelimi paranın kasaya girmesi gerektiği, ancak bu durumda hasılatın gerçekleşeceği vurgulanmaktadır. Garantili yapılan satışlarda garanti süresinin uzatılmasıyla bir ayrıştırma yani iki farklı ticari olay ve hasılat olduğu ya da olacağı şeklinde yorumlanmaktadır.

Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir.

Tablo 1’de belirtildiği üzere TMS 37 ve TMS 18 standartları ihtiyatlılık kavramının değerlendirildiği iki standart olarak görülebilir. Türkiye Muhasebe Standartlarının giriş kısmında sunulan Kavramsal Çerçeve başlığının da muhasebe muhafazakârlığına vurgu yaptığı ifade edilebilir.

Kavramsal Çerçeve standartların arasında değerlendirilecek bir standart değildir. Standartların hangi çerçevede ele alınması gerektiğini ifade eder. Kavramsal Çerçeve ile Standartlar arasında bir uyumsuzluk olursa referans alınacak olan standartlardır (Örten, Kaval, & Karapınar, 2013: 2). Bu durum muhasebenin temel ilkelerinden olan özün önceliği kavramı ile ifade edilebilir. Zira özün önceliği kavramınca biçimlerden çok özlerin ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda standartlar özü, kavramsal çerçeve biçimi temsil ettiği söylenebilir. Kavramsal. Çerçeve ile ele alınan hususların başında finansal bilgilerin taşınması gereken özelliklerin neler olduğu ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Şekil 1’de konu olan özelliklerin niteliksel özellikleri görülebilir:

Şekil 1. Finansal Bilgilerin Taşınması Gereken Niteliksel Özellikler

Türkiye Muhasebe Standartlarında ele alınan Kavramsal Çerçeve 'de Mali Tabloların, finansal bilgilerin taşınması gereken özelliklerin belirtilmesi hiç şüphesiz muhasebe muhafazakârlığa yapılan bir atıf olarak ifade edilebilir.

5. Tek Düzen Hesap Planına Göre Muhasebe Muhafazakârlığı

Tek Düzen Hesap Planı, muhasebe uygulamalarında birliği tesis etmek amacıyla "1 sayılı Muhasebe Uygulama Genel Tebliği" Maliye Bakanlığınca Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Sevilengül, 2016: 61). Tek Düzen Hesap Planı, Bilanço ve Gelir Tablosu İlkelerini ele alarak mali nitelikteki işlemlerin kural bazlı

olarak ele alınmasını, hesaplanacak vergi, gelir ve karların belli bir disiplinle ele alınmasına öncülük etmektedir. Bu durum Tek düzen Hesap Planı'nda belirtilen hesaplar üzerinde de görülmektedir. Aşağıdaki liste muhafazakâr muhasebeden bahsedilmesini sağlayan hesap gruplarını göstermektedir.

- 119 Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)
- 129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı (-)
- 139 Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)
- 158 Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)
- 199 Diğer Dönen Varlıklar Karşılığı (-)
- 229 Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)
- 239 Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)
- 241 Bağlı Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)
- 244 İştirakler Sermaye Payları Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)
- 247 Bağlı Ortaklıklar Sermaye Payları Düşüklüğü Karşılığı (-)
- 249 Diğer Mali Duran Varlıklar Karşılığı (-)
- 298 Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)
- 372 Kıdem Tazminatı Karşılığı
- 373 Maliyet Giderleri Karşılığı
- 379 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları
- 472 Kıdem Tazminatı Karşılığı
- 479 Diğer Borç ve Gider Karşılıkları

Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine göre; bilanço hesaplarının, kayıt kuralları ele alınırken aktif karakterli hesapların işleyiş kurallarına göre, varlık artışının olduğu durumlarda ilgili hesabın Borç sayfasına, azalış olması durumunda ise Alacak sayfasına yazılması gerekmektedir. Ancak Aktifler arasında yer bulan örneğin''119 Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)'' hesabı aktif görünümlü bir pasif hesaptır. Bu durum, işletmelerin Menkul kıymet varlıklarında yaşayabileceği risklere karşı TDH çerçevesinde ihtiyati bir yaklaşımın göstergesi olarak değerlendirilebilir.

6. Muhafazakâr Muhasebe Uygulamaların Değerlendirilmesi Ve Ölçülmesi

Muhafazakâr muhasebe uygulamalarının ölçülmesinde tek bir kıstas yoktur. Literatür incelendiğinde farklı istatistiki modellemelerin kullanıldığı görülmektedir. Ele alınan teoriler neticesince ortaya çıkan rakamların farklılık arz etmesi, bu teorilerin de sorgulanmasına sebebiyet vermektedir. (Wang, 2009: 26)'a göre araştırmacıların muhasebe muhafazakârlığının ölçüm metodolojisi hususunda bir takım sorunlarla karşı karşıya kaldığı görülmektedir:

- Seçilen istatistiki modellemeye bağlı olarak değerlemelerin farklı olabileceği,
- Temelde kullanılan değerlendirme ve ölçüm aygıtlarının her bir model nezdinde farklılık arz etmesi,
- Sonuçların birbirinden farklı olması, dolayısıyla uygulamada birliğin yakalanamaması,

-Ortaya çıkan farklılıkların yorumlanmasında yaşanan güçlükler şeklinde ifade edilebilir.

Alan yazında muhafazakârlığı ölçümleyen birçok yöntem olmakla beraber; kullanıcıların en yoğun olarak istifade ettiği yöntemler şöyle sıralanabilir:

*Basu (1997) tarafından geliştirilen ‘‘kazancın asimetrik zamanlılığı ölçüm yöntemi’’,

*Beaver ve Ryan (2000) tarafından geliştirilen *piyasa değerinin defter değerine oranı ölçüm yöntemi*,

*Givoly ve Hayn (2000) tarafından geliştirilen *negatif tahakkuklar ölçüm yöntemidir*.

*Penman ve Zhang (2002) tarafından geliştirilen *gizli yedek akçeler ölçüm yöntemi*,

*Ball ve Shivakumar (2005) tarafından geliştirilen *tahakkuklar ve nakit akışlarının asimetrisi ölçüm yöntemi*.

7. Sonuç

Küreselleşmenin etkisi ile her şeyin çık hızlı değiştiği günümüz dünyasında işletmeler rekabette ayakta kalarak sürdürülebilirliklerini perçinlemek için özellikle finansal durumlarını çok iyi takip etmek durumundadırlar. Bu da muhasebe altyapılarının iyi kurulmasıyla, dolayısıyla kaliteli bir bilgi akışı ile mümkün olmaktadır.Bu bağlamda muhasebe departmanının ürettiği bilgi kalitesinin yükselebilmesi için muhasebe muhafazakarlığına ihtiyaç duyulmaktadır.

Muhafazakârlığın etkileri son yirmi yılda yoğun bir şekilde araştırılmış olsa da, sonuçların yetersiz olduğu ve daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğundan bahsedilebilir. Muhasebe muhafazakârlığı, esasen işletmelerin ihtiyatlılık özelinde karşılaşılan risk ve belirsizliklerin etkilerini minimize etmek için kullanılmaktadır. Belirsizliklerin yoğun yaşandığı sektörlerde yatırımlarda azalma beklenmesi oldukça mümkündür. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin kullandıkları para birimlerinde yaşanan kırılganlıklar, mali tablolardaki dengeleri zaman zaman olumlu, çoğu kez de olumsuz etkilemektedir. Tüm bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda literatürde muhasebe muhafazakârlığına yöneltilen eleştirilere rağmen, işletmelerin ihtiyatlılığı benimsemeleri önemlidir. Ülkemizde muhasebe uygulamalarının yön vericileri olan; Türkiye Muhasebe Standartları, Tek Düzen Hesap Planı, Vergi Usul Kanunu gibi tüm unsurlar ihtiyatlılığı, dolayısıyla Muhafazakâr muhasebeyi desteklemektedir.

KAYNAKÇA

- Basu, S. (1996). Conservatism and The Asymmetric Timeliness of Earnings.
- Bealey, F., & Johnson, A. G. (1999). *The Blackwell Dictionnary of Political Science: User*: Blackwell.
- Chi, W., Liu, C., & Wang, T. (2009). What Affects Accounting Conservatism: A Corporate Governance Perspective. *Journal of contemporary accounting & economics*, 5(1), 47-59.
- Ettredge, M. L., Huang, Y., & Zhang, W. (2015). Conservative Reporting and Securities Class Action Lawsuits. *Accounting horizons*, 30(1), 93-118.
- Feltham, G. A., & Ohlson, J. A. (1995). Valuation and Clean Surplus Accounting for Operating and Financial Activities. *Contemporary accounting research*, 11(2), 689-731.
- Givoly, D., & Hayn, C. (2000). The Changing Time-Series Properties of Earnings, Cash Flows and Accruals: Has Financial Reporting Become More Conservative? *Journal of accounting and economics*, 29(3), 287-320.
- Liao, P.-C., & Radhakrishnan, S. (2015). The Effects of the Auditor's Insurance Role on Reporting Conservatism and Audit Quality. *The Accounting Review*, 91(2), 587-602.
- Nasev, J. (2009). *Conditional and Unconditional Conservatism: Implications for Accounting Based Valuation and Risky Projects*: Springer Science & Business Media.

- Örten, R., Kaval, H., & Karapınar, A. (2013). *Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları* (Vol. 7). Ankara: Gazi Kitapevi.
- Ruch, G. W., & Taylor, G. (2015). Accounting Conservatism: A Review of the Literature. *Journal of Accounting Literature*, 34, 17-38. doi:<https://doi.org/10.1016/j.acclit.2015.02.001>
- Sevilengül, O. (2016). *Genel Muhasebe*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Wang, R. Z. (2009). *Accounting Conservatism*. Victoria Üniversitesi: Wellington.
- Wang, R. Z., Ó Hogartaigh, C., & van Zijl, T. (2008). Measures of Accounting Conservatism: A Construct Validity Perspective. *Journal of Accounting Literature, Forthcoming*, 28(1), 1-60.
- Watts, R. L. (2003). Conservatism in Accounting Part I: Explanations and implications. *Accounting horizons*, 17(3), 207-221.

BÖLÜM 6

SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI AÇISINDAN EĞİTİM VE ÖĞRETİM KURUMLARI KAZANÇ İSTİSNASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Sevil ŞİN¹

---

¹ Yalova Üniversitesi, Çınarcık MYO, Muhasebe ve Vergi Bölümü, Yalova, Türkiye. sevil.sin@yalova.edu.tr

GİRİŞ

Her vergi istisna uygulaması verginin mali amacına aykırılık taşır. Ancak, günümüz devlet anlayışında devletin üzerine düşen görevler sadece mali nitelikli olanlarla sınırlı olmadığından, devlet vergilerle ilgili olarak yapacağı düzenlemelerde içerisinde bulunan dönemin sosyal- ekonomik şartlarının gereklerini de dikkate almak durumunda kalmaktadır². Bu noktada mali amaç ile sosyal, ekonomik amaçlı politikaların oluşturulmasında amaç ile kullanılacak araçlar arasında çatışmalar doğabilmektedir. Konumuz kapsamında önemli olan nokta ise, vergi konusu ile istisna konusu arasında sebep-sonuç ilişkisinin doğru biçimde kurularak uygulama esaslarının dikkatlice ve özenle hazırlanması gereğidir. Eğitim ve öğretim kurumu kazanç istisnası ekonomik ve sosyal yönü bulunan bir istisna uygulamasıdır. İlgili Kanun maddesinin gerekçesinde istisnanın düzenlenme amacının; “özel sektör işletmelerini bu alanda faaliyette bulunmaya teşvik etmek(böylelikle eğitim-öğretim alanında hizmet açığı oluşmasını engellemek, vatandaşa sunulacak hizmet seçeneklerini çoğaltarak bu hizmeti güçlendirmek ve böylece Anayasa ile devletin üzerine yüklenen ödevi yerine getirmek) ve yeni kurulan/ faaliyete yeni başlayan kurumun mali yapısının güçlendirilmesini sağlayacak politikalar oluşturmak olduğu ifade edilmektedir.

---

² Günümüzde ülkelerin refah ve gelişme düzeyi artık sadece kişi başı ortalama gayrisafi yurtiçi hasıla ile değil; ekonomik, sosyal ve eğitim göstergelerini de içeren insani gelişme endeksi diye tanımlanan endeks ile ölçülüyor(Kazgan,2017:373). Devletler bu gelişmelere vergi politikası uygulamalarında yapacakları düzenlemelerle uyum sağlama mücadelesi içindeler.

Klasik vergi anlayışının temel dayanağını ifade eden mali işlev verginin devlete gelir sağlayan yönünü ifade eder ve devletin vergilendirme yetkisini kullanarak bir vergi ihdas etmesindeki en temel ve genel dayanak noktasını oluşturur. Devlet anlayışındaki değişim ve gelişmeler bir yandan devlete tanınan hak ve yetkileri sınırlandırırken, diğer yandan devlete yüklenen ödevleri arttırmıştır. Devlete yüklenen ödevlerin artması vergiye, klasiklerin tarafsız vergi anlayışına son vererek, devletin ekonomiye, sosyal hayata ve toplumsal düzene yön vermesinde kullanılan önemli bir enstrüman niteliği eklemiştir. Maliye politikası genelinde, kamu gelirleri ve kamu harcamaları sosyal devletin, gelir ve servet farklılıklarının düzeltilmesinde/ azaltılmasında kullanabileceği iki önemli araçtır(kamu harcamaları çalışma konusu dışında olduğundan değerlendirilmeyecektir). Kamu gelirleri içerisinde en önemli gelir kaynağı olması nedeniyle vergi gelirleri ve dolayısıyla vergi politikası kombinasyonu ve uygulama esasları belirlenen hedeflere ulaşılmasına yada hedeften uzaklaşılmasına neden olabilecek önem ve değerdedir. Verginin kurucu unsurlarından olarak kabul edilen istisnalar (Güneş,1998:132) verginin kurucu temel unsurlarının mükelleflere vergi yükü getiren yönünün aksine, vergi yükünü düşürücü/ sona erdirici niteliğe sahip uygulamalardır. Kendi içerisinde mali amaçlı, ekonomik amaçlı, sosyal amaçlı, kültürel amaçlı vb şekillerde kategorize edilebilen istisna uygulamalarına ilişkin yasal düzenleme ve uygulama esasları mükelleflerin üzerine düşen vergi yükünü değiştirmede adaleti sağlamaya yönelik unsurları barındırdığı sürece sosyal devlet anlayışını yansıtacak uygulama araçlarından biri kabul

edilir³. Makalede eğitim ve öğretim kurumları kazanç istisnası sosyal devlet anlayışı ve Anayasada yer alan sosyal devlet ilkesi açısından teorik çerçevede incelenmiştir. Çalışma sonucunda istisna hükmünü düzenleyen Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) ilgili madde gerekçesinde “kurumların mali bünyelerini güçlendirmek” şeklinde belirtilen amacına ulaşılmasında özellikle ekonomik faaliyetin zarar ile sonuçlanma ihtimaline karşı bir alternatif politika olarak benzeri Katma Değer Vergisi Kanununda(KDVK) düzenlenmiş olan “istisnadan vazgeçme” müessesesinin düzenlenmesi hususunun değerlendirilmesinin bu vergi ve mükellefleri için de yararlı olabileceği düşüncesine ulaşılmıştır.

1. SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI

Ekonomik konjonktürün gidişatı devletin yönetim şeklini olmasa bile uygulayacağı ekonomi politikalarını etkilemektedir. Tarihsel süreci incelediğimizde ekonomik şartların ortaya çıkardığı “durumlar” devlet yönetim politikalarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Ekonomi politikalarının yol açtığı bu yeni uygulamalar devlet kavramını nitelmiş ve devlet olgusunun ekonomi politikalarının niteliğiyle özdeşleştirilmesi devletin payına düşen önemli bir unsur olmuştur.

---

³ Sosyal devletin vergi adaletine ilişkin ilkesi olan verginin mali güce göre alınması ve vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımının gerçekleşmesi, yükümlülerin kişisel durumlarının yasalarda bazı istisna ve muafiyet uygulamalarına yer verilerek gözetilmesiyle mümkündür. Anayasa Mahkemesi Kararı, E.2008/110,K.2010/55,22.6.2010Tarih(T) . 27619 Sayılı Resmi Gazete(RG).

Sosyal devlet⁴ evrensel bir olgu olmadığından üzerinde ortaklaşmış bir tanıma ulaşabilmek güçtür(Candan- Erol:2017,93). Sosyal devleti tanımlama çalışmalarını; sosyal devlet anlayışının ortaya çıkmasına yol açan içinde bulunulan dönemin ekonomik, sosyal ve siyasal olaylar ve şartları bakımından⁵, devletin ekonomiyi ve toplumu

---

⁴Refah devleti kavramı ile sosyal devlet kavramının kullanımının ekonomik gelişmişlik düzeyini esas alan görüş(azgelişmiş ülkelerde sosyal devlet, gelişmiş kapitalist ülkelerde refah devleti, olarak ifadesi-Güler:2005,2) ile siyasi kültürle ilişkilendiren görüş(İngilizcenin hakim olduğu coğrafyada refah devleti kavramı, Almancanın hakim olduğu coğrafyada sosyal devlet kavramı-Aydın-Çakmak:2017,1). Türkçe literatürde kullanılan sosyal devlet kavramının refah devleti kavramının karşılığı olarak birbirinin yerine kullanılabileceği hakkında görüş (Aktan:2003,14).

⁵ Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan ve yirminci yüzyılın başlarına kadar önemli bir dönem olarak nitelenebilecek sosyal devlet uygulamaları devletin sosyal alana müdahale ederek, içinde bulunulan krizi aşmak adına, insanların onurlarına yaraşır bir yaşam sürmeleri noktasında önemli değişiklikler getirmiştir; Batıda 1945-1970 arasında yoğun bir uygulama alanı bulan sosyal devlet, sanayileşmenin yaratmış olduğu koşullar neticesinde, emek-sermaye çatışmaları sebebiyle toplumsal anlamdaki riskleri çözüme adına ortaya çıkmıştır (Candan-Erol:2017,112-113); Sosyal devlet sanayi devriminin, makineleşmenin, emek, toprak, ve paranın piyasa mekanizmasına boyun eğmesinin yol açtığı korkutucu sarsıntılara çözüm arayan ve bunda başarılı olan bir sistemi ifade eder (Bulut:2003,179); Batılı ülkeler ve tarihsel açıdan belirli bir dönem ekonomik ve toplumsal alanlarda yaşanan sorunların giderilmesi için başvuruda bulunulan siyasi ve iktisadi bir olgu olan sosyal devlet anlayışı, devletin yapısal anlamda yaşadığı ekonomik krizlere çözümler sunma pratiği noktasında bir politika uygulaması şeklinde değerlendirilebilme potansiyeline sahip olduğundan sosyal devlet pratiği kapitalizm ve liberalizm benzeri ekonomik yapılanmalar doğrultusunda çözümlenmesi gereken bir olgudur(Yanık-Kara:2014,11); Sosyal devlet, yirminci yüzyıl kapitalizminin kendini dünya sosyalist sisteminin baskısı altında biçimlendirmek zorunda kaldığı yüzyılın yapısıdır. Kapitalist devletin bu biçime yükselişi sosyal yardım hizmetleri, sosyal güvenlik hizmetleri ve sosyal devlet kavramlarında kategorileşir. Sosyal devletin tarihsel gelişiminde en dar kategorisini oluşturan sosyal yardım hizmetleri, devletin nüfusun bakım ve gelişimini sağlama olanaklarından yoksun kesimlerine yardımcı olmak işlevini anlatır. Bu işlev, çağdaş devletlerde Batı Avrupa kapitalizminin feodal toplum düzenini çözerek yükselişiyle birlikte doğmuştur. Sosyal güvenlik hizmetleri ondokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde belirmeye başlayan kaza sigortası, emeklilik sigortası sistemleri, 1875-1925 yılları arasında yaygınlaşan uygulamalar olmuştur. İlk iki kategoride yer alan hizmetler zaman içinde giderek kurumlaşırken, 1930 yılı başlangıç olmak üzere ve

düzenlemek için izleyeceği yöntem bakımından (müdahaleci yönü)⁶ ve amaçları bakımından⁷ genel anlamda sınıflandırılması mümkün görünmektedir⁸. Tanımlamadaki bu farklılık “tarihsel bir yapı olarak sosyal devlet uygulamalarının farklı coğrafyalarda/farklı kültürlerde farklı biçimlerde hayata geçirilmiş (Aydın-Çakmak:2017,4)” olmasıyla yakından ilişkilidir.

---

kuruluşu ikinci dünya savaşı sonrasında olgunlaşan üçüncü kategori sosyal devlet kavramıdır (Güler:2005,2-3).

⁶ En genel tanımıyla sosyal devlet, ekonomik ve toplumsal yaşama kamusal araçlarla doğrudan veya dolaylı olarak müdahale etme yetkisiyle donatılmış devlettir. İlk olarak bu yetki, devletin kamusal hizmetleri vergilendirme üzerinden finansmanına dayalı modellerle görmesi demektir. İkinci olarak bu yetki, devletin satışlar sırasında fiyatları denetlemekten KİT’ler aracılığıyla doğrudan üretimde yer almasına ve fiyatların oluşumunda belirleyici rol üstlenmesine kadar uzanır (Güler:2005,3); Sosyal devlette sosyal refahın en üst düzeye çıkarılması amacıyla devletin ekonomiye aktif ve kapsamlı müdahalelerde bulunması gerekli görülür. Sosyal devleti diğer müdahaleci devlet sistemlerinden ayıran, müdahalelerin, başta bağımlı çalışanlar olmak üzere, ekonomik ve sosyal açıdan zayıf durumda olanların güçlendirilmesine yönelik olması ve bu desteğin “yardım” anlayışına değil, sosyal yurttaşlık haklarına dayanmasıdır (Yanık-Kara:2014,12).

⁷ Sosyal devletin amacı bireyi ve toplumu Devlet aracılığıyla korumaktır. Yani sosyal devletin temel fonksiyonu sosyal hakları sağlamaktır (Doğan:2015,659); Sosyal devlet, toplum içindeki tabakaları himaye edici önlemler alan insan haklarını hayata geçiren devlettir. Sosyal devlete vatandaşların elinden özgürlüğünü, yönetime katılma hakkını almadan kalkınmanın nemalarından güçsüzleri de adil bir biçimde yararlandıran devlettir (Doğan:2015-Aktarma: Kocaoğlu:1998,1069); Sosyal devlet, insan onurunun korunmasının sosyal adaletin sağlanmasına bağlı olduğu anlayışına dayanmaktadır. Bunun için devletin sosyal alana müdahalesi meşru ve gerekli görülmüştür (Yanık-Kara:2014,12); Avrupa’da sosyal devlet üzerine yapılan çalışmalar ve sosyal devlete dair uygulamalar sağlık, eğitim ve istihdam üzerine yoğunlaşmaktadır(Candan-Erol: 2017,97); Sosyal devlet vatandaşlarına asgari yaşam koşullarını sağlamasının yolu sosyal refahı arttırmasından ve sosyal adaleti sağlamasından geçmektedir. Bunun için sadece kamu gelirlerinde adaleti sağlaması yetmemekte, eğitim, sağlık, sosyal korunma başta olmak üzere kamu harcamaları yoluyla sosyal refahı gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu ise sosyal devletin ekonomik ve sosyal yaşama aktif müdahalesi zorunluluğunu doğurmaktadır(Aydın-Topkaya:2015,316); Sosyal devlet anlayışı, vatandaşlara asgari bir yaşam düzeyi sağlamayı amaçlayan ve bu konuda gerekli bütün tedbirlerin alınmasını öngören bir devlet anlayışıdır (Bulut:2003,179).

⁸ Bu mutlak bir sınıflama kategorisi olmayıp, konunun anlaşılabilirliğini kolaylaştırma düşüncesine dayanan, değişime açık bir husustur.

Sosyal devlet anlayışı çeşitli uygulama aşamalarından geçerek günümüz sosyal devlet kimliğine ulaşmıştır. Sosyal yardımlarla başlayan sosyal devlet uygulamaları sosyal güvenlik hizmetlerini kapsayacak şekilde ülkelerin refah artışıyla uygulama alanlarını genişletmiş zamanla diğer amaçlarını gerçekleştirecek faaliyetleri de kapsamına alarak iyice gelişmiştir/genişlemiştir. 1970'lerde art arda yaşanan ekonomik krizler sosyal devlet anlayışının devlete yüklediği sorumlulukların da etkisiyle sosyal devlet anlayışının sorgulanmaya başlamasına neden olmuştur. Buna ek olarak sosyal devlet uygulama alanındaki genişlemeler ile krizleri aşmak amacıyla uygulamaya konulan ekonomi politikalarının da(1980'lerde özelleştirme politikaları, 1990'larda küreselleşme politikalarının uygulanması) önemli payı bulunmaktadır. Günümüzde ise küreselleşme politikaları ile sosyal devlet uygulamalarının geleceği tartışılmaktadır. Ancak, özellikle kriz dönemlerinde harcamalarda yaşanan dalgalanma ve azalmaların, bir süre sonra tekrar artışa geçerek, sosyal devlet uygulamalarının ismen olsa da içerik itibarıyla tamamen sonlanmayacağını göstermektedir (Candan-Erol:2017,114).

2. ANAYASAL İLKE OLARAK SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI

Gerek Osmanlı imparatorluğu döneminde gerekse Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş döneminde varlığını sürdüren sosyal devlet uygulamaları (her ne kadar o dönemde sosyal devlet uygulamaları olarak nitelenmese ve farklı mekanizmalar aracılığıyla uygulanmış olsa da) anayasal ilke bazında ilk olarak 1961 Anayasasında

düzenlenmiş ve akabinde 1982 Anayasasında düzenlenerek anayasal ilke niteliğini kazanmıştır (Bulut:2003,177-178).

Anayasa Mahkemesi kararlarında, sosyal devlet; güçsüzleri koruyan, sosyal adaleti sağlamaya çalışan bu amaçla ekonomik ve sosyal alanlarda değişiklik yapan devlet olarak tanımlanırken sosyal hukuk devleti; “insan haklarına dayanan, kişilerin huzur-refah ve mutluluk içinde yaşamalarını güvence altına alan, kişi hak ve özgürlükleriyle kamu yararı arasında adil bir denge kurabilen, milli gelirin adalete uygun biçimde dağıtılması için gerekli önlemleri alan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak sosyal adaleti ve toplumsal dengeleri gözeten devlet⁹ olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamadan hareketle sosyal hukuk devleti sosyal adaleti, sosyal refahı ve sosyal güvenliği temin etme çabasında olan devlet anlayışını ifade eder¹⁰.

Sosyal devlet ilkesi, bir devlet yetkisi olarak vergilendirme yetkisinin nasıl kullanılması gerektiği yolunda direktif vermektedir(Kumrulu:1979,152). Sosyal devleti gerçekleştirmede devlete yüklenen ödevler “herkese insan onuruna yaraşan yaşam düzeyi sağlamak(çalışma hakkı, adil ücret hakkı, sosyal güvenlik hakkı, konut hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı) ve gelir ve servet farklılıklarının azaltılması (vergi adaleti, kamulaştırma, toprak reformu, devletleştirme)(Gözler: www.anayasa. gen.tr /sosyal devlet)”

---

⁹ Anayasa Mahkemesi Kararı; E.2008/110,K.2010/55,22.6.2010,27619RG

¹⁰ Anayasa Mahkemesi Kararı; E.2008/110,K.2010/55,22.6.2010,27619RG; (Öncel vd:2016,53).

ana başlıkları altında incelenebilir. Bunlardan birincisi “bireyin kendi içinde bulunduğu koşullarla ilgili iken diğeri topluma nazaran bulunduğu koşullara ilişkin olandır” (Yaltı:1998,109). Bunlardan ilki Anayasa’da ikinci kısım üçüncü bölümde yer alan sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler başlığıyla, diğeri ikinci kısım dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler başlığı altında düzenlenmiştir.

Anayasa ile vatandaşlarına insan onuruna yaraşan yaşam düzeyi sağlama ödeviyle yükümlendirilmiş olan devlet vatandaşlarına çalışma imkanı sağlama(m.49), adil ücret hakkı sunma(m.55), sosyal güvenlik hakkı(m.60), konut edinme hakkı(m.57), sağlık hizmeti sunma ve bunlardan yararlanma hakkı(m.56), eğitim hizmeti sunma ve bundan yararlanma(m.42) imkanını sağlamak durumundadır. Bu konularla ilgili ödevlerini yerine getirebilmesi için devlet öncelikle yasal mevzuatın hazırlanmasını sağlayacaktır. Sadece mevzuatın düzenlenmesi ile vatandaşların bu hizmetlerden doğrudan yararlanması mümkün olmadığından devletin bu konularla ilgili gerekli hizmet sunma mekanizmalarını oluşturması da gerekecektir. Peki devletin ekonomik durumu tüm bu hizmetlerin sunumuna imkan tanıyacak mıdır? Yada hangi hizmeti ne oranda sunacaktır? Anayasamız devlete herhangi bir ekonomik model öngörmediğinden, sosyal ve ekonomik haklarla ilgili görevlerden mali nitelikli olanlardan hangilerinin, ne şekilde, ne oranda yapılabileceği konusu siyasi iradenin takdirindedir. Siyasi irade bu konuda mali kaynaklarının yeterliliğiyle sınırlıdır.

Sosyal devlet uygulamalarında ekonomiye müdahalenin önemli bir aracı olarak kullanılan vergi(ler) ile ilgili olarak yaptığı düzenlemelerle siyasi irade vatandaşlarının Anayasa’da tanımlanan temel haklarını etkiler. Bu önemi dolayısıyla devlet vergileme yetkisini Anayasal ilkeler ışığında kullanabilir. Bu çerçevede Anayasanın başlangıç kısmındaki esaslarla birlikte, 2.maddesindeki sosyal hukuk devleti, 10.maddesindeki eşitlik ilkesi ve 73.maddesindeki vergileme ilkeleri devleti vergilendirme yetkisinin kullanımında yönlendirecek ilkeler arasında yer almaktadır.

“Eşitlik ilkesinin kanun önünde eşitlik anlayışı bu ilkenin hukuki yönünü, mali güce göre/ödeme gücüne göre vergilendirme ise mali yönünü oluşturur (Kumrulu:1979,156)”.

Kanun önünde eşitlik başlığı ile Anayasa 10.maddede “herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep vb sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir” şeklinde ifade edilmiş olan eşitlik anlayışı ile aynı koşullara sahip kişiler dil, ırk, renk,... vb unsurlar açısından eşitsiz uygulamaya karşı Anayasal koruma altına alınmıştır. Aynı koşullara sahip olmayan kişilerin farklı kurallara tabi tutulması Anayasa Mahkemesinin¹¹ eşitlik anlayışını yansıtır. Anayasa Mahkemesi kararlarında eşitlik ilkesi, eşit durumda olanların eşitliği, eşit durumda olmayanların eşitsizliği noktalarından incelenir. Buna göre farklı durumda bulunan mükelleflerin farklı vergileme esaslarına

---

¹¹Vergilendirmede eşitliği gerçekleştirecek olan makam yasama organıdır. Fiili eşitsizliğin belirlenmesinde yasama organının takdir yetkisi bulunduğu söylenebilir, ancak bu yetki Anayasa Mahkemesinin uygunluk denetimine tabidir(Yaltı:1998,104).

tabi tutulmasını gerektiren eşitlik ilkesinin gerekleri sosyal hukuk devleti uygulamaları ile uygulama alanına taşınır. Ancak bu noktada farklı durumda bulunan mükelleflerin farklı esaslara tabi tutulmasını da haklı kılacak ölçütlerin tespiti konusu karşımıza çıkar. Anayasa Mahkemesi, uyuşmazlık konusu olarak önüne gelen her konuyu haklı neden unsuru üzerinden incelemekte, haklı neden ölçütü olarak ise hukuki yapı farklılığı, vergi konusundaki farklılık, kamu yararı, ekonomik ve teknik durumun gerektirmesi gibi ölçütler üzerinden değerlendirmektedir (Yaltı:1998,103-106). Anayasa 73/1'deki "herkes... mali gücüne göre..." vergilendirilir ifadesi devlete vergileme yetkisini kullanırken yükümlülerin "mali güç" durumunu ölçüt olarak kullanma ödevini yüklemektedir. Vergilendirmenin "herkesin", "...mali gücüne göre ..." yapılacağını belirtmekle yetinen Anayasa bunun içerik ve uygulama esaslarını açıklamamıştır. Anayasa Mahkemesi kararlarında mali güce¹² göre vergilendirme, verginin yükümlülerin ekonomik ve kişisel durumlarına göre alınması olarak ifadelendirilmiştir¹³. "Ödeme gücünün kaynağı, dayanağı ve varlık nedeni olarak ifade edilen mali güç, vergi ödeme gücünü ortaya koyan ekonomik değerler toplamıdır. Bu ekonomik değerler gelir, servet ve harcama olarak belirlenir (Yaltı:1998,111)". "Herkesin", "mali gücüne" göre vergi ödemekle yükümlendirilmesinde ödenecek vergi miktarının mükellefin kişisel ve ekonomik durumuna indirgenerek belirlenmesi yönüyle mali güç bir anlamda vergilendirme olayını sübjektifleştirme aracıdır. Bir vergi uygulamasının mali güce göre

¹² Geliri olmayan bir mükelleften vergi alınması verginin mali güce göre alınması ilkesine ters düşer. Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi (AYMKD), S. 23: 140

¹³ Anayasa Mahkemesi Kararı, E.2008/110, K.2010/55,22.6.2010,27619RG

vergilendirme esaslarına uygun olup olmadığı vergi konularının üzerine oturtulduğu gelir, servet, harcama unsurları birer gösterge kabul edilerek en az geçim indirimi, vergi oranı farklılaştırması(artan oranlı tarife uygulaması veya ürün gruplarına göre vergi oranı farklılaştırması), şahıs ve sermaye gelirlerinin ayrı vergilendirilmesi esasına dayanan ayırma prensibi, istisna ve muafiyet uygulamaları gibi unsurlardan yararlanılarak tespit edilmeye çalışılır (Çağan:1980,145). Mali güç vergide eşitlik ilkesinin uygulama aracıdır¹⁴. Anayasa,73/2’de, “vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı maliye politikasının sosyal amacı” olarak ifade edilmiştir. Vergilendirmenin kişinin gelir, servet, harcama durumunu dikkate alınması suretiyle yapılması ekonomik durumu farklı olan mükelleflerin farklı vergilendirilmesine imkan tanınmasıyla sosyal devlet anlayışının vergi adaletini sağlamada eşitlik ilkesi uygulamaya yansıtılmış olur. Böylelikle mali güce göre vergilendirme ile sosyal devlet ilkesinin gereği olan gelir dağılımında adalet sağlanmaya çalışılır.

Gerek “hukuk devleti” gerekse “sosyal devlet” anlayışında “kanun önünde eşitlik” ilkesinin uygulama anlayışı aynı temel noktaya dayanır. Bu nokta aynı/benzer durumda olanların aynı/benzer, farklı durumda olanların farklı esaslara tabi tutulmasını ifade eder. Ancak, hukuk devleti anlayışı verginin amacı veya neden uygulandığı esasıyla ilgilenmez. Bunun yerine, yapılan yasal düzenleme veya bu düzenlemeye dayanılarak ortaya çıkan vergileme işleminin hukuk

---

¹⁴ Anayasa Mahkemesi Kararı, E.2008/110, K.2010/55,22.6.201,27619RG

devleti anlayışına uygunluk/ aykırılık noktalarından değerlendirilir. Anayasa 11.maddesi kanunların Anayasaya aykırı olamayacağı esası üzerine normlar hiyerarşisi kabul edildiğinden herhangi bir vergi uygulamasının hukuk devleti ilkesine uygunluğunun/aykırılığının denetiminde kullanılacak ölçütler belirgin niteliğe (Öncel vd: 2016,56) sahiptir¹⁵. Sosyal devlet anlayışında ise verginin uygula(n)ma amacı veya nedeni ön plana çıkar. Burada da yapılacak yasal düzenlemenin hazırlanmasında ve uygulanmasında hukuk devleti anlayışının gerekleri gözardı edil(e)mez ancak temel amaç gelir ve servet dağılımını düzelterek adaleti sağlamaktır. Sosyal devlet anlayışında “ödeme gücü ilkesi gelir dağılımında adalet sağlama(Edizdoğan:2008,243)” amacıyla kullanılır. Devlet burada ödeme gücünün göstergeleri olan gelir, servet, harcama unsurlarıyla gelir dağılımını değiştirici müdahalelerde bulunur. Bu yönüyle ödeme gücü göstergeleriyle ekonomik hayata yapılan müdahale sosyal devletin verginin tarafsızlığını (Edizdoğan:2008,239) reddeden anlayışıyla örtüşmektedir. Sosyal devletin ödeme gücü göstergelerinden hangisiyle/ hangileriyle, ne miktarda, hangi koşullarda ekonomiye müdahale edebileceği/ etmesi gerektiği hususu siyasi iradenin karar ve politik tercihleri doğrultusunda takdir yetkisini kullanmasıyla şekillenir. “Gelirin ve servetin yeniden dağılımı konusunda yasama organının takdir yetkisi mali güce göre vergilendirme ilkesine göre daha geniştir. Ancak gelir ve servet dağılımını olumsuz yönde etkileyen vergi kanunları öncelikle mali güce göre vergilendirme

---

¹⁵ Normlar hiyerarşisinin varlığı nedeniyle ayrıca hukuk devleti ilkesine gerek olmadığı hakkında görüş için bakınız, Gözler, Hukuk Devleti, www.anayasa.gen.tr/ hukuk devleti

ilkesine aykırı olacağından bu yönü ile yargısal denetime tabi tutulabilir(Çağan:1980,148)”.

3. SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI AÇISINDAN EĞİTİM VE ÖĞRETİM KURUMLARI KAZANÇ İSTİSNASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Anayasa'nın 5.maddesinde, Devletin temel amaç ve görevleri “...kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak” olarak belirtilmiştir. Maddenin bu şekliinden kişinin temel hak ve hürriyetlerinin sınırlandırılabilceğini ancak bu sınırlandırmanın “hak ve hürriyetlerin kullanılmasında sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşacak nitelikte olabileceğini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlama yapılamayacağını ve eğer bu ilkelere aykırı surette sınırlayan engeller var ise Devletin bunları kaldırma ödeviyle yükümlü olduğu anlaşılmaktadır. Devletin ekonomik ve sosyal ödevlerinin sınırları 65.maddede düzenlenmiştir. Buna göre; “Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir”. Anayasa 65.maddesinin Anayasa 5.maddesine göre özel hüküm niteliği nedeniyle Anayasa 5.maddesinde sayılan devletin temel amaç ve görevlerinden ekonomik ve sosyal nitelikli olanlar Anayasa

65.maddedeki sınırlamalara tabidirler. Bu kapsamdaki hakların hiç kimseye devletten ekonomik ve sosyal nitelikli hakları gerçekleştirebilmesini isteme hakkı niteliğinde olmadığı (gerekçe) , bu haklarla devlet üzerine yüklenen ödevlerini “görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek ve mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getireceği” esasına yer verilmiştir. Böylelikle, Anayasa 5.maddesinin sosyal devleti “... ferdin insan haysiyetine uygun bir ortam içerisinde yaşamasını gerçekleştirmek için...” bu hak ve hürriyetlerin kullanılmasını sınırlayan engelleri ortadan kaldırmakla görevlendiren yönüne uygun işlem yapılmış olacaktır.

Sosyal devletin güçsüzleri korumak olarak ifade edilen amaçlarından biri vergileme politikalarının oluşturulmasında verginin mükellefin mali gücüne göre alınmasını sağlayarak vergi yükü dağılımını yönlendirmektir. Anayasa 73/2 hükmü ile vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımının maliye politikası enstrümanlarıyla yapılmasını sosyal amaç olarak belirleyen ifadesi sosyal devlet anlayışını ve buna yönelik uygulamalara anayasal nitelik kazandırmaktadır. Sosyal hukuk devletinin sosyal adaleti sağlamak ödevini yerine getirmede kullanılabilecek unsurlardan birisi de istisnalardır(en az geçim indirimi, artan oranlı vergileme, oran farklılaştırma gibi uygulamalarla birlikte). Bu hem verginin sosyal fonksiyonunun hem de sosyal devletin vergileme anlayışının gereğidir.

Eğitim ve öğretim fert açısından hak(ilköğretim Anayasal zorunluluk), devlet açısından ise ödevdir. Devletin eğitim-öğretim hizmeti sunmak ve gerekli koşulları sağlamakla ilgili bu ödevi/

yükümlülüğü Anayasa ikinci kısım üçüncü bölümde yer alan “ekonomik ve sosyal hak ve ödevler” kısmında düzenlenmiştir. Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi Anayasa’nın sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler bölümünün 42.maddesi¹⁶ ile düzenlenmiştir. Eğitim-öğretim faaliyetiyle uğraşan kurumlara yönelik istisnanın yasal dayanağını KVK,5/1-1 oluşturmaktadır¹⁷.

“Okul öncesi eğitim, ilköğretim, özel eğitim ve orta öğretim özel okulları, özel kreş ve gündüz bakımevleri ile Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara veya kamu yararına çalışan

---

¹⁶ Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi

Madde 42- Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.

Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.

(Ek fıkra: 9/2/2008-5735/2 md.: İptal: Anayasa Mahkemesinin 5/6/2008 tarihli ve E.:2008/16,K.:2008/116 sayılı Kararı ile.)

Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.

Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.

Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası anlaşma hükümleri saklıdır.

¹⁷ Aynı konu Gelir Vergisi mükellefleri için Gelir Vergisi Kanunu 20.maddede, “Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Eğitim ve Öğretim İşletmelerinde Kazanç İstisnası” başlığı ile düzenlenmiştir.

derneklere bağı rehabilitasyon merkezlerinin işletilmesinden, ilgili Bakanlığın görüşü alınmak suretiyle Maliye Bakanlığı'nın belirleyeceği usuller çerçevesinde beş hesap dönemi itibarıyla elde edilen kazançlar (istisna, belirtilen okulların, kreş ve gündüz bakımevlerinin ve rehabilitasyon merkezlerinin faaliyete geçtiği hesap döneminden itibaren başlar.)”(KVK,5/1-1)¹⁸. Kurumlar Vergisi Kanununun ilgili maddesinin gerekçesinde yasal düzenlemenin amacı “kurumun mali bünyesini güçlendirmek ve özel sektör firmalarının bu alana yatırımını teşvik etmek” olarak ifade edilmiştir.

İstisnaya ilişkin özellikli hususlara baktığımızda¹⁹; kanun maddesinde belirtilen nitelikteki kurumların maddede belirtilen nitelikteki eğitim-öğretim faaliyetine başlamaları durumunda faaliyete başlanılan ilk beş yıl için elde edilen kazançlara kurumlar vergisi istisnası tanındığı anlaşılmaktadır.

Bu istisna ile ilgili özellikli hususlardan biri, istisnanın faaliyet sonucundan kazanç elde edilmesi durumunda elde edilen kazanç için uygulanabilir olmasıdır. Elde edilen kazancın olmaması yani faaliyetin zararlı sonuçlanması durumunda ise istisna hükmünden yararlanılamamaktadır. Eğitim-öğretim kazancı “faaliyete dayalı

---

¹⁸ Madde 6745 Sayılı Kanunun 5 ve 64.maddeleri ile yapılan bir değişiklikle bugünkü şeklini almıştır.

¹⁹ Maliye Bakanlığı'na ilgili maddede verilen yetki üzerine 254 Seri Numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliğinde (25.11.2004T.25601 Sayılı Resmi Gazete) istisnadan yararlanma şartı olarak belirlenen yazılı olarak başvuruda bulunma şartının yürürlüğüne 295 Seri Numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliği(23.12.2016T.29927 Sayılı Resmi Gazete) 6.maddesi ile son verilmiş ve “kurum açma izin belgesine sahip mükelleflerin faaliyete geçtikleri vergilendirme döneminden itibaren istisnadan yararlanmaları mümkün kılınmıştır.

olarak” ortaya çıkmaktadır. Faaliyete dayalı olma kavramından anlaşılması gereken şey ise bu kazancın ortaya çıkabilmesi için ekonomik bir aktivitenin icra edilmesi zorunluluğunun bulunmasıdır. Ekonomik faaliyet sonucunda faaliyetlerin kar ile sonuçlanması kadar zarar ile sonuçlanabilmesi de mümkün ve doğaldır. Aşağıda yasal düzenlemedeki şekliyle istisna uygulamasının ekonomik faaliyetinin kazanç ile veya zarar ile sonuçlanması durumlarının mükellefe etkisi ile istisnadan vazgeçme imkanının tanınmasının olası etkileri teorik çerçevede incelenecektir.

İçinde bulunduğumuz serbest piyasa şartlarında ekonomik faaliyetlerin kazançla sonuçlanabileceği gibi zararlar da sonuçlanması da gayet mümkündür. Ekonomik faaliyette bulunan kurumların /işletmelerin öncelikli amacı kar elde etmektir kuşkusuz. Ancak bazen ekonominin içinde bulunduğu şartlar, bazen işletmeden bazen de hem ekonomi hem de işletmeden kaynaklanan nedenlerle faaliyet zararlar da sonuçlanabilmektedir. Kurumun faaliyet sonucunun kar ile sonuçlanması durumunda kurum bu istisnadan yararlanabilir. İstisnadan yararlanma hakkı bulunan vergilendirme dönemlerinin tümünü kazanç ile sonuçlandıran kurumlar için “kurumun mali bünyesini güçlendirmek” şeklindeki gerekçedeki amaca ulaşılması mümkün hale gelmektedir.

Kurumun eğitim-öğretim faaliyetinden zarar doğması durumunda istisna hükmünden yararlanamaz. Peki, zarar dolayısıyla istisnadan yararlanamama durumunun mükellefin vergilendirilmesine etkisi nasıl olur?. Bunu açıklayabilmemiz için öncelikle istisna kapsamında

olmayan kazançların vergilemesine ilişkin uygulamayı kısaca hatırlamamız gerekecektir. İstisna kapsamında olmayan kazançların kurumlar vergisi, mükelleflerin bir hesap dönemi içinde elde ettikleri safi kurum kazancı üzerinden hesaplanır(KVK,6/1). Safi kurum kazancının tespitinde, Gelir Vergisi Kanunu ticari kazanç²⁰ hakkındaki hükümleri uygulanır(KVK,6/2). Safi kurum kazancının hesaplanmasında kazancın gayrisafi tutarından kanunen indirimine izin verilen giderler düşülür. Ayrıca, kurumlar vergisi matrahının hesaplanmasında, kurumlar vergisi beyannamesinde her yıla ilişkin tutarlar ayrı ayrı gösterilmek ve beş yıldan fazla nakledilmemek şartıyla zararlar²¹ indirim konusu yapılır(KVK,9/1-a).

Eğitim ve öğretim faaliyeti sonucu ortaya çıkan zarar kurumlar vergisi istisnası kapsamındaki konuyla ilgilidir. “Kurumların kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlarına ilişkin giderlerinin veya istisna kapsamındaki faaliyetlerinden doğan zararlarının(iştirak hisseleri alımıyla ilgili finansman giderleri hariç) istisna dışı kurum kazancından düşülmesine izin verilmez”(KVK,5/3). Bu nedenle safi kurum kazancının tespitinde indirimi kanunen kabul edilen

---

²⁰ Gelir vergisi uygulamasında ticari kazanç bilanço esas ve işletme hesabı esasına göre tespit olunmaktadır. Bilanço esasına göre matrah tespitinde dönemsonu özsermayesi ile dönembası özsermayelerinin karşılaştırılması yoluna gidilir. Ayrıca, dönem içinde işletme sahiplerince işletmeden çekilen değerler bulunacak farka eklenirken, işletmeye eklenen değerler de bulunacak farktan çıkarılır. Özsermayenin tespitinde indirimi kabul edilen ve indirimi kabul edilmeyen giderler de dikkate alınır.

²¹ Zarar mahsubuna izin verilmesi Kurumlar Vergisi Kanunu Gereğesinde, “kurumların ekonomiye tekrar kazandırılması” amacıyla kurumların kendi bünyelerinde oluşan veya devir aldıkları kurumlara ait zararların mahsubuna imkan tanınmak olarak açıklanmıştır.

giderlerden istisnaya isabet eden kısmının (gider tutarının) ayrıştırılması yoluna gidilir.

Bu düzenleme şekli itibarıyla istisna konusu kapsamında kalan giderler “kurum kazancını azaltıcı²²” unsur olarak nitelenmekte ve istisna kazanç tutarına isabet eden kısmının istisna dışı kurum kazancından düşülmesine izin verilmemektedir. İstisna konusu kapsamında kalan faaliyetlerinden doğan zararlar da “zarar arttırıcı unsur” olarak nitelendirilmekte ve bunların da istisna dışı kurum kazancından düşülmesine izin verilmemektedir. Böylelikle istisnanın tabi olduğu faaliyet konusundan kaynaklanan zararını izleyen beş takvim yılı içinde elde edilebilecek diğer kurum kazancından düşülmesine imkan tanıyan “zarar mahsubunun” yolu da kapatılmış olmaktadır. “Giderlerin düşülebilmesi ve zararların mahsubu²³ bir vergi sübvansiyonu olmayıp, objektif safilik ilkesini gerçekleştiren mali amaçlı bir kuraldır(Lang:1998,16-17)”. Böylelikle mükellefin gerçek mali gücünün kavranmasına çalışılır. İstisna kapsamındaki faaliyetinden zarar doğan mükellefin bunu diğer kazançlarından düşmemesi objektif safilik ilkesinin gerçekleştirilememesine ve gerçek mali gücünün kavranamaması gibi bir durum ortaya çıkartmaktadır. Vergi matrahından indirimine izin verilmeyen giderler ile mahsubuna izin verilmeyen zararların vergi istisnası kapsamında halihazırda vergileme alanı dışına alınmış olan konular olduğu dikkate alındığında yasal düzenlemenin bu şeklinden doğrudan mali güç

---

²² Kurumlar Vergisi Kanunu 1 Numaralı Genel Tebliği

²³ Bunlar ya aynı dönemin pozitif giderlerinden veya gelecek yılların gelirlerinden yahut da geçmiş yılların gelirlerinden indirileceklerdir(Lang:1998,17).

ilkesine aykırı olduğunun iddia edilmesi zordur. Ancak bu durumda uygulamanın bu şeklinin istisnanın gerekçesinde belirtilen amacıyla taban tabana zıt bir durum ortaya çıkarmaktadır.

İstisna ile ilgili bir diğer özellikli husus ise istisnanın “belirli süre içinde” uygulanabilecek olmasıdır. Buna göre, istisnadan yararlanma süresi faaliyete başladıktan sonraki ilk beş yıl olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla süreli olarak uygulanan istisnanın faaliyete başladıktan sonraki ilk beş yılın her bir hesap dönemi ayrı bir vergilendirme dönemi olduğu dikkate alındığında istisna döneminin tamamının tek bir vergilendirme dönemi gibi düşünülmesi uygulamada tereddütlü durumlara neden olmaktadır. Ekonomik şartların değişkenliğini dikkate almaksızın, mükelleflerin istisna süresinden yararlanılabileceği bu beş müteakip farklı vergilendirme döneminin tümünde kazanç elde edebileceği noktasından değerlendirmek yönünde bir kabul vergilendirmede mükellefin gerçek mali gücünün kavranması yerine “varsayıma dayalı” vergileme problemini ortaya çıkartacaktır. İstisnadan yararlanma döneminde(ara dönemde) zarar eden mükellef zararın doğduğu yıl istisnadan yararlanamaz. Sonraki yıl faaliyeti kazançla sonuçlanması durumunda istisnadan tekrar yararlanabilir. Eğitim ve öğretim kazançları istisnasından yararlanmak için izin alma zorunluluğu kaldırıldığından istisnadan yararlanma hakkı bulunan mükellef, faaliyet dönemi sonucunda ortaya çıkan duruma göre istisnadan yararlanma şartlarının oluşup oluşmadığını belirleyecektir. Düzenlemenin bu görünümü bile belirsizlik içermektedir. Uygulamada istisnadan yararlanmakta iken ara dönemde zarar eden ve sonraki dönemler için istisnadan

yararlanmama/vazgeçme seçeneği olup olmadığı konusunda tereddütlü²⁴ durumlar ortaya çıkmaktadır. Vergi idaresi de bu konuyla ilgili olarak Özelge talebinde bulunan bir mükellefine “ vergi istisnaları verginin konusuna giren kazanç ve iratların verginin kapsamı dışında bırakılması olup bu yönü ile vergi istisnalarından yararlanmak zorunda değildir. Vergi istisnaları belli alanlarda faaliyet gösteren mükellefleri teşvik etmek üzere geliştirilmiş birer ayrıcalıktır²⁵” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Vergi sistemimizde istisna uygulamalarında özellikli bazı durumlar için “teknik gerekler” gerekçe olarak gösterilerek mükelleflere istisna dışında kalma/istisnadan vazgeçme imkanı tanınabilmektedir. KDV Kanununun 18.maddesinde “KDV’ye özgü indirim mekanizmasının özelliği” istisnadan vazgeçme düzenlemesinin gerekçesini oluşturmaktadır. KDV Gereğesinde bu durum; “istisna müessesesi bu verginin en önemli özelliği olan vergide indirim imkanını ortadan kaldırdığı için, bu durum bazı işkolları veya işletmelerde yarardan çok zarar veren bir durum yaratabilme özelliği olan durumlarda işletmeler bakımından vergiden istisna kılınmak bir ölçüde cezalandırılma mahiyetinde olacağı” şeklinde ifade edilmektedir. KDV açısından bu durum özellikle kısmi istisna kapsamındaki işlemler için sözkonusu olmaktadır. Kaldı ki KDV’nin fiyat mekanizması aracılığıyla yansıtılabilme özelliği bulunmasına rağmen, kanun koyucu “zaman bakımından gecikme” durumunu göz önünde bulundurarak istisnadan

---

²⁴ “Politika belirsizliği, herhangi bir politika uygulamasının sonucunda ortaya çıkacak etkinin boyutu ile ilgili belirsizliği tanımlamaktadır(Uzuner,2003).

²⁵ Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı, 28.4.2015 Tarih, 38418978-125[5-15/21]-432 Sayılı Özelgesi.

vazgeçme müessesesini düzenlemiş ve uygulamaya bu yönden belirlilik kazandırmıştır.

Kurumlar Vergisi Kanunundaki yasal düzenlemenin bu şekliinden, ekonomik faaliyete dayalı bir vergi konusu istisna kapsamına alınırken faaliyet sonucunun kar veya zarar ile sonuçlanması durumları düşünölmekle birlikte, istisnadan vazgeçme imkanı tanıma (isteğe bağılı mükellefiyet tesisi) konusunda sessiz kalındığı anlaşılmaktadır. Oysa ki konunun sahip olduğı özellikler kanun koyucunun istisnadan vazgeçme imkanı tanınması ve buna ilişkin usul ve esaslarını düzenlemesinin yapılmasını düşöndürmelidir. İstisnadan vazgeçme konusuna ilişkin yasal düzenleme yapılması gereğı karşısındaki en önemli antitez istisna uygulamalarından yararlanma zorunluluğunun bulunmadığına ilişkin olanıdır. Eğer konunun niteliğı sadece istisnadan yararlanma /yararlanmama kararını vermekten ibaret olsa idi bu argüman kabul edilebilirdi. Ancak mükellefin ekonomik faaliyeti sonucu karşılaşabileceğı durumlar ve bunların işletmeye etkilerinin bir anlam ve uygulama bütönlüğü içerisinde önceden öngörölebilmesi noktalarından değıerlendirilmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Şöyle ki; bu süreli bir istisna. Kurumun faaliyete başladığı ilk beş yıl için geçerliliğı söz konusu. Kuruluş dönemi işletme kuruluş ve faaliyet giderlerinin en fazla olduğı dönem(genellikle). Özellikle yeni müşteri portföyü oluşturacak işletmeler için faaliyetinin gider fazlalığı nedeniyle zarar ile sonuçlanması ihtimali gözardı edilemeyecek derecede önemli bir husustur.

Faaliyet konusu kazanç ile vergi konusu arasında kurulan doğru ilişki verginin hukuki nitelik kazanmasına, vergi konusunun benimsenmesine ve böylelikle vergileme işlemine hukuki değer kazandırır. Verginin hukuki nitelik kazanmasında önemli bir faktör olan kazançla vergi konusu arasındaki doğru orantılı bağlantının kazanç ile vergi istisna konusu ve istisna kapsamının belirlenmesi aşamasında da kurulmasını gerektirir. Bu bakış açısıyla KDVK Gerekçesinde kanun koyucunun dikkate aldığı argümanları eğitim-öğretim kazançları istisnası açısından değerlendirecek olursak;

Eğitim ve öğretim kazanç istisnası faaliyete dayalı bir istisnadır. Kazanç elde eden kurum istisnadan yararlanabilir, kazanç elde etmeyen kurumlar yararlanamaz şeklinde bir yaklaşım yerine “ faaliyete dayalı olma” unsurunu dikkate alan bir yaklaşım daha isabetli olabilir. Yine istisnadan yararlanma süresi birbirinden farklı beş vergilendirme dönemi değil de sanki tek vergilendirme dönemini kapsıyormuş ve mükelleflerin ara faaliyet dönemi sonuçları farklı sonuçlanamazmış gibi bir düşünsel kabul ekonomik yönden gerçekçi olmamaktadır. Dolayısıyla faaliyet sonucunun kar ile veya zarar ile sonuçlanması ihtimallerinin birlikte değerlendirilmesi, zarar durumunda işletmelerin varlıklarını nasıl sürdürebilecekleri hususunun mükellefler kadar kanun koyucu tarafından da dikkate alınması sosyal devlet anlayışına uygun bir yaklaşım olacaktır. Kanun koyucu sadece kazanç elde edilmesinde değil, zarar doğması durumunda da mükellefin faaliyetini/varlığını sürdürülebilir kılacak, bu dönemi en az hasarla ve en kısa sürede atlatabileceği(mali sıkıntıyı aşmasına yardımcı olacak) alternatif politikaları belirleyip

uygulamaya koyabilir. Ekonomik şartların durgun olduğu, zarar etme riskini öngören ve faaliyet dönemi sonucunda zarar tahmini gerçekleşen mükellefe istisnadan vazgeçme seçeneğinin sunulması durumunda zarar mahsup imkanından yararlanarak mali durumunu daha kısa sürede güçlendirme hususunda önemli bir seçenek sunulmuş olacaktır. Faaliyete dayalı olma ve faaliyet sonucunun mutlak olarak öngörülebilir olmaması nedeniyle kanun koyucu istisna konusunu düzenlerken mükelleflere bu istisnadan yararlanma kadar yararlanmama/istisnadan vazgeçme seçeneğinin de düzenlenmesi istisnanın düzenlenme amacıyla anlamlı uyum birliğı sağlayacaktır²⁶.

SONUÇ

İstisna hükümleri vergileme alanını/yetkisini daraltıcı niteliğe sahip olduklarından bunlara ilişkin olarak yapılacak yasal düzenlemelerin ve uygulama esaslarının tereddüt oluşturmayacak nitelikte hazırlanması hususu önemlidir. Şartları önceden belirlenen istisna hükmüne tabi olma veya istisnadan vazgeçme ve buna ilişkin esaslar belirlenmiş olsa mükelleflerin bu konuyla ilgili tereddütleri oluşmayacaktır. Kaldı ki vergi matrahının kanunun emrettiği biçimde hesaplanabilmesi de bunu gerektirir. Yapılması düşünülebilecek istisnadan vazgeçme hususuna ilişkin yasal düzenlemede; başvurunun nereye, nasıl, ne zaman yapılabileceği; istisnadan vazgeçme uygulamasının kapsamında bu uygulamanın kurumlar vergisinin sadece bu kazançları

---

²⁶ İstisnadan vazgeçmenin sonucunda bu faaliyetlerle ilgili zararlar kurumun diğer kazançlarından düşülebileceğinden, olayı hakkın suiistimali olarak değerlendiren bu nedenle olumsuz yaklaşan değerlendirmeler de olabileceği görüşü hakkında bkz. Tanrıku, E., “Kurumlar Vergisi İstisnalarından Vazgeçilmesinin Mükelleflere Sağlayabileceği Avantaj”, Yaklaşım Dergisi, S.296, s.2

için mi uygulanabileceği yoksa diğer bazı istisna konusu unsurlar için de geçerliliğinin olup olmayacağı; istisna okul veya merkez bazında²⁷ uygulandığından birden fazla okul veya merkez işleten kurumlar için işlettikleri okul veya merkezlerin tümü için mi yoksa başvuruda bulunacakları okul veya merkez için istisnadan vazgeçme hakkının olup olmayacağı; süreli bir istisna uygulaması olduğundan istisnadan vazgeçme uygulamasının hangi dönem/ler için geçerli olacağı; istisnadan vazgeçme uygulamasına getirilebilecek kısıtlamalar/sınırlamalar; istisnadan vazgeçme başvurusu uygun bulunan mükellefler için izlenecek yasal prosedüre ilişkin esasların neler olacağıın düzenlemesine yer verilmesinin isabetli olacağı düşünülmektedir.

Her vergi mükellefi –gerçek veya tüzel kişi- sosyal ve ekonomik varlığını sürdürebilmek için ekonomik faaliyette bulunur. Bu ekonomik faaliyeti sonucu elde ettiği kazancı ile hem devletinin hem de kişisel/kurumsal varlığının sürekliliğini sağlar. Herkese insan onuruna uygun yaşam düzeyi sağlama ödeviyle yükümlü sosyal devlet politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında, “insanı yaşat ki toplum yaşasın” düsturunun vergi hukuku açısından mükellefi yaşat ki toplum/devlet yaşasın düsturu perspektifinden değerlendirilmesi yarar sağlayacaktır.

---

²⁷ 254 Numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliği, Madde.5

KAYNAKÇA

- Aydın, M.K.-Çakmak, E.E.(2017). Sosyal Devletin Temelleri. Bilgi 34. 2017/Yaz
- Aydın, M.-Topkaya, Ö.(2015).Türkiye’de Sosyal Devletin Vergileme Alanları. VIII. Sosyal İnsan Hakları Uluslararası Sempozyumu
- Bulut, N.(2003). Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu Mu?.
www.dergiler.ankara.edu.tr/ dergiler /38 /282/ 2573.pdf
- Candan, H.-Erol, A.(2017). Türkiye’ de Sosyal Adaletin Temininde Devletin Rolü. Sayıştay Dergisi. S.106. Temmuz-Eylül.2017
- Çağan, N.(1980). Demokratik Sosyal Hukuk Devletinde Vergilendirme. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. C.37.S.1.
- Doğan, N.(2015). Küreselleşme Bağlamında Sosyal Haklar ve Türkiye. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. C.8.S.40. Ekim/2015
- Edizdoğan, N.(2008). Kamu Maliyesi. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım
- Gözler, K. Hukuk Devleti, Sosyal Devlet. <http://www.anayasa.gen.tr>
- Güler, B.A.(2005). Sosyal Devlet ve Yerelleşme.[www.yayed.org /uploads/yuklemeler/msy-2-2.pdf](http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/msy-2-2.pdf)
- Güneş, G.(1998). Verginin Yasallığı İlkesi. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım
- Kazgan, G.(2017), Tanzimat’tan 21.Yüzyıla Türkiye Ekonomisi, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 22.Ekonomi 3. 6.Baskı

- Kumrulu, A.(1979), Vergi Hukukununun Bir Kısım Anayasal Temelleri.
Ankara: www.dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/2896.pdf
- Lang, J.(Çeviren: Yavaşlar, F.B.)(1998).Vergi Adaletinin Anayasal Temelleri. XIII. Türkiye Maliye Sempozyumu. Anayasal Mali Düzen. Marmara Üniversitesi Maliye Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayın No:12
- Öncel, M.-Kumrulu, A-Çağan, N.(2016).Vergi Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi
- Tanrikulu, E. (2017). Kurumlar Vergisi İstisnalarından Vazgeçilmesinin Mükelleflere Sağlayabileceği Avantaj. Yaklaşım Dergisi. S.296.
- Uzuner, M.T.(2003), Para Politikası Belirsizliğinin Bankacılık Endüstrisine Etkileri ve Türkiye Örneği, <http://katalog.marmara.edu.tr/eyayin/tez/T0049204.pdf>
- Yaltı, B. (1998).Vergi Adaleti Kavramında Soyuttan Somuta: Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarını Eşitlik, Özgürlük ve Sosyal Devlet Kavramları İle Okumak. Vergi Sorunları Dergisi. S.119.
- Yanık. C.-Kara, M.(2014) Küreselleşmenin Sosyal Devlet Anlayışındaki Dönüşüme Etkisi: Genel Bir Değerlendirme. HAK- İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi. C.3.S.6,2014/ 2
- Anayasa, Anayasa Gerekçesi, Kurumlar Vergisi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu Gerekçesi, 1 Numaralı Kurumlar Vergisi Kanunu Uygulama Genel Tebliği, Gelir Vergisi Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ilgili Genel Tebliği, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, İlgili Özelge.

978-625-7029-62-9